

mutuat alteri pecuniam & simul vedit aliquid mobile vel immobile plus petens ab eo iusto precio ratione mutui: quia ille contra eius vfurarius est. vt in c. si feneraueris. 14. q. 3. Et vidi multos circa hunc cōtractū errare, mutuantes pecunias & simul suas mercantias plus iusto precio in certo termino soluendo vendentes. Quod sapissimè esset cōfessionādū vt gens ab hoc tam graui scelere abstineretur.

15. Octauo procedit dicta cōclusio, 16 quando aliquis mutuauit certam pecuniam quātitatem alicui nauiganti vltra mare, vel eunti ad nundinas, recepturus aliquid vltra sortem pro eo quod suscepit in se periculum pecuniae: quia ille talis vfurarius est censendus. tex. est in cap. nauiganti. ex. de vsu. pro cuius tex. intellectu oportet sic nos distinguere. Aut illud quod est vltra sortem recipitur ratione mutui tantum, & tunc est vfura: non obstante quòd periculum in se suscipiat. & ita procedit tex. in dicto cap. nauiganti. Nam cum illud quod est vltra sortem & sic lucrum moueat principaliter mutuatores ad mutuum dandum, non autem caritas vel amicitia, & dictum lucrum recipiatur effectualiter promutuo, non autem pro periculo, vel opera mutuantis, in dubitanter est vfura. Aut recipitur illud vltra sortem præcise ratione periculi, & tunc non est vfura, sed licitum: quia licet non mutaret & periculum nauigantis in se vellet

recipere, licite posset recipere precium periculi: nec propter hoc quod feruiat in mutuando efficitur deterioris cōditionis. Aut aliquid vltra sortem recipit talis mutuans partim ratione periculi, & partim ratione mutui, & tunc, quantum ad id quòd plus percipit ratione mutui, vfura est. vide latè hanc materiam apud Antonium in tracta. de vsu. cap. 2. §. 21. num. 38. & apud Gulielmum Bont. etiam in tracta. de vsu. num. 39.

Nono idem censendum est, quando aliquis mutuando recipit aliquid in pignus mobile vel immobile, & intendit recipere vtilitatem aliquam ex vsu illius pignoris ratione mutui. Puta recipit domum in pignus vel agrum, vel equum, vel vestem, & fructum horum percipit: quia tunc vfura est: & tenetur restituere precium vsus illius pignoris ipsi pignori scilicet in partem sortis computare. vt in cap. 1. ex. de vsu. Quòd tamē non est verum, quando laicus qui iniuste tenet aliquam possessionem ecclesiae illam impignorat rectori illius ecclesiae: nam ille rector licitè & absque vficio vfurae poterit recipere fructus eiusdem possessionis vltra sortem. vt in dicto cap. 1. in fi. ex. de vsu. quia tunc non recipit rector illud vt vfurarius: sed ideo quod sibi debetur. Quāquidē decisione Hostien. & Ioan. Andr. extendunt etiam in possessionem laici quā si ab iniuste illam retinente impignoratur domino illius, poterit ille dominus licitè facere fructus

fructus suos. Idem tenet Antoni. in dicto tracta. cap. 2. §. 25. num. 42.

17. Decimo dicta conclusio extenditur, quando quis pecuniam mutuatur sub certo pignore usque ad certum tempus sub hoc pacto quod si non soluit in termino statuto cadat debitum in commissum, & pignoratium cadat in venditionem: cum res pignoratia plus valeat. Nam si mutuans infra dictum tempus receperit fructus illius rei pignoratæ non computando illos in sortem, sed pro ipso mutuo: usuram committit. ut in cap. 1. ex. de usur. & sic non solum tenetur restituere seu in sortem computare dictos fructus, verum etiam elapso termino tenetur dictam rem pignori datam restituere: cum illam retinere non possit, ideo, quia contractus non tenuit cum fuerit usurarius. Vbi vero dictos fructus rei pignoratæ infra dictum tempus non recepisset cum superfluitas valoris cedat in debitoris poenam, supposita utriusque bona fide, quando contractus est celebratus, licitum est. Quod intellige nisi fieret in fraudem usurarium. Puta quia credebatur mutuans illum non posse in termino restituere. Et hoc modo illud plus valoris rei pignoratæ sibi lucrari: nam tunc fraus usuræ est. Secus si hoc fecit ad coercendam moram debitoris. vide Anton. in tracta. de usur. cap. 2. §. 26. num. 42.

18. Undecimo conclusio extenditur in illos qui dant pecunias mercatori-

bus vel artificibus ut cum eis negociantur cum pacto quod in omnem euentum & periculum capitale sit eis saluum & integraliter restitutum ad eorum voluntatem & inde aliquid lucrisperant habere: quia alias non deponerent dictas pecunias penes dictos mercatores sed in arca seruarent: nam tunc licet illius lucrisperati nulla pactio vel conuentio siue petitio interueniant, sed simpliciter dimittatur discretionis mercatoris usura committitur ut est tex. in c. usura. 14. q. 3. Et adeo hæc decisio vera est, quod non excusat eos ponere se periculo, ideo quod mercatores penes quos deponunt aliquando deficiunt & sic capitale rehabe-
re non possunt. Nam illud lucrum non sperant ratione periculi, immo si dubitarent de periculo non deponerent, sed dictum lucrum sperant ratione mutui: ex quo licet periculum interueniat non licet quicquam ultra sortem recipere. ut expresse in cap. nauiganti. ex. de usur.

Sunt & alij plures casus quos quisque apud varios auctores in quibus in mutuo usura committitur colligere potest.

19. A predictis vero excipitur primo, quando mutuatarius quid honestatis gratia redonat mutuanti: quia cum primo mutuans ex beneuolentia & non propter temporale commodum mutuaslet, si post modum is qui mutuum recepit gratis & liberaliter ei aliquid dat, potest dictus mutuans

O illud

illud licite recipere: quia ibi nulla est
 vfura: neq; est peccatū dicta recep-
 tio. ita Domi. de So. de iusti. & iure.
 lib. 6. q. 1. art. 1. & Anto. de vfur. cap.
 2. nu. 3. & 15. & probatur in. c. de eu-
 logijs. 18. dist. & c. sic ut. 1. q. 2. Quae
 tamen intelligenda sunt, nisi mutua-
 tarius quasi coacte illud vltra mutuū
 daret, quāuis apparet quod volun-
 tatiē faceret. Vt puta dubitās quod
 nisi ita faceret, auarus & ingratus
 iudicaretur: nam eo casu, si illud mu-
 tuator intelligeret vel quocunq; mo-
 do probabiliter. crederet illum non
 voluntariē dare, recipiēdo quod vl-
 tra sortē datur cōmittit vfuram: &
 ad restitutionē tenetur. vt in. c. vfura.
 14. q. 3. vide latē Anto. in loco supra
 proxime citato. vbi disputat, quid
 quando mutuans illud a principio
 recepisset pure credens mutuatiū
 liberaliter dare, & postea sciret non
 liberaliter dedisse, an locus sit resti-
 tutioni? & ibidem habetur, quando
 presumendum sit mutuatarium gra-
 tis & liberaliter dare, & mutuantē
 recta conscientia recipere.

20. Secundo in mutuo non cōmitti-
 tur vfura, quando id quod recipitur
 aliās debitum erat etiam si ex con-
 uentione mutui id recipiatur nepe,
 dum debitori mutuatur vt debitum
 soluat: nam illud non est praeciū rei
 mutuatae, sed recuperatio rei debite.
 ita Fum. in summa. in verb. vfura.
 nu. 2. & Sot. lib. 6. q. 1. art. 1. & Tho.
 de Mer. in sum. detratos y cōtractos.
 cap. 10. in opusculo. de arre damictos

prestamos y vfuras. fol. mihi. 100.

21 Tercio in mutuo non cōmittitur
 vfura, quando mutuatur ad captan-
 dum amorem vel beneuolentiam li-
 cet postea ex illo amore seu beneuo-
 lentia mutuās consequatur a mutua-
 tario beneficium aliquod. Quod ta-
 men verum intelligas, quando ex
 beneuolētia, & amore ex mutuo cō-
 cepto postea beneficiū consequitur:
 ratio est, quia beneuolentia sub esti-
 matione pecuniae nō cadit ita sanct.
 Thom. 2. 2. q. 78. in responsione
 tertij argumenti. Secus vtro esset, si
 spes vltius procederet: quia quan-
 do aliquis ex pecunia mutuata ex-
 pectat vel exigit, quasi per obliga-
 tionē pacti taciti, vel expressi, recō-
 pensationem muneris ab obsequio
 vel a lingua: per inde est, ac si expe-
 ctare vel exigeret munus a manu:
 quia vtrunq; pecunia aestimari po-
 test. vt ibidem sanct. Thom. & in
 hanc omnes inclinant sententiam.

22 Quarto qui recipit ex mutuo inte-
 resse ratione dāni emergētis, vel lu-
 cri cessantis, vfurā nō cōmittit. Hęc
 tamen ita perpēda sunt, quotiescunq;
 tam in damno emergentē quā in
 lucro cessante cōditiones necessarie
 interueniunt vt puta, quia damnum
 emergens a principio stipulatum
 fuit, & mutuarius de dicto damno
 futuro praeventus, & postea dictum
 damnum probatum: quia iuxta om-
 nium traditionem hęc omnia re-
 quiruntur ad petendū ex mutuo in-
 teresse damni emergentis absq; vfur-
 rarum

rarū labe. In lucro vero cessante est
distingueūdū. Aut petitur lucrū ces-
sans ideo quia fuit à principio stipu-
latum, & fieri potest adhibitis qui-
busdā conditionibus circa quas inter-
scribentes nō modica est discrepta-
tio, vt quidā existimant ad stipulan-
dum dictū interesse à principio sep-
tem requiri conditiones. pro vt tenet
Conrad. de contracti. q. 30. cū mul-
tis sequacibus. Quidā vero quatuor.
vt Pedraça in summa in. 7. præcep-
to. Alij vero tres. Alij duas. Ego vero
has solas sufficere cōditiones sepe
arbitratus sum, quod mutuator sit
mercator solitus lucrari, & q̄ eandē
pecuniā quam mutuat iam exposita
& destinata habuisset certæ & par-
ticulari negōciationi aqua alterius
rogatu & amore proximi illā cucl-
lit: nā tunc mutuando potest merca-
tor a principio lucrum cessans in pa-
ctū deducere, nō quidē taxatum, &
determinatū: sed verisimile. tenet
idem Domi. de Sor. de iusti. & iure.
lib. 6. q. 1. arti. 3. in fi. & q. 10. art. 2. in
fi. Et in hoc casu in quo à principio
lucrū cessans stipulatur dictis inter-
uenientibus conditionibus, illud lici-
tē debetur: & peti potest de quibus
latius in cap. sequenti dicemus. Aut
petitur seu prætenditur ex mutuo
ideo quia mora cōmissa est, & tunc
iterū distingueūdum est. Aut præ-
tenditur dictū lucrum cessans debe-
ri ex sola mora, aut quia articulatum
& probatū extat dictum lucrū ces-
sans verē cessasse ratione moræ cō-
missæ & retardatæ solutionis, si præ-
tenditur ex sola mora sic simpliciter
considerata, lucro cessante nō proba-
bitur, in hoc casu, dictū lucrum cessans
peti non potest. Ratio triplex est,
quia si ex sola mora deberetur, inte-
resse nō probato, sequeretur, quod
tēpus esset modus inducendæ obli-
gationis, at hoc est falsum. l. obliga-
tionū fere. §. placet. ff. de actioni. &
obligation. cū concordan. Secunda
ratio est, quia si ex sola mora lucrum
cessans deberetur, interesse ratione
temporis tantum reciperetur: quod
quidem vsura est: quia omnibus tam
diuitibus, quā pauperibus, tēpus de-
bet esse commune. ita Dida. Stel. in
Lucā. cap. 6. ibi mutuum dantes &
nihil inde spetātes. Facit quod dicit
David. psal. 54. Viri impij nō dimi-
diabunt dies suos, & c. & Ecclesiast.
in tēpore redditionis postulatibit tem-
pus. Tertia & finalis ratio est, quia
lucrū cessans non potest peti neq; de-
betur, nisi constet & probatum ex-
taret lucrum propter mutuum & ra-
tione moræ verē cessasse. vt latē
Matth. de Afflict. in decis. 20. nu. 2.
& Mohed, decis. 208. Aut præten-
ditur seu petitur lucrum cessans ra-
tione moræ, hoc etiam probato, quod
verē propter retardatam solutionem
lucrum creditor cessauerit, &
tunc licitē ex mutuo vsuræ lucrum ces-
santis petuntur atq; debentur. vt in
dictis decisionibus. De quibus latius
in sequenti capite dicetur & hæc
omnia probabuntur.

Capit. 33. In quo de graui agitur questione.

Solent mercatores cum pecunias mutuant, Principibus, Ducibus, ac alijs Magnatibus, sub pactis sequentibus cum eisdem contrahere. Primo, quod liceat mercatori pecuniam mutuata[m] seu tantundem pecuniarum sumere à se ipso ad cambium, vel à quibuscunq; alijs, & quod possit eam cambire, & recambire, semel, & pluries, & quotiens ei bene visum fuerit, hoc ille expresso pacto, quod interesse seu actuarium non possit excedere summam quindecim pro centenari[o] in anno. Quod eo ipso puncto quo quantitas mutuata exoluta fuerit, cedat oneri Principis mutuatarij: donec & aliquosq; mercator mutuans de pecunia mutuata vna cum interesse, damnis, & expensis, integre sit satisfactus. Et quod possit dicta cambia ad quacunq; loca & nundinas transmittere, & ea remittere ad quoscunq; institutores seu factores. Secundo, quod in recompensationem commoditatis mutui reperti, atque pro laboribus ducendi dictam pecuniam mutuata[m] ad cambium, mutuatarius titulo donationis ex eius mera & libera voluntate procedentis dare teneatur eidem mercatori tercentum ducatos, vel aliam stipulatam summam. Tercio, quod ipse mutuatarius suis proprijs expensis, atq; laboribus, pro ipso mercatore & ad eius utilitatem obtinere habeat à Regia Magestate facultatem atq; licentiam extrahendi à regnis Castellæ tantam quantitatem quantam ipse mercator eidem mutuauerat: quod nifecerit, teneatur ipse mutuatarius de suis facultatibus valorem dictæ licentiæ soluere. Quarto, quod Princeps seu quicvis alius mutuatarius prædictam quantitatem mutuata[m] vna cum dictis interesse & expensis infra vnum annum restituere teneatur in eodemmet loco in quo mutuum contrahitur. Quinto, quod stiproituitione & securitate prædictorum, atque pro eisdem complendis, dictus Princeps mutuatarius obligare & hypothecare habeat dicto mercatori certas & designatas res summæ æstimationis, & valoris, vt est camera, qua res preciosiores continentur: cum expressa earum reborum manus immisione, & facultate, quod ni prædicta omnia stipulata & in pactum deducta infra statutum tempus ad implerentur, liceat mercatori quæ pignori sibi tradita sunt, in encantu vel sine encantu distrahere: & de processis in prædictis omnibus sibi met satis fieri. Nunc ex prædictis est questio, an contractus inter has personas hac forma celebratus hysseque pactis indutus, sit usurarius censendus vel non.

Iulianus

Julianus mercator mutuator.

1. **N**otarius conficiens instrumentum usurarium peccat mortaliter, infamis est, à testimonio repellitur, arte sua priuatur, & ad restitutionem in subsidium tenetur.
2. Pactum appositum in contractu mutui facultatis sumendi tantundem quantitatis mutuatæ ad cambium eo ipso quo dicta quantitas mutuanda iuxta statutum in dicto contractu tempus ex soluta esset ut interesse seu actuatorum cedat oneri mutuatarij idq; ad rationem duodecim pro centenario, non inseruit nisi expectato tempore ad ex augendum formis.
3. Facultas stipulata per mercatorem accipiendi ad cambium à se ipso quantitatem mutuam ad onus mutuatarij iuncta obligationi quam mutuatarius in eodem contractu facit restituendi dictam quantitatem in loco ubi mutuum celebratur infra certum tempus demonstrat, cambia hinc inde celebrata usuraria esse.
4. Cambia celebrata cum aliquo principe, quorum litteræ mittuntur ad eorundem camporum institores vasa & usuraria appellantur: & sic sunt collocanda inter illa quæ propriè sicca appellantur, & sunt cambia ficta.
5. Mercator qui mutuando pasciscitur quod pendente termino ad soluendum consequatur aliquod interesse seu intersurtiū medij temporis committit usuram: & non valet talis conuentio.
6. Interesse luci cessantis non potest a principio in cambijs certum & determinatum taxari.
7. Usura promissa sub titulo donationis nõ

Comes Sèpronius mutuatarius.
valet: quia talis donatio non procedit ex mera liberalitate donantis.

8. Mutuator qui ratione mutui ultra sortem mutuam stipulatur sibi aliquod factum quod sit pecunia a stimabile usuram committit.
9. Interesse damni emergentis vel luci cessantis ex mutuo iuslè recipi potest.
10. Interesse damni emergentis ad hoc ut recipi possit, quæ requirantur.
11. Interesse luci cessantis non debetur, nisi reuera lucrum cesset.
12. Usuræ de iure licitæ sunt. Solum enim illarum excessus reprobat. Et ideo si ultra modum stipulata sunt debent reduci admodum. Et de quo iure hoc intelligendum sit? Et quid de iure canonico? & etiam de iure civili a tempore Iustinian. vide latè ibi.
13. Utile per inutile viciatur.
14. Conclusio Regij Concilij.

Contractum supra mentionatum multi mercatores diuites celebrare solent cū Regibus, Principibus Ducibus ac alijs personis nobilibus ut cambiorū colore, ac fictione, possint ex mutuo magnas pecuniæ quantitates ab eis ultra principalem sortem extorquere. Pasciscuntur enim quòd possint quantitatem mutuam à se ipsis & pro quibuscunque nundinis sumere ad onus mutuatarij, & tamen nulla cambia celebratur, vel si celebratur illa ficta,

O 3 & simu-

& simulata, ac in fraudem vsurarij existunt: in quod flagitium tot tantiq; homines incidunt, quòd profecto dolendum est, & continua oratione orandum, vt Deus secundum multitudinem miserationum suarum hanc hominum iniquitatem deleat.

1. Quid quod de notarijs qui hos pæstiferos contractus recipiunt & attestantur, hi vltra quòd peccant mortaliter, infames sunt, à testimonio repelluntur, periuri sunt, (quia notariatus auctoritatem suscipiendo iurant à similibus contractibus se abstinere) arte sua priuantur: & deniq; ad restitutionem in subsidium tenentur. ita Siluester. in summa in verbo. vsura. 7. q. 7. Nauar. in manuali in. 7. præcep. cap. 17. num. 276. & So. de iust. et iur. lib. 6. q. 1. arti. 4. Quæ non solù procedunt in in notario sciente contractũ esse vsurarium, sed etiã in dubitante, qui antequam dubietatem exuerit testificatur: vel facit instrumentum vsurarij: arg. tex. in c. 3. & c. si quis autẽ, de peniten. distinet. 7. ita tenet. Nauar. in dicto manuali. 7. præcep. cap. 17. nu. 276. Qui hoc vltimũ limitat, nisi per opinionem alicuius doctoris solemnem fultam ratione dictam dubietantem exueret: quia tunc id bona consciẽtia facere posset. Quod quidem ad testes instrumenti scientes instrumentum esse vsurarium & ad mediatores extendendum esse ait Anton. de vsur. in prin. num. 26. Ad-

uocati quoq; talia instrumenta patrocinant in idem incidunt flagitium, & tales digni sunt morte eterna: quia consentiunt vsuræ cooperando. vt in c. notum sit. 2. q. 1.

Verum, vt hæc quæ supra de contractu in valido & vsurario dicimus clara ante oculos iaceant præmittendum primo censeo, hunc contractum, mutui contractum esse: vt ex instrumento, verbisq; contrahentium colligitur. Pecuniæ namq; numeratæ dicti Iuliani mercatoris effectus fuerunt dicti Comitibus Sempromij. Et cum in eo contractu omnia quæ mutui definitioni competunt reperiuntur, fatendum necessario est, contractum illum mutuum esse. vt in l. 2. in principi. & in §. appellata. ff. de reb. credi. Quod etiã arguendo a sufficienti partium enumeratione confirmari potest: qui modus argumentandi validus est. l. obligationum ferè. §. placet. ff. de actionib. & oblig. l. filius. §. filius. ff. de leg. 1. §. in bonæ fidei. insti. de actionib. l. cum hi. §. si prætor. ff. de transaction. cum similib. Sed in hac conuentione nullum genus contractus aptari potest præter mutui: quia ibi neq; venditio, commodatum, depositum, locatio, pignus, societas, vel quicquid aliud contractus celebratus fuit. Sequitur ergo contractum hunc mutuum esse.

Cognita iam huius contractus natura, vilisq; pactis & conditionibus in eo initis, & præsuppositis, quis est qui

qui non fateatur dictum contractū
 vsurarium, pastiferum, ac reprobū
 esse. Videmus enim primo ratione
 mutui contra omnia iura scilicet natu-
 rale, diuinum, & humanū, triplex
 in hoc cōtractu interesse stipulatum
 fuisse. Secūdo illud à principio certū
 & taxatū explicarunt. Qua in re, illi
 contrahētes violarunt & transgres-
 si sunt formidandam dispositionem
 sanctissimi Papæ Pij. Quinti datam
 Romæ apud sanctū Petrū anno in-
 carnationis domini. 1571. Kalen. Fe-
 bru. anno. 6 sui pontificatus. Tertio
 idem interesse Iulianus mercator ex
 mutui causa ante comitis morā, im-
 mo pro interfurio medij temporis,
 cū dicto contractu consequi inten-
 dit atq; desiderat. Non ne igitur in
 dicto contractu grandes comittun-
 tur ysuræ? Quare vt probē omnia
 examinentur, agredior primū pactū
 facultatis summe de tantundē qua-
 titatis ad cambium eo ipso puncto,
 quo dicta quantitas mutuanda iuxta
 statutum in dicto contractu tempus
 exoluta esset, vt interesse seu actua-
 riū dicti cambij cedat oneri dicti co-
 mitis. Sempronij: idq; ad rationem
 quindecim pro cētenario. Hoc enim
 pactum non inferuit nisi expectato
 tempore ad exaugendū fœnus; cū in
 vim huius pacti nunquam cambia
 celebrentur. Nam ex facultate illa
 accipiendi ad cambium à se ipso,
 iuncta obligatione ad quam dictus
 Comes tenebatur soluendi quanti-
 tatem mutuo datam in presenti ci-

uitate & non alibi, nihil aliud resul-
 tat, quā licentia faciendi cambia
 sicca, & vsuraria, ex eo quod dictus
 Comes non tenetur nec cogitur qua-
 titates ambiendas soluere in iudi-
 cijs, neq; in terminis in litteris cambio-
 rum cōprehensis, sed in loco & ter-
 minis expressis in dicto contractu;
 & cum interesse iam à principio ta-
 xato: & nō cōprehensō in aliquibus
 cambij litteris. Vel si celebrantur
 mittendo fictas litteras ad eorundē
 campforū insitiores nunquā dictorū
 cambiorum fit realis transmissio, vt
 patet ex iā dictis: & sic talia cambia
 ysura, & vsuraria sunt: ac collocanda
 inter illa quæ propriē sicca appellā-
 tur, vt not. Ioan. Baptist. de Lu. in
 cap. nauiganti. nu. 65 de ysur. Opor-
 tet enim ad realitatem huiusmodi
 contractus, vt qui accipit Barcinonæ
 pecuniam à campfore ambienda
 Metinæ, vel alibi, in prædictis
 locis tantundem habeat pecuniarū
 quas cū pecunijs Barcinonæ recep-
 tis cambire & permutare possit: alio
 quin claudicat cambium. Quinimo
 nec cambij nomine nuncupandum
 est, sed fictum cambium, imagina-
 rium, & palliatum, ad parturiendas
 ysuras, & exigendas pecunias indi-
 gētis debitoris excogitatū. Et quod
 nunquam fiat realis transmissio pa-
 tet, quia Principes ad quorū onus in
 vim talis pacti ficta cambia celebra-
 tur, cū non sint mercatores, neq; soli-
 ti negociari, sed multo diuersis
 exercitijs & quæ Principem decent

dediti, non habent neque solent in nūdinis habere infitores, seu factores: qui litteris cambij receptis pro eis solutionem facerent. Vnde, cum tales Principes neque infitores, neque pecunias inundinis realiter vel credito habeant, clarum est, quod dicta litterae cambiorum si mittuntur, ita mittuntur, ut transacto tempore vnde processerant inanes referantur. Quae omnia per supra dictam Papae Pij Quinti extrauagantem vsuraria declarantur. Immo praedicta sunt figmenta, & palliamenta, quibus capsores principum & nobilium bona deglutunt. Atque per hoc Gaietan. in suo opusculo de cambijs resoluit, cambia quae hoc modo videmus frequentari cum principe aliquo, aut quouis homine, iniusta illicita vel esse. Quod apertius concludit Siluester in summa. Verbo vsura. 4. §. 9. Nauar in cap. nauiganti. nu. 25. ex. de vsur. Vnde sequitur, quod dictum pactum non nisi inferuiat expectato tempore ad exaugendum fœnus, ut dictum est: cum solum soleat in dicto contractu & similibus apponi, ut mercatores ex mutuo, hoc velamine posito, interusurium medij temporis consequantur. Nam quando mercator etiam solitus negociari mutuatur pecuniam, & pasciscitur cum debitore, quod pendente termino ad soluendum consequatur aliquod interesse seu interusurium medij temporis sicut in hoc contractu videre est, non valet talis conventio, etiam

quod quantitas dicti interesse non taxaretur: quia est vsura quae proprie committitur in mutuo vero vel ficto. ut habetur in l. 2. §. creditum. vbi Deci in 3. notab. ff. de reb. cred. sicer. peti. Hanc sententiam tradit Aymon Craue. in consi. 189. in prima parte. num. 7. vbi etiam addit, quod si talis conuētio in mutuo permetteretur, de facili mercatores applicarent animum ad ita mutuandū: quia lucrum esset tutius & frequentius, & pecunia pecuniam acquireret: ut ita in mutuo concludit Aret. consi. 151. incip. viso themate. col. 2. vers. Præterea ut dixi. & col. si. vers. si. ad secundum dubium. & in consi. 156. incipien. visis diligenter. in. si. vbi attestatur hanc opinionem esse magis communem. & in mutuo idem tenet. Decius in consi. 167. in fin. Alexā. consi. 20. col. 2. & in eōsi. 65. Nam cum in huiusmodi contractu mutui non ad sit aliqua vis formalis, aut virtualis, vel aliquo modo violenta, neque possit dici ante terminum solutionis debitorem esse in mora, non videtur esse iustum pascisci aut stipulari interesse seu interusurium medij temporis: quia tunc manifesta esset mercatoris intentio, videlicet se ex mutuo, contra iuris prohibitionem velle aliquid ultra fortem mutuam capere: quod est contra caritatem, eandem sententiā & rationem confirmat Domini. de Soto. de iusti. & iure. lib. 6. q. 1. arti. 3. & Thomas de Merea. fol. 158.

pag. 1.^a in prima eius impressione. Plus etiam dicit Craue. in supra citato consil. 189. num. 7. in versu. Amplius dico, quod si quis mutuauit communitati seu vniuersitati coactè, non posset pascisci de aliquo lucro cessante ante moram: sed solum de dāno vitando ita Anchar. in consil. 376. incipien. Secundo dubitatur, versu. Facit etiam optimè. & Anto de Butri. in consil. 17. Ex quibus concluditur, dictum pactum in fraudem vsurarium ibi positum esse. Maximè, quia cambia de quibus in dicto contractu pasciscitur manifestam habent mutui rationem: cuius ideo precium apertam habet vsuræ iniuriam. Quia propter Dōm. de So. de iusti. & iur. lib. 6. q. 10. art. 2. ait esse demirandum doctores alias non infimi nominis huiusmodi cambia non reprobare, propter rationes quas inter arguendum illic attulit: videlicet, propter labores, & sumptus, & lucrū cessans. Enim vero ait, vt labores & sumptus in aliquā functionem impensi mercedē digni existimentur. perspicendum prius est, an functio ipsa, & negotium generis suo & obiectio iustitiæ munus sit Nam alias, neq; labores, neq; sumptus, vlla digni sunt retributione: imo supplicio. Alioquin vniuersos haberemus excusatos. Ecquis enim illorum est, qui in sua exercenda arte labores non colloct, & sumptus? Quin vero latrones ipsi publici non ne improbas latrocinij exercendis

operas nauant? Igitur campsores, cū mutuum in dispensabili iure natum & diuino reprobetur, si ratione temporis ex mutuo aliquid percipiunt, nullos labores, aut sumptus, libi pretextare possunt: quorum de causa mercedem recipiant.

6. Secundo reprobatu dictus contractus ex eo quod in eo aliam videmus manifestam contineri vsuram; cum per Iulianum mercatorem pro interesse cambiorū à se ipso ad onus dicti comitis sumendorum fuit certa & determinata quantitas à principio taxata, videlicet ad rationem. 15. pro centario: quod quidem iure fieri prohibetur, vt attestantur Bal. & alij in l. rogasti §. si tibi ff. de reb. cred. Idem Bal. in l. 1. C. de summa Trin. & fide catholi. Alex. in consil. 61. vol. 2. & in consil. 80. vol. 3. Soci. eleganter in consil. 179. num. 2. Deci. consil. 39. Aymon Craue. consil. 189. parte prima, & consil. 87. vbi loquitur de mercatore qui verisimiliter tantūdem fuisset lucratus. Decius. in cap. cum venerabilis. ex. de exceptionib. Hieroni. Caynol. in l. vnica. nu. 49. C. de senten. quæ pro eo quod interest proferunt. Ambro. de Vig. in tracta. de vsur. num. 47. quibus locis cumulantur plures remissiones. Vide quoq; Felin. in cap. cum venerabilis. num. 9. de exceptionib. Et ratio esse potest, quia in principio contractus adhuc non est mora: prout multa ad hunc finē congerit Petr. Rebus, in repetitio.

Decisiones. Du. L. no. D.

l. vnica in glo. vltima. nu. 35. C. de senten. quæ pro eo quod interest profferun. Atq; ideo Pala. Rub. in repetit. cap. per vestras. in. 6. notabi. nu. 10. hanc protulit sententiã, quod licet interesse lucrì cessantis peti possit de iurè canonico, non tamen potest à principio taxari, nec per cõtractum inter viuos, nec in testamẽto in quo testator propter tarditatem solutionis quantitatis adijceret vsuram per diuiminationem mensium vel annorum. Sed quorsum iste labor in referendis iuris interpretum opinionibus: cum pro lege id sanctum sit & districtissimè prohibitum à sanctissimo Papa Pio quinto in supradicta extrauaganti: quæ incipit. In eam pro nostro pastoralis officio. ibi. in versi. Porro. Vbi inquit, Porro ad tollendas quantum cum Deo possumus occasiones peccandi, frau desq; foeneratorum, statuimus, ne deinceps quisquam audeat siue à principio, siue aliàs, certum & determinatum interesse etiam in casu non solutionis pacisci. Quæ constitutio cum loquatur in cambijs, declarat interesse in dicto cõtractu in continenti taxatum illicitum ac in fraudem vsurarum esse.

Tertio dictus cõtractus aliam manifestam continet vsuram ratione interesse pactati pro commoditate mutui inuenti, & laborum ducenti quantitatem mutuatam ad cambium: quod sub sequentibus verbis stipulari solet. *Item es pactado, y con-*

*certado, que en recompensa de la buena obra que el dicho Conde recibe del dicho Julian por las cosas en la presente capitulation contenidas, que el dicho Conde le haga segun que de presente le haze merced de su buen grado y mera voluntad y vramenete, a saber, de una parte de trescientos ducados. &c. Ponderando igitur illa verba, Por la buena obra de las cosas contenidas en la presente capitulation, clare dignoscimur atque mutui viginti mille librarum (quod est illud quod principaliter in capitulatione continetur, interesse tercenturum ducatorum fuisse stipulatum contra legem diuinam dicentem, mutuum dantes & nihil inde sperantes. vt Luca. cap. 6. ibi. Et mutuum date, & nihil inde sperantes. Neq; potest admitti illa defensio, quod dictus comes gratis, & titulo donationis, siue vt vulgo dicitur de mercede promississet dictos tercentum ducatos: quia ipsemet Iulianus mercator dictum interesse in pactum sub nomine donationis, & titulo de mercede duxit. Et sic verba illa gratia & donationis color est qua situs: & sunt posita dicta verba in fraudem canonum. Non enim dicta donatio procedit ex mera liberalitate donantis, sed sit præcedente stipulatione mercatoris: qui dictos tercentum ducatos sibi stipulatus fuit propter pecuniam à se dicto comiti mutuam. Vt patet in eisdem verbis. *Por las cosas en la presente capitulation contenidas, &c.* Probatur etiam ex eodem cõtractu*

Ratio rationis est, nam omne illud pro pecunia habetur cuius praeium potest pecunia mensurari, ita Sanct. Thom. 2. 2. q. 78. arti. 2. versu. Respondeo. Et ideo, sicut ille qui pro pecunia mutuata vel quacumque alia re quae ex ipso usu consumitur pecuniam accipit ex pacto tacito vel expresse peccat contra iustitiam, ita etiam quicumque ex pacto tacito vel expresse quodcumque aliud acceperit, cuius praeium mensurari potest pecunia, simile peccatum incurrit, ut ibidem sanct. Thom. & sic usuram committit, ut expresse habetur in cap. plenius; 14. q. 3. ibi. *Siue enim esca sit, siue vestis, siue quid aliud quodcumque nomine appelletur quod ultra sortem recipiatur usura est.* Vide Doctorem in l. stipulatio hoc modo concepta. §. alteri. ff. de verb. obligatio.

Mercatores tamen cupientes se huius modi imposturis contaminare contra rationes praedictas, sequentibus in surgunt rationibus. Et aiunt, quod licet dictus contractus proprie sit contractus mutui: quia tamen in contractu mutationis frequens habetur ratio damni emergentis, & lucri cessantis, & horum ratione licet mutuatori quidpiam supra sortem accipere, & attento quod Iulianus est mercator, & solitus lucrari, iuste potest consequi interesse in dicto contractu stipulatum: aut ratione damni emergentis, vel lucri cessantis.

Secundum argumentum quod pro se adferunt est, quod si circa in-

teresse est excessus, ille solus excessus reprobat, & interesse reducit ad legitimum modum: quia de iure usura licita sunt: solum enim illarum excessus reprobat.

9. Probant primum argumentum, quia ex mutuo, ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, potest aliqua expeti commoditas, ideo, quia sunt tituli iusti, & honesti, quamvis lucrum cessans solum refugium sit usurariorum: & patens via ad impune fenerandum. vide late Dominus de Sor. de iusti. & iur. lib. 6. q. 1. arti. 3. ubi quinque in hac materia tam damni emergentis, quam lucri cessantis conclusiones constituit. Eandem etiam sententiam tenet sanct. Tho. 2. 2. q. 78. arti. 2. & haec est communis omnium doctorum sententia, quam ipse fatetur, scilicet, quod isti tituli sunt iusti, & honesti, & quod horum ratione, licet mutuatori aliquid ultra sortem mutuata exigere.

Verum applicando praedicta ad contractum de quo agitur, videmus, quod nulla ratione, neque damni emergentis, vel lucri cessantis, potest dictus contractus saluari quin non sit usurarius. Et primo quo ad damnum emergens patet, nam ut hoc interesse exigi possit, debent concurrere iuxta omnium sententiam istae conditiones, quod mercator rogatus mutans in principio stipuletur, & in pactum deducat dictum interesse damni emergentis, praeveniendo atque monendo mutuatarium de damno quod

quòd sibi propter illud mutuum cōtingere posset, videlicet, quòd domus ruinam timet, aut annonę carissimiam quam modo propter mutuū emere impeditur, aut quòd post modum vsuras soluere cogetur pro ære alieno. Ratio est, quia cum mutuatarius est præuictus de damno quod emergere potest, arbitrari poterit, an liceat seu expediat sibi sub illa conditione mutuum accipere. Et si sub illa conditione pecuniam mutuo accipit, sibi imputandum est damnum quod emergit. ita latè Domini. de So. de iusti. & iure. lib. 6. q. 1. art. 3. Atq; hinc sequitur, quòd si damnum non fuit præuisum, neq; timebatur, sed postea forte superuenit, non tenetur mutuatarius de illo. Sed prædicta in dicto contractu non inter fuerunt, in quo Iulianus potius facultatem cambiendi à seipso ad onus Comitjs mutuatarij cum interesse iam à principio taxato pascisci curauit, quam præuisum fornicatum, vè damnum emergens in pactum deducere.

- II. Neq; quoad lucrum cessans dictus contractus sustineri potest. Nā licet interesse lucri cessantis de iure canonico licite exigı possit, & illud in mutuo iuxta aliquorum sententiā à principio in pactum de duci, tamè illud non debetur, nisi reuera lucrum cesset, & non fiat in fraudem vsurarum, sicuti in dicto contractu videtur esse factum: in quo, non verisimile ratione lucri cessantis interes-

se fuit stipulatū prout fieri debuisset iuxta doctrinam sancti Thomę in loco citato. Quem locum Domini. de So. lib. 6. de iusti. & iure. q. 1. art. 3. in fin. dicit, ita esse interpretandū, quòd non licet id integrum suscipere, quòd refuturum erat in actu: quia non dum est certum, ac multo minus quantum poterat accrescere: quoniam hoc minus habet certitudinis, sed quantum est in habitu, puta in spe secundum coniecturalem prudentiam verisimili. Iulianus tamen potius à principio interesse triplex, illudq; certum, & determinatum, contra omnia iura, cum pactis labè vsurarum in fectis in pactu deduxit: vt per supra dicta latius apparuit. Ex quo quidem contractu non resultat probatio, quòd propter dictum mutuum viginti mille librarum vere dicto Iuliano lucrum cessauerit. Nam verè cessare tunc penitus censendum est, non quia Iulianus poterat negotiationi pecuniā committere, sed quando reuera iam firmus exponere constituerat: atq; eandem quam mutauit. ita Domini. de So. de iusti. & iure. lib. 6. q. 1. art. 3. in fin. Præterea sanct. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. eandem nobis proponit sententiam in hæc verba dicens, ille qui mutuum dat potest in pactum deducere recompensationem damni per quod subtrahitur sibi aliquid quod debet habere, hoc enim, non est vendere vsum pecunię: sed damnum vitare. Recompensatione vero damni

damni quòd consideratur in hoc, quòd de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere: quia nò debet vendere id quod nò dum habet, & potest multipliciter impediri ab habendo. Idem tenet Dominus de So. de iusti. & iure lib. 6 q. 10. art. 2. in fin. vbi dicit, vniuersis in confessio esse, nemini licere lucrum cessans exigere, nisi qui expositam habet negotiationi pecuniam, aqua negotiatione, alterius rogatu, illam euellit: & quòd non sufficit, mercatores habere potentiam dandi ad cambium: quia illa potentia sufficiens non est ad petendum lucrum cessans: sed requiritur, quòd iam pecunia sit negotiationi destinata. Ex his igitur constat, quòd ad hoc vt Iulianus ex mutuo praedicto vinginti mille ducatorum posset lucrum cessans exigere, non solum requiritur, quòd sit mercator, & solitus negociari, & quòd habuerit merces paratas, & in promptu: verum etiam, quòd sit certum ipsum fuisse lucraturum si pecuniam habuisset, secus si incertum erat. Nam non sequitur, quòd ipse vel alij mercatores consueuerint aliquando lucrari decem pro quolibet centenarij. igitur si Iulianus habuisset pecuniam tantundem fuisset lucratus: quia fieri poterat, quòd nequaquam lucraretur, sed perderet de capitali: cum multa potuerint in contrarium contingere. vide Hippolyt. Riminal. in consilio. 218. nu. 99. & 100. vbi ad idem propositum

allegat quam plures doctores idem sentientes. Neq; tacendus est Ambrosius de Vig. in tracta. de vsur. in prin. num. 56. vbi tenet, quòd licet mutuans sit mercator, & solitus lucrari, non propterea potest mutuare vt aliquam super excrecentiam recipiat vltra mutuum sub pretextu interesse quòd fuisset lucratus. Et quod hæc opinio communis & verior sit, attestatur Moheda. in decis. 208. num. 2. & Matth. de asslic. in decisio. 20. num. 2. in quibus locis deciditur, nò sequi mercatorem còsuetum esse lucrari ex mercantijs, ergo si habuisset pecuniam fuisset lucratus: quia possibile est, quòd nò fuisset lucratus ex quo multa potuerunt euenire, quòd non lucratur ex mercantia. Et sic patet, quòd ex dicto contractu, qui tot tantisq; in fraudem conuentionibus vsurarum velletus est, non potest ratione lucri cessantis interesse aliquid resultare.

12 Secundum argumentum quod Iulianus & eius sequaces pro se proponunt videlicet, quòd de iure vsuræ licite sunt: & quòd solus illarum excessus reprobatur, probant ex. l. pecuniæ fenecris. & l. placuit. ff. de vsur. quibus iuribus patet, stipulationem vsurarum pro modo cuiuscunq; temporis, superfluo detracto, vires habere. facit etiam tex. in l. cos §. super vsurarum. C. de vsur. in quo tex. modus vsurarum taxatur: & prohibetur, ne quis grauiores vsuras quàm ibi taxantur stipuletur. Quo fit, vt

fit, vt si in dicto contractu, vsuræ ultra modum stipulatæ sunt, debent reduci admodum, scilicet, ad id quod licite poterant stipulari, & pro illa pecunia mutuata lucrari: quia vtile per inutile viciari non debet. vt in. l. 1. §. sed mihi Pamphylum. & in. l. inter stipulantem. §. si stipulante. in. fi. ff. de verbor. obligatio. Quæ regula in vsuris etiam vendicæ sibi locum. vt expresse in. l. placuit ff. de vsur. verum prædictis arguitur et ratio- nibus facile respondeatur, quod si vsuræ de iure licite sunt, illud pro- cedit de iure ciuili, quo quidem iure, contractus vsurarij non prohibe- bantur: sed solum vsurarum excessus, vt iniurijs allegatis Secus ve- ro est de iure canonico, & etiam de iure ciuili à tempore Iustiniani. nec non etiam iuribus regijs Christiano- rum, quibus vsuræ pænitus inqua- cūq; quantitate damnantur: & cō- tractus vsurarij annullantur, vt su- pra latè dixi in secunda quæstione. Et ideo si in aliquo cōtractu fuit sti- pulatum interesse ultra modum, vel vt melius loquar non secundum le- gitimum modum, vt puta ratione lucri cessantis, vel damni emergen- tis, non adhibitis necessarijs condi- tionibus, & ex hoc contractus effi- ciatur vsurarius, non poterit illud in- teresse reduci ad illud quod legiti- me stipulari poterat. ita tenet Domi- de So. de iust. & iure lib. 6. q. 10 art. 2. immo totus cōtractus vitabitur, & erit vsurarius: nam alias merea-

tores de facili graues vsuras stipula- rentur: cum scirent, ipsis non posse deficere illas quas legitime stipula- ri poterant. Ex quibus resultat res- pontio alteri rationi, qua dicimus, vtile per inutile non vitiari. Nam quando lex expressim prohibet ali- quid sub pœna infirmationis actus, idq; ipso iure, videtur inducere for- mam, vt illud quod prohibetur sit quoddam indiuiduum ratione for- mæ resultantis ex illa expressa legis prohibitione: & decreto irritante & annullatio. vt latè Alciat. in dicta. l. 1. §. sed si mihi Pamphilum. ff. de verb. obligationib. Et cum sumus in indiuiduis, quod vtile est ab inutili corrumpitur. ita Bart. quem omnes approbant in. l. grece. §. illud. ff. de fide iussorib. Confirmatur ex his quæ decidit Bal. in. l. quicūq; C. de bonisq; liber. vbi formaliter dicit, quod si fiat concessio ultra licitum, non valebit etiam in eo quod licitū est: quia in factis contra legem si nō valet quod fit ultra, non valet etiam quod fit intra. cap. dudum. de reb. ecclesiæ non alienan. lib. 6. Sua detur etiam istud, ex his quæ decidit Ioā- nes de Immo. in rubrica de testa- men. vbi. dicit, quod donatio facta de bonis presentibus & futuris in totum vitiatur, & sic non valet etiā in bonis presentibus: quoniam ra- tione formæ improbatæ à iure non fit separatio, & sic vtile vitiatur per inutile. Quam doctrinam sequitur Ioannes Crot. in consil. 250. nu. 41.

42. & 43. vol. 2. & in consil. 75. nu. 25. & sequen. Quibus deciditur, quod cum iure vsuræ fieri prohibeatur, immo in totum reprobentur, si contractus fiunt contra hanc legis prohibitionem deficiunt informia; & licet actus res indiuidua omnino extinguitur ita expresse Alcia in dicta l. 1. §. sed si mihi Pamphilum. super verbis. neq; vitiat ut illic ff. de verb. obligationib. Quibus igitur extat probatum, videturq; conclusum, non obstantibus rationibus in contrarium adductis, prædictum contractum reprobum ac vsurarium esse. & ita fuit conclusum in Regio concilio die. 11. Iulij. 1579. in facto fisci procuratoris regie curie & partis instantis contra. B. delatum, & inculpatum, de dicto contractu, & conventionibus, quarum vigore, vsurarias exactiones a. D. fecerat & extorserat. pro quibus fuit declaratum dictum. B. incidisse in penas regiorum editorum contra vsurarios publicatorum: & ad restituendas vsuras nomine interesse in vim dicti contractus exactas, & extortas: liquidatione liquidandorum reservata.

Cap. 34. In quo resol-

uitur an consuetudo feneratori per vsurariam prauitatem excuset a pena temporali.

1. **C**onsuetudo quamvis praua & iniqua excusat a pena temporali: & quomodo intelligendum sit vide num. 3.

2. Consuetudo feneratori per vsurariam prauitatem non est consuetudo, nec meretur nomen consuetudinis sed potius corruptela.
3. Consuetudo contra ius naturale non inducitur.
4. Vsuram committere, est committere delictum contra ius naturale.
5. Consuetudo non inducitur contra ius diuinum.
6. Vsuram committere est facere contra ius diuinum.
7. Iudices de viuentibus, vsurarios a penis impositis, & incursum, absoluedos esse prætextu consuetudinis feneratori, sunt excommunicati.
8. Consuetudo praua & iniqua non excusat, quando quis ea uteretur lucri cupiditate, & lucrum esset tempore.
9. Lex simpliciter reprobat consuetudinem, non solum intelligitur de præteritis sed etiam de futuris.
10. Ignorantia iuris civilis notarii & indubitati non excusat.
11. Vsurarij non possunt se excusare, quod non cognoscunt causam dandi ad vsuram esse iniustam.
12. Consuetudo inducta contra dispositionem iuris positum, quantum vis praua & iniqua excusat a pena temporali.

Iure cautum est, consuetudinem quantumvis prauam & iniquam excusare a pena temporali: ut probatur in glo. cap. cum venerabilis. de consuetudine. in verbo migrasse. vbi omnes

vbi omnes Doctores canonistæ. & glo. in. c. deniq; in verbo consuetudine. distinctio. 4. sequuntur. Lud. Roma. in singul. 19. Gremen. in singul. 150. num. 1. Petr. Gerar. in singul. 83. num. 4. & 6. Mathesil. in singul. 77. num. 7. Marc. Man. in singul. 13. nu. 2. & 3. Proposi. in. c. deniq; nu. 30. Hippoly. in. l. 1. numero. 99. ff. ad leg. Cor. de sicari. Et ideo per istas doctrinas concludendum est, quod vsurarius licet non posset excusari à pœna gehennali, posset tamen excusari a pœna temporali propter consuetudinem fenerandi per vsurariam prauitatem. Quam principes in detrimentum animarum suarum ferè per totum orbem patiuntur, & dissimulant.

2. In contrarium tamen est rei veritas, quod immo talis consuetudo non sit consuetudo, nec meretur nomen consuetudinis: sed potius corruptelæ: quæ corruptela nullatenus excusat à pœna temporali. probat hoc tex. in cap. si. ex. de consuetudin. ibi. *Quicumq; consuetudine quæ dicenda est verius in hac parte corruptela.* & in proprijs terminis habemus tex. in cap. dilectos. de excessib. prelator. vbi cum Roman. Ponti. inspectis attestationibus. B. & P. inuenisset esse probatum, dictum. P. publicum aleatorem esse, ac vsurarium manifestum. vt potè, quia vndecim denarios pro duodecim mutuauerat in ludo, & licet ad palliandum tantæ præsumptionis excessum propo-

suerit, quod hoc fecerit iuxta consuetudinem clericorum gallicorum qua fere vniuersi clerici mutant sic frequenter, & ludunt, improbauit excusationem prædictam quæ per prauam consuetudinem quæ corruptela dicenda est palliatur: reputans dictam excusationem frivolum. Per quem tex. decidit Andr. Barba. in cap. cum venerabilis. nu. 30. quod consuetudo praua, & iniqua non excusat quem a pœna temporali nec à peccato: quod quidem determinat in materia vsurarum. vt ibidem. num. 31.

3. Et licet per supra allegatas glo. dicatur, consuetudine prauam & inquam excusare à pœna temporali, illud quidem intelligendum, & restringendum est, quando ageretur de eo quod propter legis humanæ dispositione est prohibitum. ita sentit. Propositus in dicto. c. denique num. 30. distinction. 4. Quod etiam tenet Panormi. in dicto capitulo. cum venerabilis. num. 5. de consuetudi. & ibidem Barba. nu. 29. Non tamen dicta glosarum sententia admittenda est, quando ignorantia prauæ consuetudinis esset praua & lupina vt puta, quia contra ius naturale. Nam ex vsu quo committitur delictum contra naturam, non inducitur aliqua consuetudo: vt probat tex. in cap. fin. ex. de consuetu. vbi videas glo. in verbo iuri. sed potius corruptela. vt est gloss. in capitu. quia in omnibus. in verbo

P nulli.

nulli. de vsur. & est tex in c. flagitia. 37. q. 7. ibi. *Flagitia quæ sunt contra naturam, ubiq; & semper repudianda; & punita sunt* & ibi glo. in verbo omnes. vbi habetur, quod consuetudo nõ excusaret, neq; peccantiũ multitud. probatur etiam in tex. capi. fi. de consuetudine. ibi. *Cum tanto sint grauiora peccata, quanto diutius in foelicem animam detinent alligatam, nemo sane mentis intelligit, naturali iuri cuius transgressio periculum salutis inducit, quacumq; consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari.* Facit glo. in cap. sanè in verbo antiqua consuetudo. de tẽpo. ordin. Angel. in l. ex consensu. §. fin. ff. de appellationib. vbi Imo. & Raph. Cum. & Abb. in dicto cap. cũ venerabilis. de consuetudi. ex. Neq; huius iuris naturalis ignorãtia excusat c. turbatur. §. notandũ. l. q. 4. vbi habetur. ignorantiã iuris naturalis omnibus adulcis damnablem esse. Accedat ad hæc consil. August. Berroij. 167. vol. 1. in quo concludendo absq; longo argumentorum ordine dicit, contrañum qui de iure communi censetur vsurarius per stylum seu communem obseruantiam, id quod est illicitum & contra ius naturale non potest effici licitum: quia consuetudo contra ius naturale quãdo est peccati nutritiua, vt quia permetteret furari, seu fenerari, & contrañus vsurarios exercere, non valet: & corruptela dicitur. vt dicunt Abb. Anto. & omnes canonist.

in dicto cap. fin. vbi ad propositum Anton. in versu. 4. col. 23. inquit, non valere consuetudinem, quod propter vtilitatem publicã, vel pauperum eleemosynam, vel captiuorum redemptionem, liceat in loco fenerari. Sed committere vsuram, seu pecuniam mutuo ad vsuram dare, est committere delictum contra ius naturale seu contra naturam ipsam. vt supra latè capit. 2. probatum extat. Ergo sequitur, quod contra hoc ius naturale non possit aliqua induci consuetudo: sed potius corruptela & vsurpatio. quæ vt diximus nullo modo excusare potest à pœna temporali.

Secundo dicta prima ratio admitenda non est, quando illud quod consuetudine praua induceretur esset contra ius diuinum: quia tunc consuetudo ex quo in his locum nõ habet, non excusat à pœna temporali. ita Proposi. in dicto. c. ideniq; num. 30. distinctio. 4. confirmat. idem Hippol. in l. 1. nu. 99. vsq; ad num. 105. ad leg. Cornel. de fidei. vbi concludit, quod si in aliquo loco consuetudo tolleraret homicidia, non ideo excusaret à pœna temporali in causã homicidij. neq; in alijs casibus a iure diuino prohibitis. Ius enim diuinum prohibet homicidium. vt patet in præcepto decalogi non occides. Absurdum inquit videretur, quod consuetudo tolleretur ius diuinum: quod à quocunque Principe tolli non potest. vt in capi.

cap. cum inferior. de maiori. & obediens. glo. in. l. fi. C. si contra ius vel vtili. publi. & in. c. cum sint quidam. 25. q. 1. qua ratione dicit Angel. in l. iniuriarū. §. fi. ff. de iniurijs. quod cōsuetudo quæ cōtradicit iuri diuino, naturali vel gentium, non dicitur cōsuetudo: sed potius quædam vsurpatio. Sed sanerari per vsurariam prauitatem est committere delictum cōtra ius diuinum. vt Exo. cap. 22. & Deutero. cap. 23 & Leui. cap. 25 & Luca. cap. 6. Ergo. &c.

7° Tertio pro hac parte facit, quia si diceretur prætextu prauæ consuetudinis poenam temporalem causa vsurarum appositam non esse exequendam, sequeretur, quod illa praua consuetudo seu melius corruptela approbaretur saltem quo ad hoc, quod dicta poena temporalis non exequatur. At hoc fieri non potest: quia declarantes absolutionem poenarum prætextu dictæ prauæ consuetudinis seu corruptelæ essent excommunicati. vt in clemen. 1. de vsur. in quo tex. imponitur poena excommunicationis contra iudicantes secundum hanc consuetudinem seu corruptelam. vt ibi in finalibus verbis habetur. Ergo. &c.

8° Quarto confirmando hac opinionem dico illam primam rationem quam de consuetudine praua & iniqua attulimus in principio non procedere, quando quis vteretur dicta consuetudine praua & iniqua lucri cupiditate: & lucrum ef-

set turpe: probat hoc March. de Man. in singula. 13. vbi condemnat doctorem iurantem lucri cupiditate, scholarem idoneum esse ad subeundum examen vt insignia doctoratus sibi conferantur, quod in simili dicit Bald. in l. & eleganter. §. si per illum tex. in prima lectura. ff. de dolo malo. loquendo de cardinalibus promouentibus propter lucrum aliquos ad beneficia: & affirmantibus eos esse idoneos. Cumq; vsurarius non vtatur hac consuetudine, seu potius corruptela nisi lucri cupiditate, & lucrum causa vsurarum est turpe, vt desepatet. Ergo sequitur, quod non possit excusari à poena temporali.

9° Quinto facit, nam consuetudo fornerandi per vsurariam prauitatem, casu quo posset dici consuetudo cum sit per legem sublata, non potest de nouo introduci: quia lex simpliciter reprobans consuetudinem, non solum intelligitur de præteritis: sed etiam de futuris. Ias. in l. cunctos populos num. 74. C. de summa trini. & fi. catho. Imol. in cap. cum ab homine. num. 3. de vita & honest. cleri. & Alexan. dicit esse communem in. l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de leg. 1. Sed ita est, quod per extrauagā. Pij. Quinti nouissimè editam, quæ super cambijs disponit, & per edicta regia in omnibus fere regnis Christianorum consuetudo illa iniqua fornerandi per vsurariam

prauitate sub incurfu poenarum fuit sublata. Ergo sequitur, quod cũ de nouo introduci non possit, usurarius minime excusetur a poena temporalis.

10. Neq; huius iuris ignorantia poterit usurarium excusare: quia ignorantia iuris etiam ciuilis notoria & indubitata non excusat. Imol. & Raph. Cum in lex cõsensu. §. si ff. de apella. Felin. in cap. nonnulli. §. sunt & alij. de rescrip. Alex. consil. 103. vol. 1. Quod est idem in prohibitis a iure diuino: vt sunt usura. vt per Hippoly. in l. 1. nu. 99. ff. ad leg. Cornel. de licar. & in practi. cri. §. quoniam.

11. Sexto corroboratur eadem sententia, quia non excusatur ille à dicta temporalis poena, qui causam iniustam cognouit & perseuerauit in illa. vt per Bar. in consil. 91. Bald. in l. si quis id quod. §. doli. ff. de iuris omni iudi. las. in consil. 179. vol. 2. Sed ita est, quod usurarius dando mutuo pecuniam vt aliquid ultra sortem reciperet non potest negare se non noscere causam esse iniustam: cum quotidie in Ecclesia Dei euangelium & sacre scripturae prædicentur, quibus prohibetur, ne a fratre, scilicet à proximo, amplius quam sibi datum fuerit recipiatur. Ergo, &c. Ex quibus deniq; concluditur, usurarios non obstantẽ fœnerandi, consuetudine condemnari posse in poenis temporalibus per prelatos & principes seculares appositis.

Non obstat prædictis, neq; excusationi usurariorum, prædest. quod contractus licet de iure illiciti, & usurarii sint, tamẽ in loco secundum communem opinionem reputantur liciti. & quod cõmunis cõsuetudo illos approbat, atq; obseruat. prout est demere Bar. in l. quid sit fugitiuus. §. apud Labeonẽ. ff. de ædilitio edic. per illũ tex. quia cõsuetudo quãdoq; in delictis excusat, vt supra in principio huius questionis diximus. Nã illa Bart. doctrina in dicto. §. item apud Labeonẽ: de iure canonico non est vera: consuetudo enim quæ est peccati nutritiua nõ excusat, vt tenent cõmuniter canonistæ in dicto. c. si de consuetudi. Quare dicta doctrina Bar. & tex. in dicto. §. item apud Labeonẽ. super quo ipse Bar. se fundat, parum aut nihil facere videtur, ideo quod loquitur de cõsuetudine quæ non esset cõtra ius naturale, sed cõtra ius positum. vt patet ex illo tex. Et latè examinat Aug. Berroij. in consil. 167. num. 9. per totum num. & Proposi. in c. deniq; nu. 30. distin. 4. & Barba. in c. cum venerabilis. num. 29. de consuetudi.

Cap. 35. Quo resoluitur
an iudex in causis usurariis possit ex officio procedere ad priuationem utilitatis. & an illud facere possit nulla præcedente diffamatione.

- I. Iudex in causa usurarii potest procedere ex officio ad priuationem utilitatis, quando

quando ille qui soluit vsuras iurauit illas non repetere.

2. Iudex in causa vsurarum potest procedere ad priuatam vtilitatem ex officio, quando notorium est ab aliquo vsuras esse extortas, sed ipse timet illas repetere. Et quid quando vult inquirere ad correctionem peccati.

3. Iudex qui procedere potest ad penitentiam imponendam in consequentiam cogere potest inquisitum, et alienum restituat.

4. Iudex quando inquit exmero officio potest illud facere nulla precedente diffamatione, et maxime, quando versitur periculum animarum et agitur ad correctionem peccati.

Ad hanc questionem breuibus decidendam, duas primum volo animaduertere opiniones. Quarum altera est Bald. in c. 1. §. si tres de pace iura. fir. simpliciter dicentis, iudicem in causa vsuraria posse procedere ad priuatam vtilitatem. Altera vero opinio est Innocen. in cap. ad nostram. 2. de iure iuran. qui tenet, super iuribus singularium personarum non esse procedendum inquirendo, vel extra ordinem: sed intentatis actionibus & ordinario iudicio secundum iura: & quod sic oportet officium iudicis postulari. l. 4. & ibi per Bart. ff. de dam. in fec. ita Petr. de Anchara. in consil. 167. in tipien. visis diligenter omnibus. in col. 2. vers. Secundo principaliter. Vnde inquit, non li

cet episcopis & alijs inferioribus sic inquirere qui tenentur iura seruare. Fatetur tamen Innocen. illud episcopis licere, ad imponendam vsurarijs penitentiam canonicam: & non ad vtilitatem. vel alicuius priuatae personae interesse consequendum. Pro tamen huius difficultatis declaratio ne Bartho. Socin. in consil. 219. considerauit, quod licet pro priuato modo in eo casu quo pars agere potest sit congruis actionibus agendum: vt in cap. 1. de libelli oblatio. vel iudicis officium a parte implorandum. vt tenent Ioan. Andr. & Doct. in c. si de foro compe. lib. 6. & Bart. & Angel. in l. si vaccatia. C. de bonis vac. lib. 10. tamē in aliquibus casibus, in causa vsurarum, poterit iudex procedere ex officio ad priuatam vtilitatem.

1. Et primo quando ille qui soluit vsuras iurauit illas non repetere: nā tunc, quia parti praclusa est via agendi, iudex ex officio procedere potest ad priuatam vtilitatem vt est casus secundum vnum intellectum. vbi hoc notant Doct. in dicto. c. ad nostram. Confirmatur, quia vbicumque propter dolum partis praclusa est via agendi, iudex ex officio procedere potest ad priuatam vtilitatem. ita Landi. in elemen. 1. de officio ordin. & Pa. in cap. si de foro competen. in 6. referunt moderni in cap. qualiter & quando de accusationib.

Secundo, quando notorium est ab aliquo vsuras esse extortas, sed ipse timet illas repetere propter po-

tentiam aduersarij, in quo casu, potest iudex ex officio procedere ad priuatam vtilitatem. ita probat text. quem pleriq; ita intelligunt in. c. cū in dioecesi. ex. de vsur. prout ibi refert Ioan. de Anna.

Tertius casus est, quādo iudex vult inquirere ad correctionem peccati & ad poenitentiam peragendam: quia tūc ex officio potest. ita concludit Inno. in dicto. c. ad nostram, & sequuntur Docto. ita intelligentes text. in. c. i. ex. de officio ordinar.

3. Sed scias vnum in proposito esse notandū, quod ex quo iudex procedere potest ad poenitentiam imponendam vt in dicto. c. i. in consequentiā cogere poterit inquisitū, vt alienum restituat: quia fructuosam poenitentiam agere non potest, nisi restituat alienum. vt in. c. i. 14. q. 6. & in. c. cum tu. ex. de vsur. vbi vsurarij qui sunt soluendo, etiam illi qui post illud interdictū vsuras extorserūt coguntur per poenā statutā in concilio Lateranen. eas his à quibus extorserunt, vel corū hæredibus restituere: vel (his non supersubstibus) pauperibus erogare: cum iuxta verbū Beati August. nō dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Quod quidē non procedit in illis qui non sunt soluendo, qui nō debent vlla poena mulctari: cum eos nota paupertas euidenter excuset. ita cōcludunt Hostiē. Ioan. Andr. Car. Ab. & Ioan. de Imol. in dicto. cap. ad nostram. Quam opinio nem confirmant Ioan. Andr. post In

noc. in. c. quia frustra. ex. de vsu. dicētes, quod licet vsurarius agēs repellatur exceptione. c. quia frustra. tamen auctoritate superiorū cogi potest ad restitutionē illis à quibus extorsit: ex quo exonerat illum à peccato, & vtiliter gerit negociū illius, & quo ad corpus, & quo ad animam, per not. in dicto. cap. ad nostram. Probatur etiam, nā vt ibi dicit Ioan. de Imol. licet iudex non possit principaliter interponere officium suum non peti tum, & fit per viam inquisitionis, tamen secundario potest quandoq; licet non sit peti tum: vt quādo principaliter sit inquisitio super correctione criminum. vt in dicto cap. 1. de offi. ordin. Nam tunc, in consequentiā poterit facere restitui alienum: cum aliās peccatum bene corrigere non posset. vt in regu. peccatum. de reg. iur. in. 6. Hæc eadem sententia confirmatur per text. in. cap. accusatus. §. si vero de hereti lib. 6. Per quē dicunt Docto. quod pro poenitentia imponi potest illud, quod quis de iure tenetur: quod dicunt esse notandum. Vnde cum quis de iure teneatur ad restitutionem vsurarum talis restitutio pro poenitentia imponi potest.

4. Circa vero secundum articulum an diffamatio p̄cedere debeat, concludendum esse arbitror, iudicem ex duobus posse procedere nulla p̄cedente diffamatione. Primo, quia quando iudex inquit ex mero officio potest illud facere nulla p̄ceden-

cedente diffamatione. ita concludit Ioan. Andr. in cap. qualiter & quando. 2. in verbo. clamore. de accusationib. & Angel. in l. si vaccantia. C. de bon. vacan. lib. 10. Secundo quia ubi vertitur periculum animarum & agitur ad correctionem peccati, procedi potest non præcedente diffamatione. ita concludit Hostien. per illum tex. in dicto cap. ad nostram. quod sequitur. Abb. dicens; hoc esse notandum. & Hostien. in summa. in titu. de inquisitione. §. & qualiter. & Angel. in dicta. l. si vaccantia. Scias tamen speculatorem in titu. de inquisitione. §. nunc tractemus. versu. Ceteru. dicere. quod quando proceditur ad inquisitionem ratione priuati commodi. licet nulla præcedente infamia procedi possit. tamé præcedere debet christiana monitio ut ibi latius per eum.

Cap. 36. An quando

Barones. seu eorum officiales de ipsorum consensu abutuntur in suis baronijs iurisdictione receptando potius. quam puniendo latrones. publicos. homicidas. incendiarios. sacrilegos. plagarios. & alios facinorosos. homines. possit dominus Rex iurisdictionem dictarum baroniaru. ponere sub Regio sequestro.

1. **I**n iurisdictione sunt apud Principem tanquam apud fontem a quo fluunt. & resunt. sicut flumina ad mare.

2. Regis sunt omnia quæ sunt intra fines regni quantum attinet ad protectionem. & iurisdictionem exercendam: exceptis ecclesijs. & eorum bonis.
3. Rex circa iurisdictionem fundatam habet intentionem: & ideo ad eum pertinet providere. ne delicta committantur.
4. Rex potest punire barones sustentantes & receptantes scienter latrones. & alios facinorosos homines in suis terris. & baronijs. ita iurisdictione quam a dicto Rege habuerunt abutentes.
5. Occultas latronem & alios malefactores in suis prædijs. & possessionibus. intelligitur esse socius criminis: & dicitur delictum malefactoris facere suum. Et si dominus est possessionis. & id scienter fecerit. præiudicat eius dominio. & nu. 10.
6. Magistratus. & eorum officiales. qui poenas per legem statutas gratis vel dissimulatione pertranseunt. puniendi sunt.
7. Receptatio est proprium refugium abscondendi causareo præstare in suo agro. vel edificio. alieno. vel.
8. Si autem dicens. quod quilibet teneatur capere. bannitum vel malefactorem intelligitur. & archiepiscopus. & eum. qui habet plenam scientiam de banna vel maleficio.
9. Scientia receptandi latrones consistit in eo. quod est notorium confessio. & delicta. quia est publica vox & fama in loco.
10. Rex potest baronibus privilegia iurisdictionis cassare. & annullare. etiam quod illa habeant per vim contractus. si ipsi barones iustitia. & dicta iurisdictione abutuntur.
11. Confiscatio honoru in Cathalonia non habet locum. nisi in crimine heresis. & laesæ

- magestatis in primo capite. Sed habet locum sequestratio in casibus a iure expressis.
12. Sequestratio bonorum locum habet, quando alicuius rei scandalum imminet. & sit officio iudicis nobili.
13. Iudicis arbitrio relinquitur, num sequestrum decernere expediat.
14. Domini & Barones qui in suis terris & iurisdictionibus sustinent latrones & facinorosos homines, graue faciunt scandalum. Primo contra bonum publicum. Secundo in suprema potestatis dedecus. Tertio contra publicam vindictam. Quarto denique contra omnia iuris precepta.
15. Conclusio Regij Concilij.

Ad hanc questionem facilius per tractandam, prænотandum cenſeo, iurisdictiones apud Principem, tanquam apud fontem esse: a quo fluunt, & refluunt, sicut flumina ad mare. secundum Bald. in l. 1. r. § ad hæc. col. 5. de pæce iura firman. Ab eo enim fluunt, quia ipse dat iurisdictiones. vt in l. 1. ff. ad legem Iuliam, de ambi. ita quoque Calici. in Margari. fisci. Octauo dubio. nu. 35. vbi dicit, per concessiones, commiſſiones, & confirmationes, iurisdictiones a Principe fluere. Ad eum vero refluunt per appellationes. vt in auct. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. per nullitates, & quærelas. vt in l. accusatoribus & l. absentem. C. de accusationibus. cum ibi nota.

2. Et sic dicimus, omnia quæ sunt intra fines regni, esse Regis, quantum attinet ad protectionem & iurisdictionem exercendam exceptis ecclesijs & earum bonis, quæ sunt sub iurisdictione iudicis ecclesiastici. vt de latè per Matt. de Afflic. in constitutio. Neapol. q. 17. numero. 1. & per alios quos ipse ibidem refert. & vide glosa in l. Barbarius. in fin. ff. de offici. præfect. prætor. Quare cum circa iurisdictionem ipse Rex intentionem habeat fundatam. vt inquit Panormitanus in cap. si diligenti. in prin. ex. de prescriptionibus. & omnes alij inferiores ratione dicte iurisdictionis sint sub eius ditione, & protectione, ad eum pertinet providere, ne delicta, & maleficia, quæ committuntur ulterius committantur. ita Matthe. de Afflic. in constituto. Neapol. in titu. de priuileg. eorum qui citati extra ciuij. non venieb. numero. 4. Debet enim Rex furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parridas & periuros non sinere viuere, & filios suos non sinere impie agere. c. Rex debet. 23. quæst. 5. & alibi habetur officium Regum esse, malos comprimere, & bonos subleuare. vt in c. Regum. 23. quæst. 5. Ex quibus infero, quod cum iurisdictiones quas Barones in suis baronijs habent, ab ipso Rege fluxerint, si ipsi Barones impie circa iurisdictionis exercitium agant sustentando in suis terris homicidas, incendarios, latrones publicos, ac alios facino-

4 facinorosos homines, quos potius
prehendere, & punire deberent,
poterit Rex vt suprema potestas ta-
les barones & inferiores dominos iu-
risdictione abutentes punire atq; eo-
rum malitiam cohibere: illos legi-
5. timis poenis coercendo. Nam iure
cautum est, cum ad quem latro con-
fugit, teneri illum apprehendere, &
ni fecerit, licet illud pro occultando
negligat, intelligitur esse socius cri-
minis. l. i. de his qui latro. vel alijs
criminibus reos occult. concordat q
in eadem rubrica notatur, de occult-
tantibus alienū delictum, qui propter
dictam occultationem dicuntur
delictum facere suum. quod etiam
notat Bal. in ead. l. i. num. 2. & pro-
bat tex in. l. pen. C. ad leg. Iul. de vi.
His accedat, quod Archadius Impe-
rator sub. l. 2. illius titu. de his qui la-
tro. vel alijs crimi. reos. occult. statuit,
hoc est, dominos prædiorū, seu pro-
curatores, uel primates possessionū
cum criminosi in suis possessionibus
latitant impunes non manere, si præ-
sentes & scientes ultro non obtule-
rint, vel admoniti eos exhibere di-
stulerint: nam dominus quidem
possessionis dominio priuatur, pro-
curator vero seu primates perpetuo
exilio sub iacere debent concordat
tex in. l. i. C. de falsa monet. ibi. Si-
quis autem militum huiusmodi personam
de custodia exire fecerit capite puniatur.
vbi videas glo. in verbo. suspectam,
quæ exponit, susceptam ad custodiē-
dum. Probatur etiam argumento

tex in. l. i. C. de desertorib. & occult-
tatorib. lib. 12. Vbi Iustinia. de de-
sertore sic loquitur. Siquis forte deser-
torem agro, tecto vè suscepit atq; ad
se diu passus fuerit delitescere, actor qui-
dem, vel procurator loci, qui hoc sciens
prudensq; commisserit, capitali supplicio
subiugetur: dominus vero, si huius rei
consciens fuerit, prædij in quo latuerit de-
sertor, amissione puniatur. Idem senti-
re videtur tex in. l. cum ancillis. C.
de incest. & in vtilib. nup. vbi decu-
rioni vetatur, ne cū serua matrimo-
nium contrahat, sub pœna, quod si
temerario ausu id adimpleuerit, in
insulam deportetur, & bona eius cu-
riæ confiscentur: procuratores verò
vel actores loci (in quo flagitium ad-
missum est) si fuerint concij, vel cō-
pertum facinus promere noluerint
metallo implicentur: dominus etiam
loci, qui hoc fieri permisit, vel po-
stea cognitum scelauit, si quidem in
agro id factum est, fundus cum mā-
cipijs, & pecoribus, ceterisq; rebus
quæ cultui rusticō sustinentur, fisci
iuribus vendicantur: & cum in ci-
uitate id factum est, dimidiam bo-
norum omnium partem confiscari
præcipitur. pœnam augens: quoniā
intra priuatos parietes scelus admis-
sum est: quod noluit mox cognitum
6. publicare.

Ioannes quoq; de Platea in dicta,
l. i. C. de desertoribus & occultato-
rib. lib. 12. num. 3. ex eadem. l. hanc
profert sententiam, scilicet, magi-
stratus, atq; eorum officiales, qui

P 5 poenas

pœnas per legem statutas, gratia, vel dissimulatione pertusant, puniendos esse. Et nimirum, quia si iudex repertum non vindicat facinus, tegere ut conficius criminosa festinat, tex. est expressus in l. 2. in finalibus verbis. C. de commer. & mercatoribus. & pro his faciunt tex. in §. finali. ut non luxur. homi. contra natur. collat. 6. & in l. prætor. §. diuus. ff. de sepul. viola. & in l. si quis sepulchrum. C. eodem. titu. & in l. 1. C. de priua. carceribus.

7. Et sic dicimus, quod receptare, est proprium refugium abscondendi causa reo præstare in suo agro, vel edificio, alieno vè, de quo est casus singularis in l. 1. §. Si quod autem ait prætor. versic. Et est proprie. ff. de ferro corr. tenet Salycet. in l. 1. C. de his qui latro. vel alijs crimi. reos occult.

8. Verum prædicta intelligas, quando quis hoc scienter facit. ut in l. si quis forte. C. de desertorib. & occult. lib. 12. ibi. *Sciens prudensq; commissum capitali supplicio subiungetur.* Et in dicta. l. 1. ibi in verbo sciens. Ex quo not. ibi Bald. n. 3. quod si statutum dicit, quod quilibet teneatur capere hunc vel malefactorem, quod statutum ardeat de manu cum qui habet plenam scientiam de huius vel malefactoris. arg. l. metrodororum. ff. de pœnis. & in l. quicunque. C. de feruis fugiti. & arg. tex. in l. 3. §. ite is cuius. ff. ad leg. Cornel. de sicar. Et credit Bald. in dicta. l. 1. de his

qui latro. vel alijs criminis reos occult. requiri plenam scientiam, quantum ad imponendam pœnam corporalem. arg. tex. in l. in lege. ff. ad leg. Cornel. de sicar. & quantum ad imponendam pœnam mitiorem que ex culpa consuevit imponi, sufficere scientiam per famam, vel suspicionem, ut quia malefactor fugiebat, & rumor erat post eum: nam rumor inducit suspensionem. ut in l. capite quinto. ff. ad leg. Iul. de adult. & facit quod nota. in l. si ut allegas. ff. ad leg. Cornel. de sicar.

9. Consistit enim hæc scientia receptandi latrones, ut quia notorium sit eos esse latrones: vel quia esset publica vox & fama in loco. ut not. glo. in l. si tutor. in verbo. ostenderis. C. de peri. tutor. ubi dicta glo. inter alia dicit, præsumptionem scientiæ tunc demum dari, quando res publice sciebatur vide Salycet. in dicta. l. 1. in fine & plenè in l. ca. quidè. C. de accusationibus in materia famæ in vltima questione. Alias enim semper præsumeretur ignorantia. per l. verius. ff. de probationibus.

Ex quibus omnibus in sero, & resoluo, barones & quoscunque à Rege iurisdictionem habentes qui in suis terris, & baronijs, scienter receptant dictos facinorosos homines, vel scienter patiuntur, quod a suis procuratoribus vel alijs eorum officialibus receptentur pœnis iam dictis afficiendos esse: ut scilicet possessione rei priuentur. Propterea clamant

clamat Mattheus. de Afflict. in constitutio. Neapol. in titu. de priuileg. eorum qui cita. extra ciuita. non venieb. iniquis, caueant igitur barones qui à Rege merum & mixtum imperium habent, etiam per viam contractus, ne faciant iniustitiam: quia si ea abutuntur, & iustitiam nō faciunt, iure licito potest Rex priuilegia illa tollere & cassare. Nō enim dicitur iudex, si nō est in eo iustitia, licet eius sententia iniusta seruanda sit. c. iustum est. 23. q. 2. & ibi glo. Licet antiquitus dominis, seruos suos (si vellet) impune occidere: at hoc tempore, nullis hominibus, qui sub Regis imperio sunt licet, sine causa legibus cognita in seruos suos supra modum seuire: immo qui sine causa seruum suum occiderit, non minus puniri iubetur, quā si alienum seruum occiderit. Quod quidem fit, ne quis re sua male vtatur. Pari quoque ratione dicendum est, non licere baronibus tollere, quod in suis baronijs, & iurisdictionibus, criminosi sustentur, & delitescant, criminaque eorum ibi receperunt: ne ipsa iurisdictione ipsis ad malos comprimendū & bonos subleuandum concessa male vtantur. Et quod abutentes iurisdictione, ipsa priuari debeant tenet Angel. in l. si dominus. numero. 6. ff. de his qui sunt sui vel aliē. iur. & facit quā dicit Bald. in cap. 1. §. publici latrones. de pace tenen. per illum tex. in vers. Quicumque: quod si quis habens castrum in feudum ma-

lè tractet burgenses, quod dominus debet illum monere modo debito, aliās curia domini potest sibi castrū auferre. Prohis quoque facit tex. in c. 2. de postula. praela. vbi propter abusum priuilegij, perditur priuilegiū. c. priuilegia. 11. q. 3. & c. vbi ista. 74. distinctio. Probatur præterea Baldi autoritate. in l. præscriptione. C. si contra ius. & in l. cum proponas. C. de pact. vbi dicit, nunquam intelligi pro eo scriptum, qui facit contra id quod scriptum est.

II Scias tamen hanc penam priuationis bonorum, & ipsius iurisdictionis, contra dominos receptantes scilicet facinorosos homines, in hac Cathalonix provincia non militare: in qua per legem provincie generalē bonorum confiscatio interdicta est: nisi forte essemus in criminibus hæresis, & læsæ Magestatis in primo capite, vt in cap. 10. Regis Ferdinandi 2. in prima curia Barcinonæ. sub titu. debens de condemnatis. Et etsi hoc verum sit in Cathalonia in quā tum priuationem bonorum, irrevocabiliter consideramus, non tamen verum erit, quando reuocabiliter: quod fit per viam sequestrationis, dummodo domini rerum fructibus & emolumentis ipsius rei sequestratione non priuentur. Et sic potest dicta priuatio, contra barones abutentes iurisdictione reuocabiliter, hoc est per sequestrū in hac provincia exerceri vt in eo in quo delinquant puniantur. Nec refragatur quod iure cautum

Decisiones.

- cautum sit, prohibitam esse rerum sequestrationē, vt in l. vni. C. de prohib. sequestratio, & signanter in Cathalonia in terris Baronum, aliorum veterum, & iurisdictionum. vt in capi. 52. curiæ anni. 1547. Hoc enim verum esse fatemur, regulariter procedere: cum multi sint casus in quibus licita est sequestratio, & qui à regula excipiuntur. de quibus attestatur. Panor. in capitulo dilectus de sequestratio possessionis. & fructu. & l. so. in l. si fideiussor. §. si. qui satisfacta. cogan. Inter quos quidem legitur, quod quando alicuius rei scandalum imminet, iudicē posse officio eius nobili rem apud tertium sequestrare: vt scādalus & malis obuiet. l. acquisitum. ff. de vfu fructu. Panormitanus in dicto capitulo dilectus. num. 12. de sequestra. possessio.
13. & fructu. In hoc enim iudicis arbitrium locum habet: qui prospicere debet num sequestrum decernere expediat. ita Baldus. in. l. si fideiussor. §. si. per illum tex. ff. qui satis dare cogan ibi. in verbis. *Si hoc iudici se derit.*
14. Proinde iudicet quisquis quā grauē scandalum sit, imminetq; quo tidie, dominos possessionum & iurisdictionum patiscienter veluti consocij, quod facinorosi homines, latrones, & pacem publicam per turbantes, in suis terris & iurisdictionibus latitent: immodeste fiant, ac ibi quietē se sustineant. Id primum contra bonum publicum versari docet. Vlpianus in l. congruit. ff. de offi. praef. dicens ibi, prouinciam malis hominibus debere carere. Et ideo bonus ac grauis praefes & quicumq; alius iurisdictionem habēs curare debet, vt pacata, atq; quieta prouincia sit: quam regit. Secundo id idem fieri in maximum suppressae potestatis dedecus necessario fatendum est: cū ad eam potestatem spectet, malos comprimere, & bonos subleuare. vt in. c. regum. 23 q. 5. Tertio etiam praedictam tollerantiam esse contra id quod ad vindictam publicā spectat, nemo sit qui dubitet: cum praedicti barones penas per l. statutas contra dictos facinorosos homines gratia & dissimulatione pertranscant. Et deniq; eos contra omnia iuris praepcepta facere omnibus pateat. Laxant enim illis, quibus praedicti facinorosi & scelerati homines iniurias & dāna intulerunt, illos non capiendo, ac simulata & denegata iustitia dissimulando: ac etiam illis quibus in futurum laedent, vel laedere intendunt: eum praetoriorum nō poenituerint, immo parati ad maiora mala cōmittenda videantur. Inficiūt etiam alia iuris praepcepta prout quilibet suo ingenio perpendere & excogitare poterit. Et ideo secundum hanc opinionem, rationibus & iuribus supra dictis fundatam, & saluis iuribus patrie Cathaloniae, quae priuationem bonorum irreuocabiliter non admittunt, fuit iurisdicatio castri villae & termini de Mosslet vicariae cōsuetis posita

posita sub Regio sequestro: ideo quod costabat, quod in dicto castro, villa, seu termino, se recipiebant plures facinorosi homines armati & coadunati. Vnde postea exiebant ad committenda & perpetranda facinora, pacem publicam perturbando, & Comitatum Ruscilonis inquietando. Qui post homicidia, & latrocinia perpetrata ad dictum castrum, villam, seu terminum, tamquam ad tutissimum refugium refugiebant: scietibus & patientibus domino; & officialibus eiusdem Castri & Villæ. prout ita in Regio, concilio fuit conclusum die 10. Ianuarij 1584.

Cap. 37. An in furto,

socius criminis possit torqueri in caput sociorum & receptatorum.

1. Socius criminis an. possit interrogari de confocijs, & in quibus casibus, & qua forma, & quam fidem faciat, remissive.
2. Socius criminis regulariter non. potest interrogari de confocijs.
3. Socius criminis in quibus casibus potest interrogari de confocijs, & concluditur, quod in crimine furti non potest interrogari. Sed Bar. contra. Et quomodo in dicto crimine furti poterit interrogari, locutus; Bartol. sit intelligendus.

4. Conclusio Regij concilij.

1. Cribentes varijs in locis de hac materia socij criminis, an scilicet interrogandus sit de confocijs, & in quibus casibus, & qua forma,

& quibus requisitis, ac de fide eorū usque quo dicta fides se extendat, in illis videlicet casibus in quibus interrogari potest, late loquuti fuerunt, & signanter in l. fi. C. de accusatio. vbi proprius est locus. & ibi late. Salicet. Petrus Paul. Paris. in consi. 151. vol. 4. Tho. Grā. decisi. 28. Iul. Clar. in pract. crim. q. 21. versi. Dictum socij criminis, cum nouem versiculis sequentibus, & Menoch. de arbit. iudi lib. 2. Centuria. 5. casu. 474. in quo loco multos emulauit, casus in quibus profitetur socium de confocijs posse interrogari: quamuis in me dictate illorum forte errauerit. vt in praen. c. 5. late ostensum est, vbi de hac re amplam pro praxi, & quoad attinet ad forum conscientie & forum fori, insitui disputationem ad quem locum me remitto.

Quantum vero attinet ad nostrā propositam questionem, proponenda est regula generalis quæ ex dicta l. fi. C. de accusationibus elicitur. Regula autem hæc est, quod socius criminis non potest interrogari de confocijs. probatur in dicta. l. fin. ibi in verbis. cum veteris iuris autoritas de se confessor, nec interrogari quidem de aliorum conscientia sinat. & ibi. Nemo igitur de proprio crimine confitentem super conscientia scripturæ aliena. Quam regulam quoque statuunt glo. in dicta. l. fi. Campeg. in tracta. de testib. regul. 88. Croc. in tracta. de testibus. Quarta parte. num. 94. & Bos. in tract. causarum criminalium. titu.

de

de indicijis. nu. 144. & apertius Paris. in dicto consil. 151. num. 8. lib. 4. ac Rolan. in consil. 51. num. 25. libr. 1. Ratic regulæ est, quia socius criminis delinquens, confitendo delictum non potest interrogari de consocijs. vt in l. repeti. §. is qui. ff. de quaestio- nib. ibi *Is qui de se confessus est, in caput aliorum non torquetur.* Idem in l. sicuti. C. eo. titu. vbi habetur, nō esse de facili credendum de se confesis: nec de socijs. Idem quoq; habetur in dicta. l. fi. C. de accusationib. ibi. *Dū veteris iuris auctoritas de se confessor nec interrogari quidem de aliorum conscientia sinat.* Quod ideo fit, quia delinquens confitendo delictum se in famen declarauit. ita Menoch. in casu. 474. qui allegat Petr. de Anchara. in consil. 189. & tamen testi infami non creditur. c. imprimis. 2. q. 1. & in specie tradunt. Alex. in consil. 11. libr. 1. & Marfil in practi. cri. §. diligenter. num. 62. Sed vide aliam potiorē ac tutiorem rationem apud me supra indicto. cap. 5. nu. 4. 5. & 6. in qua vera huius quaestionis declaratio fundatur.

3. Et licet ab hac regula aliqui casus excipiantur, qui abscribentibus casus excepti appellantur, non tamē inter eos hoc furti crimen scriptum reperitur: & sic sanē videretur concludi posse, socium criminis in crimine furti non posse interrogari, neq; torqueri in caput sociorum: cū alias inter casus exceptos abscribentibus connumeraretur. Immo quod in cri-

mine furti inquisitus non possit interrogari de consocijs, scripserunt Salycet. in dicta. l. fi. col. 2. C. de accusationib. Marfil. in consil. 22. num. 17. & Rolan. in consil. 51. nu. 26. libr. 1. qui quidem reiiciunt opinionem Bar. in l. repeti. §. 1. ad fi. ff. de quaestio nib. idem quoq; Menochi. in dicto casu. 474. num. 20.

Contrariam tamen opinionem sentit Bar. in dicta. l. repeti. §. is qui. quo in loco ex suamet distinctione infert, fures posse interrogari de socijs, & de receptatoribus, & similibus, hoc modo inquiens, quædā sunt delicta quæ non committuntur principaliter in offensam alicuius, seu odium, sed propter commodum committentium, vt falsare monetam, seu fabricare falsam monetam, & latrocinia facere (latrones enim non odiunt aliquem sed diligunt es alterius) & in isto casu, socius criminis potest interrogari de consocijs. quod probat per l. diuus. ff. de custo. reor. & l. prouinciarum. C. de ferijs. & l. fi. ff. ad exhiben. quædam vero sunt delicta quæ committuntur principaliter in alterius injuriam, & odium, & in istis confessus de se non debet interrogari de alijs. vt in dicta. l. repeti. ff. de quaestio. & in dicta. l. fi. C. de accusationibus. Et sic infert Bar. ex hac distinctione, quod cum fures committant furta principaliter propter commodum ipsorum, magis quàm in offensam alterius, quia tales non odiunt aliquem, sed diligunt

es alterius: possunt interrogari de socijs: & de receptoribus & similibus. arg. dicta. l. diuus. ff. de custod. reor. que lex de latronibus mentionem facit. *l. i. ff. de latronibus.*

Et quamuis hæc Bart. distinctio non videatur in omnibus vera, ideo quòd maleficus in alienum odium sua facit maleficia, & tamè de socijs interrogatur, vt in l. fi. C. de malef. & matthe. Item crimen lese magestatis cõtra principem committitur, & tamen socius de consocijs interrogatur. vt in l. pen. & fi. C. ad leg. Jul. magest. nihilominus tamè Alex. in consi. 69. num. 8. vol. 2. approbat primam distinctionis partem, scilicet, quòd socius criminis possit interrogari de consocijs, quando delicta committuntur principaliter propter commodum committentium. Et cum furtum principaliter non committatur in odium & offensam alicuius, sed simpliciter ad commodum committentis, vt supra. Sane est concludendum, in crimine furti socium posse de consocijs interrogari.

Super tamen hæc contrarietate & varietate opinionũ, fuit in regio concilio dictum, verum esse crimen furti non esse de criminibus exceptis, at quando sumus in societate furum diuagantium per ciuitates & loca provincie in damnum & præiudiciũ publicæ vtilitatis, & furta quæ ab eis committuntur sunt talia, quæ regulariter non solent commit-

ti sine socijs: vt de nocte scalare domos, illas arte, & machinatione aperiendo; ad res in eis inuentas furto subtrahendum, posse in his socium criminis de socijs interrogari: vt prouincia eis purgetur. arg. l. congruit. ff. de officio præsu. quia illa societas furum, atq; ille modus delinquendi, iudicatur cõtra omnium salutem. Quare ad extirpandum propter communem salutem tale viciũ, conueniens est, quòd socius criminis in huiusmodi interrogetur de consocijs. prout not. idem Salycet, in dicta. l. h. num. 7. C. de accusationib. Et propter hanc rationem sancitum fuit in l. prouinciarum. C. de ferijs, & in l. diuus. ff. de custod. & exhibitio reor. latrones qui stratas aggrediuntur publicas interrogandos esse de consocijs, ideo, quòd soli non sunt, sed plures, nec sine receptoribus, & per eos pax, & quies Reipublice perturbatur. Et cum in prædictis furibus qui regulariter nõ solent sine socijs committere furta per ciuitates. & loca, de nocte scalando domos, atq; illas arte & machinatione aperiendo, in maximam reipublice perniciem, militet eadem ratio: idem quoq; ius erit statuendũ. vulgatis iuribus. Et hoc modo credere Bar. esse intelligendum in dicta. l. repeti. Quare cum hæc ratio boni publici militet atq; præcedat, si furta per prædictos modos de nocte & horis captatis & sic occulte & secreto committantur, dicendum est, so-

est, socium de consocijs interrogari posse: maxime quod probare per alios testes nunquam aut raro in criminibus tam occulte de nocte, & horis captatis, & contra commune utilitatem commissis contingit: & propterea sufficiunt probationes, quæ alias non sufficerent: vt attestatur Alex. in dicto consil. 69. num. 2. vol. 2. & not. per Bald. & Salycet. in l. si fugitiui. C. de ser. fug. & Bal. in l. si quis ex argentarijs. §. pen. ff. de eden. vbi dicunt quod ad probandum casus clandestinos & occultos prout furtum, & similia, sufficit probatio per coniecturas: quæ alias non sufficeret. arg. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de remilit. & not. Cyn. in l. si creditor. in fin. C. de pignora. actio. & Bart. in l. si quando. C. vnde vi. vide quoq; Feder. de Sen. in consil. 119. incipien. nullum dubium est. & latè Crauet. in consil. 178. num. 2. vbi super delicto commissio de nocte & occulte multa allegat. Et ideò quando ex natura negotij veritas aliter sciri non potest, puta in actis occultis, & clandestinis, admittuntur testes alias in habiles: cum secreto fiant. vt latè Plot. in repeti. l. si quando. §. 4. num. 28. C. vnde vi. qui dicit, eo in casu tales in habiles & infames ex eorum vicio admittendos esse cum tortura, & non alias: cum infamis nunquam admittatur ad testificandum absq; tortura, etià in casibus specialibus quibus admittitur: puta in subsidium vbi veritas

ex natura negotij aliter sciri non potest: ita Hippoly. in §. diligenter. num. 62. versu. Sed in famis. nu. 83. versu. Et teneas. in fin. glo. Bal. & Doct. in l. 3. §. lege Julia. versu. Palā. ff. de testib. Doct. in cap. per tuas. de Symo. Thom. Gram. in consil. 45. num. 22. Marfi. in consil. 109. nu. 15. & Alex. in consil. 11. num. 6. vol. 1. In hoc tamen principatu de obseruantia Regij concilij dictum socij criminis etiam sine tortura admittitur, quamuis communiter post latā contra eos sententiam soleant in casibus exceptis torqueri in caput sociorum, & receptatorum. Et proinde videtur conclusum, quod quādo furta sunt talia quæ non solent committi sine socijs, & de quibus veritas aliter sciri non potest, quā per cosdemmet socios: quia occulte dicta furta perpetrantur vt in casibus prædictis, socius criminis potest de consocijs interrogari, dum tamen omnia ratio boni publici precedat. Et ita fuit conclusum in Regio criminali concilio. die. 14. Iulij. 1582. in facto fisci procuratoris & partis instantis contra Ioannem Planes marinerium, delatum, & inculpatum, de furto magno, de nocte, & hora captata per eum & alios commissio de mense Iunij proxime lapsi in domibus Petri Vilalta ciuis Barcinonæ: inuadendo eius domos, ac portas botigie lapidibus & alijs appositis apperiendo, & raupas in dicta botigia existētes furto substrahēdo.

Qui

Qui fuit condemnatus, quod erat reus mortis: & quod suspenderetur in alta furca, & quod post latā sententiam torqueretur in caput sociorū. Erant enim prædicti fures associati ad hunc finem, quod diuagando per ciuitates, & loca, furta per prædictos aliosq; varios & excogitados modos, in damnum communis utilitatis committerent.

AD DITIO

Huius decisionis materia in utrāque parte disputat Farinac. de inditijs & tortu. q. 43. à num. 43. vsque ad num. 49. in quo loco omnino videndus est, vbi nostram videtur approbare sententiam & distinctionē. & in eadem. q. num. 105. quibus in locis magnam pro utraq; parte scribentium cateruam adducit.

Videndus quoq; Flami. Cartur. in tract. de exequen. senten. capto bānito. cap. 2. nu. 59. vbi allegat Domini de Soto de tege. vel detegen. secrete. in. q. 6. conclusio. 3. in fin. dicentem, in consuetudine esse interrogare omnes latrones & fures de locijs. Quod intelligo verum iuxta distinctionem supra & in cap. 5. a me factam, qui locus semper memorie commendandus est.

Cap. 38. An in pecunijs banchi falliti, creditores hypothecarij campforis seu mensularij falliti, qui sunt creditores ex alijs causis, & respectibus, quam ex rationibus dicti banchi, præferantur

creditoribus qui tantum sunt creditores ex rationibus eiusdem banchi. vt puta, ex eo qd in eo pecuniam deposuerunt. An e contra, creditores ex banchi rationibus tantum præferantur alijs creditoribus hypothecarijs, qui ex alijs causis & rationibus creditores sunt.

1. **R**ei venditio supra omnes actiones personales & hypothecarias est.

2. Dominium pecunie depositæ in banchis non transfertur in depositarium, quando ipsa pecunia deponitur ob signata in sacculo & sine numeratione.

3. Depositum si casu fortuito pereat, vel alias culpa leui vel leuissima depositarij dummodo eius dolus non interueniat: petri deponenti, & ad illarum restitutionem depositarius non tenetur.

4. Dominium pecuniarum inmensis publicis seu banchis ad numerum depositarum, trā sit inmensularium seu bancharium.

5. Depositarium petes quem pecunia ad numerum deponitur, non tenetur eandē restituere in specie, sed aliam in eodem genere.

6. Depositarius qui pecunijs apud se depositis uti potest, si illas non restituit cum a se petuntur, tenetur deponeti ad vsuras.

7. Depositarius qui rem depositam in genere restituere tenetur, si pereat casu fortuito, ad eius rei restitutionem tenetur.

8. Creditores habentes actionem realem hypothecariam præferuntur creditoribus personalem actionem habentibus etiam priuilegiatam.

Q

Pupilli

9. Pupilli tacitam habent hypothecam in bonis tutoris & curatoris ratione administrationis tutelae & curae.
10. Creditores ex deposito tantum actionem personalem habent ex eo contractu descendente.
11. Creditores ex deposito praeferendi sunt quibuscumque alijs creditoribus in re deposita: quando ipsa extat.
12. Intellectus ad. §. quotiens. l. si hominem, ff. de positi. quod tantum loquatur in actionibus personalibus, non autem in realibus.
13. Intellectus ad. l. si ventri. in. §. si tamen mammi extant. ff. de privileg. credi. & ad. l. si is qui pecuniam. C. de positi. quae loquuntur, quando res deposita extat cuius dominium non fuerat in depositarium translatum: nam tunc deponentes utuntur retentione, & praeferuntur omnibus alijs creditoribus.
14. Creditores habentes realem actionem hypothecariam in bonis depositarii, praeferuntur in pecunijs depositis creditoribus illas deponentibus: si illarum pecuniarum dominium in depositarium fuit translatum.
15. Creditores camporum in Cathalonia de iure Principatus habent bona eorundem camporum hypothecata. ac si scriptura publica specialiter, & generaliter, obligarentur.
16. Creditores quando sunt aequales in obligatione & hypotheca, ille qui prior est tempore potior est iure. Sed secus est, quando in posteriore concursu favor publicus a lege consideratur.
17. Conclusio Regij Concilij.

Titius mercator postquam multos annos tutelam & curam filiorum Sépronij habuisset, eorumque bona administrasset, non reddita ratione curae, mensam numulariam quam nostri bachariam siue banchum appellant paravit in ea exploris officium exercendo. Qui post breve tempus, relictis filiis dicti Sépronij creditoribus ratione curae per eum gestae & administratae, atque etiam multis alijs creditoribus ex rationibus dicti banchi, labe facta fide de coxit & aufugit. Cumque in dicto banchio remansisset magna pecuniarum quantitas ex pecunijs in eodem banchio à diversis personis depositis, & super eis orta fuisset lis & controversia inter filios Sépronij qui creditores erant ratione dictae curae ex una, & creditores ex banchi rationibus paribus ex altera, super graduatone dictorum creditorum, & distributione bonorum dicti Titij facienda, fuit dubitatum in Regio criminali concilio, in quo haec causa tanquam dependens ex causa principali criminis dicti mercatoris de cocti & falliti ducebatur, qui ex his creditoribus in pecunijs banchi, seu in distributione earum essent primo loco graduandi, an videlicet praeferendi essent filij Sempronij creditores in bonis dicti Titij mercatoris ratione curae per eum administratae creditoribus depositarijs, qui tantum ex banchi rationibus creditores sunt, vel è contra dicti

dicti creditores depositarii in pecunijs dicti banchi praeferantur dictis creditoribus qui ratione dictae curae vel ex alijs causis creditores erant.

Cum cogitarem quonam pacto possem hanc questionem facile reddere existimaui, prius praenotandam atq; ei praefendam esse aliam questionem quam apud scribentes controuersiam inueni, an scilicet, dominium pecuniarum depositarum in banchis transeat in mensularium seu bancharium, an vero remaneat penes deponentem? Ex cuius quidem questionis & dubij resolutione, resultabit declaratio ad hanc propositam questionem. Nam si pecuniae depositae in banchis dominium remanet penes deponentem, non est cur disputemus super praerogatione & privilegio creditorum, cum in hoc casu, deponens tanquam dominus rei depositae sit omnibus alijs creditoribus quantumcumq; privilegiatis praefendus: ideo quod rei vendicatio (quae competit, quando rei dominium retinetur) est supra omnes actiones personales, & hypothecarias. ut in l. procuratoris. §. plane. ff. de tribut. actio. & in l. deposui. ff. de peculio. & in l. si ventri. §. in bonis, & ibi Ripa. nu. 10. ff. de privileg. credi. l. cum fundus. §. seruus tuus. versi. Quo ad pecunias. & l. si filius. ff. de reb. cred. si cer. pet. & l. 4. C. de bon. auth. iudi. pos. fiden. vbi vero dictum dominium transferatur in bancharium depositarium taliter, quod dici possit pecuniae depo-

sita confusam esse in eius hereditate, tunc ex his resultat tota nostrae questionis disputatio. Ut igitur breuibus questionem praenotandam absolua-

mus, nos sic distinguere oportet. Aut pecunia deponitur in banchis obsignata in sacculo sine numeratione, & tunc cum proprie depositum sit, non transit eius dominium in depositarium: eo enim casu, depositarius tenetur eandem rem in specie restituere. l. 2. ff. de reb. credi. ibi. *Mutui recepturi damus non eandem speciem quam dedimus, alioquin, aut commodatum aut depositum, sed idem genus.* Et est tex. in l. si sacculum ff. de posi. vbi habetur, qd si sacculum vel argentum signatum deposuero, & is penes quem depositum fuit me inuito contractauerit, & depositi, & furti actio mihi in eum competit: confirmat tex. in l. Lucius. i. ff. de positi.

2. Quando igitur res ut custodiatur deponitur, verè depositum est: quod totum committitur fidei eius qd ad custodiam rei pertinet. l. i. ff. de posi. Quo fit, ut hoc modo dominium rerum depositarum remaneat penes deponentem. ut probatur in l. licet. §. rei. ff. de positi. ibi. *Res autem deposita proprietate apud deponentem remanet.* Et concordat tex. in l. in naue Saufeli. ff. loca. & est glo. in l. Lucius. i. in verb. terminos. ff. de positi. quae declarat notissimos depositi terminos esse, quando depositor neq; dominium neq; possessionem amittit. Proinde si res ita depositae pereant casu fortuito, vel alias culpa leui vel leuissima depositarii, dummodo do-

Q 2 lus

- lus illius non interueniat, deponenti percunt: & ad illarum restitutionem depositarius non tenetur. Si præterea in illis quibus mod. re contrahi. oblig.
4. Aut pecunie deponuntur ad numerum in dictis banchis, & non obligeat, neque clause, sed ut tantumdem restitueretur, & tunc, quia illud depositum notissimos depositi terminos egreditur, non potest dici proprie depositum: & sic dominium pecuniarum ita depositarum transit in bancharium depositarium. Ratio est, quia depositarius pecunijs ita depositis uti potest. ut est glo. in l. 3. in verbo, obnoxium. C. de positi. & est tex. expressus in l. 1. de sponsaliorum. §. qui pecuniam. ff. eod. titu. ibi. *Qui pecuniam apud se non obligatam, ut tantumdem redderet depositam ad usus proprios conuertere potest.*
3. Hinc est, quod depositarius penes quem pecunia ad numerum deponitur non tenetur eandem restituere in specie, sed aliam in eodem genere: sicut in mutuo. tex. est in l. in naue Saufeli. ff. locati ibi. *Nam si quis pecuniam numeratam ita deposuisset, ut neque clause, neque obligatam traderet, sed ut numeraret, nihil aliud ei debere apud quem deposita esset, nisi tantumdem pecunie soluere.* Et nihilominus dicitur depositum. ut inquit ibi. glo. in verbo soluere: sed egreditur notissimos depositi terminos.
6. Hinc etiam est, quod cum depositarius possit uti pecunijs ita depositis, si illas non restituit cum petuntur, tenetur deponenti aduersus. l. si, fac-

culum. ff. de positi. ibi. *Si expressum meo deposita pecunia is ponens quem deposita est, utatur, ut in ceteris bonæ fidei iudicijs, usuras eius nomine prestare mihi cogitur.* Et probat in l. Lucius. 1. & in l. de sponsaliorum. §. 1. ff. eod. tit. Hinc denique quoque fit quod cum facienda sit restitutio in genere si dicta pecunia casu fortuito pereat, tenetur depositarius ad restitutionem: ratio est, quia genus perire non potest l. incendium. C. si cert. peta. Deci. in regu. contractus. nu. 8. ff. de reg. iur. Quamobrem, cum de consuetudine pecunie in banchis deponantur, non ut eadem pecunia restituatur, sed tantumdem solui, ut ex rei euidencia demonstratur, videtur ex prædictis decisiis, earum pecuniarum dominium in depositarium transferri: & per consequens eas confundi in hereditate capitoris seu bancharii taliter, quod sic confusæ, faciunt cum alijs bonis dicti capitoris unum corpus, & unam hereditatem. Ex quibus quidem resultat nostre principalis questionis difficultas. Nam si pecunie ita depositæ confunduntur in hereditate, & cum alijs bonis dicti bancharii, ita ut unum corpus & una hereditas tantum constituantur, & in ea hereditate creditores ex varijs causis, & rationibus demonstratur, ut puta quia uni sunt hypothecarii ex tacita, & expresse hypotheca, ut sunt filij Sempronij ratione tutelæ, & curæ per dictum Titium administratæ, alij vero habentes personalem actionem tantum, vel personale priuilegiatam,

legiatam, prout de iure tales existimantur qui in bāchis pecunias suas deponunt, vt tantundem eis restituantur, qui ex his præferendi sunt, & primo loco graduandi, hoc opus, hic labor.

- Et vt quæstionem aggrediamur, primo pro parte filiorum Sempronij creditorum ex rationibus administrationis tutelæ & curæ in bonis Titij cāpsoris falliti dicit, ipsos præferendos esse creditoribus qui ratio ne pecuniæ depositæ in banco tantum sunt creditores: quod probatur sequenti argumēto. Creditores habentes actionem realem hypothecariā præferendi sunt creditoribus personalem actionem etiam priuilegiatā habentibus tex. est ad litteram in. l. cos. C. qui potior. in pig. habeant. ibi. *Eos qui acceperunt pignora cum in rem actionem habeant, priuilegijs omnibus quæ personaribus actionibus competunt præferri constituit.* Concordat tex. in. l. procuratoris. §. plane. ff. de tributor. actio. Sed ita est, quod filij dicti Sempronij in bonis dicti Titij nedū tacitā habent hypothecā ratione dictæ administrationis: quia de iure bona tutoris tacite pro administratione tutelæ & curæ obligata sunt. l. 1. §. vt plenius. C. de rei vxor. actio. l. pro officio. C. de administratio. tut. verum etiam & expressam rationæ contractus susceptæ tutelæ & curæ cum obligatione generali omnium bonorum, dicti autem creditores ex banchi rationibus actionem per-

sonalem tantum habent in bonis dicti Titij ex contractu, siue depositi, siue mutui, descendente: quia quando aliquis obligatus est ex contractu, cōtra eum proditæ sunt actiones imperfonam. §. omnium. institui. de actionib. Ergo conclusum est, dictos filios Sempronij vt creditores hypothecarios præferri debere creditoribus banchi personalem tantum actionem habentibus. Corroboratur argumentum ex. l. si ventri. §. in bonis. ff. de priuileg. creditor. quod loci iuris consultus ait, quod in bonis mensularij vendendis potiore eorum causam esse post priuilegia, qui pecuniam apud mensam fidem publicā secuti deposuerunt. Ex quo tex. clare colligitur, & præcipue ex illis verbis. post priuilegia. creditores habentes priuilegia præferendos esse: & q̄ post eos graduantur illi, qui pecuniam apud mensam deposuerunt. At filij dicti Sempronij tūquam actionem realem hypothecariam habentes, dicuntur habere actionem priuilegiatam ratione iuris realis eis cōpetentis. vt in dicta. l. cos. C. qui potiores in pigno. habeant. cum concordantijs. Ergo in pecunijs banchi falliti, filij Sempronij vt creditores hypothecarij in bonis dicti Titij cāpsoris ex alijs causis quā ex rationibus banchi erūt primo loco graduandi, & præferendi, quibuscunq; alijs creditoribus ex causa & ratione depositi personalem actionem habentibus.

Contrariam tamen creditores banchi sententiam censientes, atq; ipsos esse preferendos existimantes, pro se allegant expressum tex. in l. si hominē §. quotiens. ff. de positi. cuius dispositione constat, rationē depositariorum ante priuilegia habendam esse, quotiens nummulari foro cedūt: & 11. eorum bona distrahuntur. Atq; alia ratione eandem opinionem probare conantur ex. l. si ventri. §. si tamen nummi. ff. de priuileg. credi. ex. ea. l. deducentes, quod quando nummi extant à depositarijs per deponentes vendicari possunt, & futurum cum qui vendicat ante priuilegia. Cumque pecunię aut aliqua illarū pars vt in facto propofui extarent, merito dicendū est, hos deponentes creditores omnibus alijs priuilegia habentibus in ea pecunia preferēdos esse. 12. Iuuatur hęc ratio ex. l. si is qui depositā, C. de positi. vbi habetur, quod si is qui depositā ate pecuniā accepit, eam suo nomine vel cuiuslibet alterius mutuo dedit, tam ipsum de implēda fide quam eius successores teneri, & aduersus eū qui accepit nullam actionē deponenti cōpetere nisi nūmi extent: quia tunc vt reuēdicatione potest. cōcordat tex. in l. si res. C. ad exhib. Ex quibus patet, omni casu creditores qui in banchis pecuniā deponēdo crediderūt preferēdos atque primo loco graduandos esse. Nā si pecunia deposita nō extat, actionē depositi priuilegiata preferūtur: cū depositariorū ratio ante priuilegia si bona nummularij venierint habenda sit. vt in dicta. l. si hominē. §. quotiens ff. de priuilegijs creditor. Si vero extat, vti possunt reuēdicatione, quę preferitur omnibus alijs actionibus tam realibus quam personalibus quocunq; modo priuilegiatis. Et sic omni casu, siue extet, siue nō extet, deponentes preferuntur.

His tamen non obstantibus, in casu nostrę quęstionis primam opinionem in puncto iuris veriorē esse existimo: scilicet, quod filij dicti Sempronij vt creditores actionem realem hypothecariam in bonis dicti bancharij habentes preferantur in pecunis dicti banchi, seu in distributione de eis faciēda, creditoribus qui tantum ex deposito de eisdem pecunijs facto sunt creditores. Et primo, quia non obstat tex. in. l. si hominem. §. quotiens. ff. de positi. qui tex. tantum de personalibus actionibus loquitur: in quibus habentes actionem ex deposito tanquā priuilegiatam preferuntur omnibus alijs personales actiones etiam priuilegiatas contra bona bancharij habentibus. Et ita intelliguntur illa verba tex. ante priuilegia, hoc est, quod deponentes in bonis nummularij vendendis graduantur ante eos, qui contra eadem bona personales actiones quantumuis priuilegiatas habent. ita intellexit illum tex. Accurs. in gloss. in verb. depositariorum. & ibidem Paul. de Castro nu. 2. in. fi. exceptis tamē illis tribus actionibus

actionibus dotis scilicet, funeraria, & mutui in refectionem rei crediti, de quibus dicta glo. mentionem facit: quæ in maiori gradu, & privilegio constitutæ sunt, quam ipsa depositi actio. prout de dotis actione est tex. in l. fin. C. qui potior. in pig. habeat. de funeraria in l. pen. ff. de religio, & sumptib. funer. & de actione eius qui in refectionem rei crediti. in l. interdum. ff. qui potior. in pig. 14
 Et ipse intellectui Accursij & Pauli Castrensis adereo: cum aliàs esset per dictum §. quotiens. destrue re multas iurium dispositiones, dantes semper realibus actionibus prælationem. Proinde cum ratio dictorum filiorum Sempronij fundetur super actione reali hypothecaria illis de iure competenti ex causa administrationis tutelæ, & cure, quæ actio ex eo solum quod realis est, præferatur omnibus alijs actionibus personalibus etiam privilegiatis. ut in dicta. l. eos. C. qui potior. in pign. habeat. & in l. procuratoris. §. mercis. vers. Quid tamen. ff. de tribu. actio. & in l. si ventri. §. in bonis. ff. de privileg. credi. ibi post privilegia. iuxta intellectum glo. l. si hominem. §. quotiens in verbo depositariorum. merito concludendum est, ipsos in dictis banchi pecunijs præferendos, atq; primo loco graduandos esse.

13. Neq; obstant tex. in l. si ventri. §. si tamē nūmi extant. ff. de priui. cred. & in l. si is qui pecuniam. C. de posi-

ti. illa enim iura loquuntur, quando pecunia deponitur ob signata in faculo, & cuius dominiū non transfertur in depositariū: quod quidem ostēditur ex rei uendicatione ex dictis legibus deponentibus attributa, quæ clare præsupponit dominij retentionem apud eos. Et sic nimirum, si cū pecunia hoc modo deposita extat, in ea deponentes ceteris præferantur. At in questione nostra loquimur, quādo pecunia deponitur in bāchis ad numerū, ratione cuius trasfertur dominium in depositariū: ut supra in questione prenotata, & præmissa late ostensum est. In quo casu licet illa pecunia reperiatur in bonis depositarij, idē debet esse quod de alijs bonis: quia transfuit increditū. l. procuratoris. §. planē. vers. Sed & si dedi. ff. de tribu. actio. Et proinde cū in alijs bonis nūmularij, seu bancharij creditores habentes actionem reale hypothecariam præferendi sunt habentibus personalem etiā privilegiatā, idē erit dicendum in pecunijs in dicto bācho fallito repertis, quarum dominium) cum ad numerū depositæ essent, ut tantū dē in genere restituerentur fuerat in dictū banchariū depositariū translatum, cuius dominij ratione, dictæ pecuniæ confusæ existimantur in bonis eiusdem bancharij: qui ideo ad eas restituendas quocūq; modo casu fortuito periret tenebatur: cum ut dictum est, genus perire non possit. Et sic conclusum est in casu nostræ questionis in

Decisiones.

puncto iuris communis, creditores hypothecam habentes, in ea pecunia præferri creditoribus personale tantum actionem priuilegiatam ex deposito habentibus. Et hanc opinionem veriore[m] esse de iure communi non ambigo.

15. Verum cum in Cathalonia proprijs ac peculiaribus legibus viuamus, quibus primo quàm ad ius commune recurramus utendum est, in dicta hac nostra Cathalonia, constitutione generali cauetur, bona campforum creditoribus suis ita tacite obligari, & hypothecari, ac si scriptura publica dicta bona specialiter vel generaliter obligaretur. vt in. c. 4. Regis Iacobi. 2. in curia Illerdæ sub titu. de deposito & de cābiadors. Ex qua. l. deducitur, creditores campforum in eorum bonis actionem realem hypothecariā habere: quemadmodum pupilli in bonis tutorum & curatorum ratione administrationis tutelæ, & curæ, vt supra dictum & ostensum est: & proinde cōstat, quod creditores qui in dicto banco pecunias deposuerant, parificantur in obligatione, & hypotheca cum dictis pupillis filiis Sempronij. Ex quibus quidē aliud resultat dubium, quē ex his, qui in actione reali hypothecaria parificantur præferendi sint in distributione eiusdem pecuniæ facienda. Quidā dixerunt, eos præferendos esse inter æquales obligationes qui tempore priores inveniuntur. per regulā qui

prior est tempore potior est iure. vt in. l. si fundum. & l. diuersis temporibus. C. qui potior. in pign. habeat. Quod argumentum videtur concludere pro dictis pupillis, quod præferantur, quorum bona multo ante quàm Titius campforis officiū exerceret, per eum fuerunt nomine tutorio & curatorio administrata: sicq; eius quoq; bona prius eisdem pupillis hypothecata. Quidā vero fauore depositariorum hanc rem iudicantes asserunt, regulam illam qui prior est tempore potior est iure veram esse in his creditoribus qui habent realem hypothecariam equaliter, & taliter, quēd vnus non habeat plusquam alter; & secus esse, quando vnus ex creditoribus habet plus, vt puta, quod vltra hypothecā cōcurrat pro eo fauor boni publici à lege consideratus: quia tunc talis creditor quantumuis posterior, vtilitate publica suadente, præferendus est prioribus simpliciter hypothecarijs, & cum quibus dictus publicus fauor non concurrit. vt in. l. si hominē. §. quotiens. cum. l. sequenti. quæ incipit. Quod priuilegium. ff. de positi. Cōstat enim Vlpianum in dicto. §. quotiens. censisse, in bonis nummularij vendendis, qui bonis cessit, depositariorum ante priuilegia rationem esse habendam: quibus verbis nihil aliud disponere intendit, quam priuilegiare actionem de positi personalem, adeo, quod ea vtentes contra nummularios & campfores licet creditores

ditores posteriores sint, præferantur alijs creditoribus personalem actionem etiam priuilegiatam habentibus in bonis eiusdem campforis. At Paulus iure consultus in l. quod priuilegium allegata. dictam Vlpiani decisionem ampliando ait, dictum priuilegium exerceri, non tantum in ea quantitate quæ in bonis argentarij ex pecunia deposita reperta est, sed in omnibus fraudatoris facultatibus: idq; propter necessariũ vsum argentariorum ex utilitate publica receptum esse. Quare videmus priuilegium depositariorum ex publica utilitate fundari. Et licet leges illæ inpersonalibus actionibus loquantur inter quas voluit actionem depositi ob fauorem publicum præferri creditoribus priuilegia personalia habentibus, idem quoq; ius statuendum est inter eos, qui in hypothecis æquales sunt vt præferantur illi ex identitate rationis, cum quibus dictus fauor publicus concurrit. Vbi enim militat eadem ratio, idem ius in vtroq; statuendum est. l. illud. & illic glos. in verbo. extimari. quæ multa refert. ff. ad leg. Aquil. l. fin. C. ad leg. Falci. l. fin. C. de constit. pecu. cap. inter corporalia. de transla. episc. vel prelati. Quamobrem, cum creditores ex banchi rationibus, constitutione, ac lege prouincie hypothecam habeant in bonis campforis, cuius ratione parificantur cum dictis creditoribus tutelarijs, & dictus fauor publicus pro eis concur-

rat propter necessariũ vsum argentariorum vt inquit lex, merito concludendum est, creditores deponentes, in pecunia banchifalliti quamuis posteriores, ceteris præferendos esse, eosq; simul esse admittendos, non spectato ordine eorum qui deposuerunt: sed simul omnium depositariorum ratio habenda est. Inter eos enim, & in tali casu, non militat regula qui prior est tempore prior est iure. vt est expressus text. in dicta. l. si hominem. §. quotiens. in. fin. ff. de positi. Et secundum hanc vltimã opinionẽ attenta dicta. l. patriæ Cathalonie concedente deponentibus in bonis campforis hypothecam, & ex alijs rationibus ex iuribus patriæ per Regios consiliarios decerptis, fuit conclusum in Regio concilio diei. 21. Februarij. 1584. referente Michaele Quintana antiquiore Rogij concilij domino meo in quo Regij conciliarij, dictos creditores deponentes prætulerunt in pecunijs dicti banchi falliti filijs Sempronij creditoribus ratione dictæ administrationis tutele & cure: sed in alijs bonis campforis falliti, maiorem deliberationem sibi reseruarunt.

Cap. 39. In quo quaritur de questione, Statuit lex Prouincie quod quis non possit de certis delictis in eadem lege expressis per Dominum Regem, vel eius Locumtenentes generales, & alios quoscunq; Regios officia-

Q 5

officia-

Decisiones.

- officiales, & ministros absolui, aut guidari, cum clausula, quòd si contra hanc legem fiunt gratiæ delictorum, & guidatica, sint ipsæ gratiæ & guidatica ipso facto nulla. Quæritur modo, an absolutus aut guidatus per dominū Regem seu eius locumtenentes, de delictis in dicta. l. absolui & guidari prohibitis, & contra expressam dictæ. l. dispositionem possint sub illa fide Regia, (qua gratia & guidaticum continentur) puniri de delictis delictis, ac si vere, & realiter gratia & guidaticum non fuissent concessa.
1. **R**emissus seu guidatus de delictis per legem remitti & guidari prohibitis potest non obstantibus dictis remissione, & guidatico, si capitur, de eisdem delictis puniri: ac si remissus & guidatus non fuisset.
 2. Princeps rumpendo fidem datam non facit iniustitiam: cum ipsa fides fundamentum sit iustitiæ.
 3. Res publica sine fide in Principe vix gubernari potest: cum magis per fidem Respublicæ gubernentur, quam per sudores corporales.
 4. Princeps omni tempore debet habere sinceram & perfectam fidem, atq; veram locutionem: ut omnes homines cuiuscumq; conditionis sint possint se in illo fidare.
 5. Fides non est frangenda, quia pereant ciuitates seruantur: & e contra si violatur, de populantur.
 6. Fidem seruare est de iure naturalis.
 7. Princeps non potest se eximere à iuribus naturalibus.
 8. Lex quæ non est contra ius naturale, & diuinum obseruari debet.
 9. Lex non potest facere quod positus sub fide Principis puniatur de suis delictis contra fidem datam, ne contra ius naturale disponere videatur: cum seruare fidem sit de iure naturalis.
 10. Gratia delictorum facta contra legem prohibentem ne fiant, si non valent in vim remissionis, valere saltem debent inuim guidatici.
 11. Rex propter bonum publicum potest remittere damna & iniurias particulariter, & vniuersaliter subditi illatas: etiam quòd Prouinciæ lex illud fieri vetaret.
 12. Rex propter bonum publicum potest remittere delicta non obstante partis instantia.
 13. Pax est multitudinum vnitatis in qua bonum & salus populi consistit.
 14. Rex pro directione iustitiæ potest remittere delicta quæ per legem remitti prohibentur.
- L**Ege Prouinciæ cauetur, Dominū Regem eiusq; officiales non posse delinquentibus certa delicta remittere, neq; in illis dictos delinquentes guidare: cum decreto irritante & annullatiuo, si contra factum fuerit. Successit, quòd Titius qui erat delatus in illis delictis obtinuit remissionem seu gratiam à domino Rege, seu eius Locutenente generali,

generali, aut fecit seguidare, seu afidare, & dictis remissione, seu guidatico existentibus, dictus Titius fuit captus, & Regijs carceribus mancipatus, qui cum in continenti dictam gratiam seu remissionem, vel guidaticum allegaret, fuit dubitatu, an illis nō obstantibus, possit dictus Titius de prædictis criminibus, & delictis puniri: vel an sit pro fide Regia seruanda relaxandus.

I. Et dictum Titium non obstantibus dictis gratia seu remissione, vel guidatico, esse puniendum, probat tex. in cap. 11. Regis Ferdinandi. curiæ anni. 1503. in titu. de les. causis criminalis. qui tex. incipit cominstigant. In quo tex. certa crimina, & delicta describuntur quorum remissiones, gratiæ & guidatica expresse fieri vetantur: adeo, quod si dominus Rex & eius officiales contra illam legem delicta remittunt, seu de linquentes guidant, aut illos sub fide Regia asscurant, dictæ remissiones seu gratiæ & guidatica, ipso facto annullantur: & potest procedi contra dictorum delinquentium receptatores, prout licitum est procedere contra eiektorum à pace. & treuga factores: & receptatores. vt ibi in tex. Ergo fortius contra eosdem delinquentes.

Hinc est, quod cum dominus Rex atque eius officiales ad omnium provinciæ legum obseruationem teneantur, quam iure iurando in introitu officij promittunt, vt at-

testatur Guiller. de vales. in vfu. quoniam per iniquum principem. in fin. Consequens est, quod potius tenentur secundum dictarum legum dispositiones iudicare, quam secundum fidem promissam: quæ in casu prædicto, ipso facto, iuxta dictam legem nulla est. Nam in ea provinciæ lege, quæ in curijs generalibus de consensu, & voluntate populi per dominum Regem condita est, sicuti in hac provincia leges omnes conduntur, apposita est clausula de creti annullatiua si contra factum fuerit, quæ quando in aliquo actu apponitur, quid quid in contrarium attentatur, sit ipso iure nullum. l. non dubium. C. de legibus. l. sancimus. de rebus. alie. non alie. facit. l. iubemus. §. sanè. C. de sacrosanct. eccles. cap. ad dissoluendum. in fin. ex. desponsalib. & cap. si apostolicæ. ex. desponsali. Et etiam apposita per superiorem afficit ignorantes, vt acta sint nulla: etiam si pars non alleget, & licet iussu processu sit. Abb. in cap. audita. col. pen. de restitut. spoliat. Et quod ignorantes afficiantur, est tex. in cap. si eo tempore. de rescrip. & in cap. pen. de præb. in. 6. Conclusum ergo videtur, quod cum fides data, in dictis gratijs seu guidaticis contra formam dictæ. l. sit ipso facto nulla, dictum Titium de suis criminibus & delictis contra illam legem commissis, dictis remissione seu guidatico non obstantibus, esse puniendum:

niendum; & nullatenus fidem ei esse seruandam.

2. Contrariam tamen opinionem, ipse aliquot rationibus, & argumentis veriore exillimarem. Et primo, nam Princeps rumpendo fidem & sub eius fide positum puniendo, non faceret iustitiam: ratio est, quia fides fundamentum est iustitiæ. vt Cicco. i. officiorum attestatur. & sine fide non potest esse iustitia. c. vbi sana. 24. q. i. ibi vbi sana fides non est, non potest esse iustitia. Quo fit, vt cum ad Regem pertineat iustitiam facere, & administrare, conueniens est, vt fidem datam semper obseruet. Alio qui, cessante hoc fundamento, ædificiū corrui: & quicquid supra ædificatum est. l. egi tecum. ff. de excep. rei. iudi.

3. Secundo si Princeps fidem non seruaret, vix Respublica gubernari posset: quia per fidem magis quam per sudores corporales gubernantur. c. in qualibet. 23. q. 8. & est tex. in vlati. moneta. in quo habetur, quod per fidem, & iustitiam, & pacem, & veritatem Principis, omne regnum gubernatur. De quibus habes exemplum in Romanorum Imperio, qui vniuersam Respublicam quam consecuti fuerunt summa fide gubernarunt. De quibus etiā in Policrato scribitur, quod tria fecerunt eos gentium victores, scientia, exercitatio, & fides. Vnde dicunt scribentes, quod in Imperatore constituendo considerari fides debeat.

nam ille qui non est fidelis, est peruersus, & inimicus, qui cum corpore nobiscum esse videtur, mente vero, & animo, contra nos est: & multo nequior hostis hic, quam illi qui foris sunt, & euidenter inimici. vt expresse habetur in. c. si inimicus. 93. distine. Et quod in Imperatore ante omnia fides consideranda sit, probatur in. l. i. C. de cendi. in hor. publ. lib. 10. & ibi Bar. & Ioannes de Pla. & facit tex. in. l. i. in prin. ibi. *probata etiam artis & fidei. ff. de ven. inspicie.* Nihil enim est, quod lumine clariori præfulgeat in Principe, quam recta fides. l. inter claras. C. de summa trini. & fi. cathol. cum maximè Regibus ac Principibus conueniat illud verbū. *Semel locutus est Deus & iterum. Quod scripsi scripsi.* Vnde Princeps vnum calamus & vnam linguam habere debet, non plures: quia scriptum est per Psalmis. *Quæ procedunt a labijs meis non faciam irrita.* Et alibi per Salomon. *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis & sanctus in omnibus operibus suis.* Et in Dei Euangelio hæc scripta sunt. *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.* vide etiam quæ dicunt Doctores in. l. digna vox. C. de leg. Et cum Princeps terræ iudicem & Principem doctorem debeat imitari scilicet Deum. vt in. §. arripiat. in auth. vt omnes obediant iudici. merito igitur, verba, fides, & locutio Principis firma esse debent. Ad quod potest allegari Baldi doctrina in consil.

in consil. 327. dicentis, quod Principis lingua debet esse immobilis sicut lapis angularis: & sicut polus in coelo. Quare cum huius provincie antiqui principes hæc intellexissent & quod per iniquum Principem, & sine veritate, & iustitia, percunt omni tempore terra & habitatores eius, consilio, & auxilio, suorum virorum nobilium statuerunt, vt omnes Principes, qui eis in hoc principatu Cathalonie successuri erant habeant omni tempore sinceram, & perfectam fidem, atq; veram loquutionem: ita vt omnes homines, cuiuscunq; conditionis & status sint, cum omnibus bonis, & familia pos. sint se in illis fidare. pro vt hæc & alia latius in vsati. Barcinonæ. incipien. quoniam per iniquum principem. sunt contenta. Atq; ideo Guillem. de Valles. in dicto vsati. num. 3. refert Aristotelis dictum. de secret. lib. 1. capit. 26. dicentis, Caveas ne in fringas fidem alicui donatam: quia per fidem ciuitates seruantur, & sic hominum multiplicatio, ciuitatum, castrorum, ac virorum communio atque Regis dominatio. Et contra, si fides violatur, ciuitates, & castra de populantur, guerræ mouentur, populi affliguntur, homines exheredantur, & regna deniq; de vno ad alium transferuntur. Vnde non in merito canones & leges clamant his verbis dicentes, *Craue profecto est fidem folle-re. l. 1. ff. de consli. pecu. c. innocens.*

22. q. 4. Conueniens ergo est, ob re-
tæ Rempublicam gubernandam,
& administrandam, vt fides data
seruetur. Et sic videtur conclusum
pro Titio ne ipse contra fidem
Principis, hoc est, extantibus gratia
seu remissione delictorum, & seu
guidatico, supplicium de suis crimi-
nibus quantumuis in dicta. l. expres-
sis patiat. *22. q. 5. ff. de iur. iur.*

6. Terio coadiuuatur hæc nostra opi-
nio alia fortissima ratione, quæ vi-
deri in eo, nullam admittere potest
solutionem: aut respotionem. Ra-
tio autē & argumentum illud est,
seruare fidē est de iure naturali. l. 1.
ff. de pac. ibi. *Huius edicti æquitas na-
turalis est. Quid enim tam congruum est
fidel. humane quæ ea quæ placuerunt inter
eos seruare.* qui tēx. intelligitur de iu-
re naturali gentium primæuo: cū sit
actus conueniens hominibus tantū.
Bartolus. Paulus. & comu. Docto-
res in dicta. l. 1. Angelus in §. 1. insti.
de oblig. & glo. 1. in dicta. l. 1. ff. de
pac. & est tēx. in §. quod vero natu-
ralis ratio insti. de iure naturali: gen.
& ciui. Probat idem sanctus Tho. 2.
2. q. 70. arti. 1. ibi in versi. Ad primū.
in. fin. vbi dicit, quod seruare fidem
est de iure naturali: & quod ideo,
nihil potest præcipi homini cōtra id
quod est de iure naturali. Et quod
sit de iure naturali ostendit Mar-
cus Regulus. consul romanus, qui
cum fuisset captus à Cartaginēsi-
bus missus fuit Romam, & promissus
sit redire, & postea sciens, quod
in eius

- in eius reuersione cartaginenses eū interinerent, voluit redire, & potius mori, quā fidem datam violare: ne quicquam contra ius naturale committeret. probat hoc tex. in. l. post liminij. ius. §. captiuos. ff. de captiui. & post limi. reuer. Ostenditur idem alio exemplo quod legitur apud Fortunium Garcia. in. l. conuentionum nu. 15. ff. de pac. de illo Comite qui præerat provincie, & fidē alicui dederat, & consulens ei assessor, vt non obstāte eius fide illum affidatum retineret captum, respondit ipse Comes, tu leges me aliā doceas, contrariam ego legem à fidei ratione dedici. Et sic, in instinctu quodam naturæ, ipse fidem in illo casu seruandam iudicabat. Sed
7. Princeps non potest se eximere à iuribus naturalibus: quia naturalia iura quæ apud omnes gentes pereque obseruantur, diuina quadam providentia cōstituta, semper firma atq; immutabilia permanēt. §. sed naturalia quidē iura inst. de iure natu. gen. & ciu. l. 2. ff. de vfufruc. ear. rer. quæ vfu cōsumun. & in. c. pastoralis. §. neq; de senten. & re iudi. Ergo sequitur cōclusio vera, videlicet, quod Princeps fidem suam Regiam seruare tenetur. Et sic neminem sub eius fide positum esse puniendum.
8. Ex quibus quidem sequitur respectio & solutio ad argumentum, quod lex illa municipalis bene potest statuere ne delinquentes de tali & tali delicto absoluantur, ne videntur, & dominus Rex eadem lege facta in curijs generalibus, assensu & populi approbatione, potuit sibi met, & suis officialibus, hoc ipsum prohibere, etiam cum decreto irritante & annullatio si contra factum fuerit: & tunc ipse Rex tenetur legem illam maximē iure iurando firmatam obseruare. Nam prohibere, quod certa crimina non possint remitti, neq; in illis delinquentes guidari, non videtur esse contra ius naturale: neq; diuinum. Quod si postea is Rex contrarium fecerit, delicta illa prohibita remittendo, & absolviendo, aut in illis guidando, & is tanquam perius peccat: & remissio delicti seu guidaticū sunt ipso facto nulla: quia lege illa ita cautur. Sed non potest dicta lex facere, quod si Princeps non obstante dicta prohibitione, & decreto annullatio dederit fidem suam alicui delinquenti, non teneatur ipse seruare dictam fidē, taliter, quod ex non obseruantia dictus delinquēs sub fide positus venisset puniendus, quia tunc ille talis contra ius naturale puniretur. Nam seruare fidem est de iure naturali: vt supra ostēsum est: & tamen homini præcipi nō potest contra id quod est de iure naturali. ita Sanct. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. vers. Ad primum. in fin. Iura namq; naturalia semper firma permanent, atque immutabilia: & nullo iure ciuili dirimi possunt. Quamobrem concludo, delinquentem captum, & sub

10. & sub fide regia affecuratum, pro obseruantia dictæ fidei relaxandum esse: vt sic iuri naturali pareatur. Et quia dicta fides & securitas dari nõ poterat, dicta. l. obstante, & prohibente, debet incontinenti dictus delinquens desguidari: vt sic dictæ legi remissiones & guidatica in certis criminibus reprobanti & annullanti stetur. Rex vero seu officialis qui contra legem facit, quam obseruare tenebatur incidens in perjurium, adeat confessarium vt sic suæ salutis prospiciat.

Ex quibus concludo, gratias seu remissiones delictorum in casibus per dictam legem prohibitis non obstante clausula decreti annullatiua in eadem lege inserta debere valere, si non in vim remissionis, saltem in vim guidatici: etiam quod guidatica quoque in eadem dispositione in dictis casibus fieri prohibeantur. Et hoc, nequis sub fide regia positus puniatur, ne ve dicta. l. contra ius naturale effectum operetur. Non enim æquum est, vt qui cum iudice contrahit, eius auctoritate circumscribatur. l. 1. fin. C. de his que veniam ætatis impetrauer. Et proinde Alberi. in. l. obseruandum. in fin. ff. de officio præsid. eleganter ait, delinquenti securitatem promittere, ac de inde eum punire, proditionem esse. Et secundum hanc opinionem fuit pluries in Regio concilio conclusum & signanter in facto remissionis factæ Mi-

chaeli Casadauall die. 9. Maij. 1570 qui cum esset instantè parte captus, & tamen valde sui corporis punitio istaretur pro assassini crimine, de quo vt pretendebatur per dictam constitutu. Cominstigant. remitti non poterat, fuit tamen pro obseruantia fidei regie, & dictæ remissionis, relaxatus à carceribus, & postea desguidatus. vt apparet in conclusione de his facta die. 15. Nouembris. 1570. Constat idem, in facto alterius remissionis factæ per regiam curiam die. 23. Augusti. 1570. Sebastiano Nogues, qui etiam pro obseruantia fidei Regiæ, & remissionis, fuit relaxatus, & desguidatus prout conclusum fuit in dicto Regio concilio die. 24. Nouembris. 1570. Hæc omnia, vt puta, remissiones, conclusiones & desguidamenta vidi in processu contra dictos Michaelen Casadauall, & Sebastianum Nogues auctorato: qui est in posse Benedicti Stena notarij Regiæ curiæ. Et conclusiones sunt in libro conclusionum illius anni. 1570. Habemus item aliud exemplum in facto supplicationis oblatæ pro parte Iacobi Colomer filij Ioannis Colomer supplicantis, declarari remissionem die. 20. Iulij. 1582. Factam Paulo Ginesta de Vall Romana per Excellentsimum locumtenentem generalem, delatorè & inculpato, de nece proditoriæ & appensatè perpetrata in personam dicti Ioannis Colomer reuocari;

reuocari; & quatenus opus sit dictū Gineſta deſguidari. Super quo in Regio concilio die. 22. Octobris. 1582. meritis proceſſus attentis, & alijs, fuit coneluſum, quòd declaratur non fuiſſe intentionis dicti Exellentissimi locumtenentis generalis remittere dicto Paulo Gineſta delictum prædictæ necis: cum ſit de caſibus conſtitutionis Catholoniæ incipientis. Cominſtigant. Et ſic de exceptis in præfata remiſſione: & reſpectu dictæ necis dictam remiſſionem reuocandam eſſe, & quòd propterea dictus Paulus Gineſta reſpectu dicti delicti deſguidaretur cum termino decem dierum. Fuit præterea idem coneluſum die. 2. Maij. 1567. in factò ſiſci procuratoris Regiæ curiæ & partis inſtantis contra Franciſcum Vinyola, & Ioannem Canyadelles, qui fuerūt relaxati à carceribus pro obſeruantijs guidaticorum, ex inſtrumentis remiſſionum eiſdem per ſuam Excellentiã factarum reſultantium, & quòd deſguidarentur, & iterum publicerentur ratione necium perpetratarum in perſonas Franciſci de Caſtellarnau iunioris vicarij Podij Ceritanij, & Chriſtophori de Caſtellarnau eius fratris, & aliorum: quòrum delictorum ratione in vim conſtitutionis. cominſtigant. fuerant publicati, & à pace & treuga eiekti. Die quoque. 30. Maij. 1567. reperij, idem fuiſſe coneluſum in factò ſupplicationis oblæ-

tæ per Agnetam Solanaviduam matrem Iacobi Sola occiſi, & alios, in effectū ſupplicantes, Franciſcum Simeonem Camporat non potuiſſe remitti, aut guidari, de homicidio commiſſo in perſonam dicti Iacobi Sola, & conſequenter debere pro dicto homicidio deſguidari, & iterum publicari, & fuit coneluſum, non fuiſſe intentionis ſuæ excellentiæ, quòd in remiſſione generali facta dicto Franciſco Simeoni Camporat comprehenderetur dictum crimen homicidij commiſſi in perſonam dicti Iacobi Sola, & conſequenter quòd pro dicto crimine homicidij tantum, in quantum dicta generalis remiſſio poſſet ſibi ſuffragari in vim guidatici vel alijs deſguidaretur, & iterum publiceretur. Denique idem fuiſſe coneluſum conſtat die. 6. Iunij. 1567. in factò ſupplicationis oblæ per Ioannem Ballſell contra Michaellem Faxat. Quam quidem rem Regium concilium præticare ſolet, etiam quòd in dictis gratijs ſeu guidaticis expreſſe exciperentur caſus in dicta lege remitti & guidari prohibitis: vt in eiſdem, & alijs multis exemplis in libris coneluſionum, & ſub diuerſis proceſſibus reconditis demonſtratur.

II Preterea & ſecundo dicta. I. non procedet, quotieſcunque verſaretur fauor boni publici: quia propter bonum publicum Rex poteſt remittere damna & iniurias particulariter

lariter & vniuersaliter subditis illas, etiam quod sint de casibus expressis, & prohibitis in dicta municipal lege. Vbi enim militat bonum publicum, illud cuiusque priuatæ vtilitati præferri debet. Et ratio quare illa. l. restringenda & limitanda sit propter bonum publicum hæc esse potest, quia lex semper ordinatur ad bonum commune, & est nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta. Et ita necesse est, quod lex respiciat ordinem ad felicitatem communem. Ita Sanct. Thom. 1. secundæ. q. 90. arti. 2. Vnde sequitur, quod ubi concurrit bonum publicum, & commune, illa lex non possit impedire quod pro aliquo priuato commodo illud exequi non possi. Poterit igitur dominus Rex non obstante dicta. l. propter bonum publicum remittere damna & iniurias subditis illatas. ita Fortun. Gar. in. l. conuentionum. ff. de pact. ubi sic argumentatur, Pacis conuentio est publica. tex. est in ead. l. conuentionum. Sed ex causa publica possunt res priuatorum capi. l. item si verberatum. §. 1. de rei. vend. l. Lucius. ff. de euietio. Ita etiam tenet Alexand. in consil. 136. num. 13. volum. 1. & Matth. de Afflic. in consil. Neapol. q. 17. num. 7. & 9. ubi dicit, dominum Regem ex causa publicæ vtilitatis posse præiudicare iuribus priuatorum personarum. Quam sententiam approbat

Sant. Tho. 1. secundæ. quæst. 105. ar. 1. inf. ibi. dum dicit, potest tamen contingere, quod bonus Rex absque tyrannide filios tollat, & constituat tribunos & centuriones: & multa accipiat à subditis suis propter commune bonum procurandum. Idem sentit Nicolaus de Lira super. 8. Regum. dicens de iure Regis esse, in necessitate propter bonum publicum regni recipere bona subditorum. Potest etiam dominus Rex pro publica vtilitate vnus subditis res auferre, & illas alteris dare. ut latè Calici. in extrataga. in prerogati. 210. Ergo multo fortius poterit crimina & iniurias particularibus illatas remittere: & super eisdem guidare. Et ita vidi fuisse conclusum in Regio concilio die. 12. Maij. 1584. in facto fisci procuratoris Regiæ curiæ & partis instantis contra Bartholomeum Borrás ville de sanct Boy, qui fuit relaxatus pro obseruantia cuiusdam remissionis pro bono publico sibi in uim regiorum præconiorum factæ, partis instantia non obstante. Atque etiam in eodem Regio concilio fuit idem conclusum die. 10. Decembris. 1584. in facto eiusdem fisci procuratoris & partis instantis contra Petrum Mut. natu maiorem villæ dela Grassa dioecesis Carcassonnæ regni Franciæ delatum & in culpam de nece perpetrata in personam Petri Guich, qui pro obseruantia cuiusdam remissionis

R

propter

propter bonum publicum sibi factæ
fuit relaxatus, nõ obstante partis in-
stantia. Et nõ solũ poterit prædicta
facere propter bonũ publicum, sed
etiã poterit liberè statuere etiã con-
tra legis dispositione. l. i. & l. ambi-
tiosa. C. de decretis ab ordi. faciē. vi.
de Bart. in l. omnes populi. q. i. ff. de
iusti. & iur. Et sic videmus, qđ domi-
nus Rex multoties iubet sub sua fide
vocari delinquentes qui in dicta. l. mu-
nicipalē deliquerunt ad pacē & treu-
gā firmandā propter bonũ publicũ,
& tamē huc vsq; non dabitur exē-
plũ, qđ durante tēpore dictæ fidei seu
guidatici quis fuerit captus, & pro-
criminibus in dicta. l. cōprehēsis pu-
nitus. Quod quidē exemplũ, de con-
uētiōe pacis publicũ bonũ respiciē-
tis propositũ arctat ad credendũ, do-
minũ Regē etiã in Cathalonia prop-
ter bonũ publicũ posse liberè statue-
re. Alioquin, si lex illa municipalis
hũc casum cōprehēderet, vt scilicet
guidaticũ pro pace firmanda nõ tē-
neret in criminibus dictæ. l. nemo ad
pacē firmādā veniret: & esset potius
totā Reipublicæ pacē destruere, quā
hominũ salutē & quieti providere.

13. Nam pax nihil aliud est quàm mul-
titudinis vnitas, in qua bonum & fa-
lus populi cōsistit, omni quippē reg-
no desiderabilis, in qua populi profi-
ciunt & vtilitas gentium custodi-
tur. Ipsa bonarum artium est deco-
ra mater, mortalium genus mul-
tiplicat: facultates protendit;
mores deniq; extollit, & congruit

legislatori, bono ac graui præfidi, pa-
ci semper adherere: vt quietem pos-
sit suam habere prouinciā. hæc
Oldra. in consil. 94. Præterea Impe-
rator in titu. de pace. tenen. in vlti-
b. seu in laudem pacis hæc verba scri-
bit, pacem desideratam, & toti terre
necessariam p̄r vniuersas regni par-
tes habendam regia inducimus au-
thoritate. Et sic patet, fidem datam
in quibuscunq; criminibus ob pa-
cem firmandam tanquam bonum
publicũ, & toti terre necessariam,
esse. l. aliqua non obstante seruandæ
& proinde. l. illam in casu boni pu-
blici esse irritandam.

4. Tertio denique ab illa. l. excipie-
dum est, quòd alicui delicta remit-
tuntur, vel de illis conceditur guida-
ticum pro directione iustitiæ: vt pu-
ta, Pono quòd in Republica transeū-
tes per vias minus frequentatos ex-
poliantur, & de pradantur, & etiam
interficiuntur, & dominus Rex iu-
bet fieri proclama, quòd reuelans
confocios erit immunis, venit vnus,
& reuelat, dubitatur, an dominus
Rex cum illa delicta sint de com-
prehensib. in dicta. l. teneatur serua-
re impunitatem promissam? & di-
cit Iac. in l. euēctionum. ff. de pact.
fidem in hoc casu esse seruandam.
Qui dicit Venetijs ita in simili casu
fuisse conclusum: nam alijs, nemo
veniret ad propalanda maleficia: &
esset contra publicam vtilitatem,
cui expedit, ne crimina remaneant
impunita. l. congruit. ff. de offi-
cio

cio præsi. Et ipsi vidi plures hac de causa in Regio cōcilio fuisse absolutos. Quod si fides in hoc casu nō seruaretur, esset potius decipere, & mera proditio, quā fidem dare. vt inquit Ant. de Butr. in. l. obseruandum ff. de offi. præsi. Quod quidē principē nō decet. quia in eo maior esset proditio. l. i. C. de his qui veni. ata. impen. possemus in tali casu fidei nō seruata exclamare cū Augusti. in soli loquio. Heu fides iā perijt, fides ablata est, fides nunquā tuta: quia nulla est.

ADDITIO.

Dixi seruare fidē esse de iure naturali ex. l. i. ff. de pac. & ex diuo Thoma. 2. 2. q. 70. ar. 7. quia hac in re hoc ius magis attenditur; cū seruare fidē sit de primis principiis iuris naturalis, & constituatur in primo gradu preceptorū naturalium. Qui gradus est eorum, que ab omnibus solo lumine rationis sine vlla disciplina vel arte iusta iudicari debēt, vt sunt illa prima principia, bonū prosequendū, malū fugiendū, q. tibi nō vis, alteri ne feceris, Deus sume colendus, & fides seruanda. Et ea que deducitur ex istis primis principiis tāquā cōclusiones proximē & naturaliter fluentes per faciliē euidentē & necessariā consequentiā, ita vt nō sit opus arte, vel disciplina, sed simplici discursu, quales omnes homines habere possunt, sunt præcepta decalogi & cōstituuntur in secundo gradu preceptorū naturalium. Nā ex illo primo principio, bonū prosequendū, & malū fugiendū,

deducitur ergo nō mechādū, nō occidendū, nō furandū, & ex illo primo principio Deus summe collendus, ergo non colenda idola, & tandē ex altero primo principio fidem esse seruandam, deducitur: ergo non mentiendum, non decipiendum. Ex quibus recte colligitur, facientes contra hæc quæ ex dictis primis principiis deducuntur tanquā facientes contra præcepta decalogi mortaliter peccare. Vnde inferitur, frangere fidem in proximi magnum damnum, siue damnum inferatur bonis, honori, corpori, vel vitæ esse peccatum mortale. Nam cum fides violatur, non vacat ipse violans & fidem frangens culpa mortali, quando promissor in effectu non præstat promissum cum possit, si defectus promissionis promissi in magnum damnum alteri cedit, non solum ex eo quod caret re promissa, sed quia deluditur in defectu promissionis, grauiterq; offenditur in propria fama, vel bonis, ad eod, quod necesse est decoquere substantiam, fidemq; creditoribus frangere, eo quod fides sibi data contra illud ius naturale primum & sic cōtra præcepta decalogi violata est.

Et licet ab obseruatione huius iuris naturalis nemo veniat eximendus, cū omnes homines equaliter astringat. multo melius ad illius obseruationem Principes tenentur, quorum fides quibuscunque alijs obligationibus anteponitur, vt Sexti Pompeij vltra ea quæ hic indecussione de

R 21 Marco

Marco Regulo dicta sunt clarè demonstratur exēplo, qui cum ad triremes suas Octavianū & Marcū Antonū, qui inter se Romanū Imperiū diuiserant vocasset, & volens Mena capitaneus illis contra fidem sexti Pōpeij vitā adimere, vt sic omne illorum imperiū ad dictū sextū Pompeium deuolueretur, maluit ipse Pōpeius prohibere ne hoc fieret, quā hoc ius naturale fidei datæ violare, quāuis ex non obseruatione illius totus mundus lucraretur. Et cōmémorat Valler. Maxi. lib. 6. cap. 5. Romanos inimicos suos vincere noluisse, si vincēdo aliorū fides violaretur. Idē etiā Valler. Maxi. dicto lib. 6. refert Parmenionē persuasisse Alexandrū vt fidē in certo negotio datā frangeret, ipsumq; Alexandrū respondisse, facere hoc, potius Parmenioni quā sibi cōuenire. Legitur etiā apud Fulgol. lib. 6. & Meyer. annali. 10. de Guidone Comite Flādriz, qui cū in Bello à Philippo Puchro gallorū rege captus fuisset, & in Flādriz proficisci dīderet, vt vassallis persuādere posset, quòd rebus & negocijs suis consentirent, data prius fide, se in eis carcēribus redditurum ad dictā Flādriz iter arripuit, & postea constat, ipsum ob fidei obseruationem redisse, & in eisdem carcēribus vitam cū morte commutasse.

Vnde Isocrates sola ratione naturali illuminatus, in prima oratione quam scribit ad Regem Nichocles

sic ei consulit, ad eò omni tempore veritatem estimabis, quòd simplicia uerba tua aliorum iuramentis efficaciora sint. Et quia hæc Nicolao Machiauello aduersa esse videntur, falso asserenti Principes aliquando debere fidem a se datam frangere, cuius doctrinam plotici nostri temporis prodicionem committentes passim sequuntur, quòd maxime dolendum est, ideo Princeps christianus in omnibus quidem rebus considerare debet, quid agat, quid promittat, quidq; loquatur. Nam post factam promissionem, fidemq; datam constanter, firmiterq; illam adimplere debet: quia promittere aliquid liberalitas est, sed adimplere promissum, est iustitia. ita Philip. Diaz Luzitan. in considerationib. spiritualib. conceptionis beatæ Mariæ. pag. 22.

Dixi præterea in hac decisione, salutis paci ac quieti Reipublicæ maxime cōuenire vt fides data seruetur, addo hic, quia quando fides violatur magna incommoda, detrimenta, & infortunia ipsi Reipublicæ cōuenire solent, quod apertè maiorum nostrorum exemplis demonstratur. Nam apud Dionisi. Casiodor. Sextum Aurel. Eutrop. Bedam, & sanctum Isidorum legitur, post reedificatam ab Imperatore Adriano ciuitatem Hierusalem ipsum Imperatorem eius habitationē Hebræis cōmississe. Verū cum fides ab hebræis data Romanis, ipsorum hebræorū rebellione violata fuerit, hoc

hoc sane pafsi fuerunt infortunium, quòd interra Iudeæ quinquaginta castra deftructa & deuaftrata, & nò-genta & quinquaginta loca combufta fuerunt, atque etiam ex militibus quinquaginta mille perierunt. Scribit quoque Petrus Mexia in fua Cafarum hiftoria in vita Imperatoris Traiani cap. 2. Ceualum Daciæ Regem ob non feruatam fidem, quam Traiano Imperatori dederat, ne dum regnum amiffiffe, fed fe ipfum proprijs manibus necaffe. Et apud Titum Liuium Decada. 3. lib. 10. cap. 6. commemoratur, Ciphacem Numidiæ Regem poft maximam inter ipfum & Romanos amicitiam initam, fidem etiam eifdem Romanis datà violaffe, & huius cæleris caufa in vna die nedum regnum fuum amiffiffe, fed & ipfum feruum effectum fuiffe. Qui etiam in Sipionis triumpho in eodem feruitutis ftatu vifus fuit, & tandem in vinculis perpetuis dies fuos claufit. Et idem Titus Liuius in dicta Decada. 3. cap. 14. 15. & 16. commemorat, victis à Sipione Cartaginēfibus, illifq; fub Romanorum iugo fub certis fide & conditionibus conftitutis, fractis ab eifdem fide, & conditionibus, fenatum decreuiffe, quòd eorum ciuitas, tãquam fidei quam fuis dijs & hominibus dederant violatrix, vt mifericordia indigna deftrueretur. Extat & aliud Anafthafij Imperatoris primi huius nominis exemplum relatum à Paulo Diacono in

vitis Imperatorum, & à Nicephoro in fi. fua hiftoriæ ecclefiafticæ, qui omnes referunt, quòd cù dicti Anafthafij antecessor hyfaurorum viribus & armis regnum illo vocatum occu-paffet, & fidem circa quasdam gratias dictis hyfauris dediffet, in quibus voluit ipfos conferuari debere: & ipfe Anafthafius fuccedens in regno, fracta fide à dicto fuo antecessore hyfuris data, per eum promiffa adimplere noluiſſet, bellum ideo còtra illum fuiſſe indiétum, & ab hyfauris per ſex annos proſecutum, in quo conſtat in Imperij terris plura damna illata fuiſſe. Tandem refert Bocatius in tractatu de infortu. grauiffimor. viror. Seleucum Azia & Si-riæ Regem Berenicam Tholomei Ægypti regis ſororẽ ſub ſua fide & protectione accepiffie, eamq; poſtea fracta & violata fide interemiſſe, & ideo dictum Seleucum grauiffimos labores arduosq; calamitates fuſtinuiſſe, & tandẽ amiſſa Azia, cecidẽdo ab equo vitã cù morte cõmutaſſe.

Ca. 40. An graſſator

qui ſemel in ſtrata publica, vel in fylua furatus fuit, & auſugit ad eccleſiã, à qua violentè extrahitur, gaudeat immunitate eccleſiaſtica.

1. **A**b Eccleſia non eſt quis violentè extrahendus.
2. **L**atro publicus non gaudet immunitate eccleſiaſtica: licet ab ea violentè extrahatur & vide num. 6. in fi.

R 3

Grasſa-

3. Grassator quis in iure verè & propriè censendus sit. Et grassari quid sit.
4. Latrones publici propriè dicuntur qui plures in stratis publicis, vel in silvis, vel in domibus, vel in mari, per vim cum armis, vel sine grassantibus cum tamen hominis interemptione.
5. Latro publicus dicitur ex eo, quod palz & publicè furatur.
6. Latro qui pluries grassator dicitur publicus, qui ideo est furca suspendendus.
7. Latro qui semel in strata publica vel alibi grassatus fuit, non dicitur publicus latro: nec ideo de iure communi ultimo est mandandus supplicio: sed in metallum damnatur: vel in insulas relegatur.
8. Grassator qui semel furatus est cum hoc latro publicus non dicitur, non comprehenditur sub dispositione text. cap. inter alia de immuni ecclesiæ in quantum de publicis latronibus loquitur.
9. Grassator qui semel delictum commissit, si violenter ab ecclesiâ extrahatur, debet, tanquam gaudens immunitate ad eandem ecclesiâ, unde fuit extrahatus, restitui.
10. Declaratio Regij Cancellarij, cum interuentu Doctorum Regij Concilij.

1. **M**aximus Pontifex, in cap. inter alia de immunitate ecclesiæ, facta distinctione inter seruum & hominem liberum, nobis quo ad liberum regulam sic proponit. Quod quantuncunque homo liber gravia delicta commiserit, non est violenter ab ecclesiâ extrahendus: nec inde damnari debet ad mortem vel

ad poenam. & concordat text. in c. id constitutum. 17. q. 4. i. qua regula dictus text. in cap. inter alia duos excipit casus, vt Primo non procedat, quando extractus ab ecclesiâ esset publicus latro: vel secundo nisi talis esset agrorum nocturnus depopulator: hi enim horum exceptorum cri-
minum ratione ecclesiastica immunitate non gaudent. Et de publico latrone confirmat text. in c. sicut antiquitus. 17. q. 4. vbi text. impositis confinibus ecclesiæ inquit, quod qui dicta confinia infringere tentauerit aut personam hominis vel boni-
cius inde subtraxit, (nisi publicus latro erit,) quo vsque emendet, & nisi quod rapuerit reddat, excommunicetur. Ex quibus clare deducere possemus, quod si & vbi grassator in strata publica vel in sylvis grassatus fuit, ob id latro publicus iure censendus esset, ipsum immunitate ecclesiastica gaudere non posse.

At hæc cōsequētia (quod grassator ideo quod in itinere seu strata publica furatus est, publicus latro existimatur) de iure in omni casu non procedit. Quare vt re hanc facilius persequamur ab huius vocabuli grassatoris significatione seu interpretatione incohandum est.

3. Et grassatorem cum verè & propriè appellamus, qui viarum in vrbe vicorumque obceptor est, qui obuios iniuriæ opportunos spoliatur, aut pul-
sant, aut intentata morte terrent. Et ideo grassari vt inquit Nōnius est
supra

supra modum scire. Festus vero inquit grassari dicuntur latrones vias obsidentes: gradi, siquidem ambulare est, unde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi. Sic Accursius in l. capitalium, §. grassatores. in verbo, grassatores. interpretatur & exponit, grassatores, id est ad malum nitentes: unde grassor, id est initor ad malum. Sic etiam dicimus: pæste grassari, ut apud Budæum legitur, grassatur pæstis, cum ingenti clade hominum inualescit. Calistratus vero in dicta. l. capitalium. in eod. §. grassatores ait, *grassatores qui præda causa id faciunt, proximi latronibus habentur: & si cum ferro aggredi & spoliare instituerunt, capite puniuntur, utique si sapius atque in itineribus hoc ad miserunt: ceteri in metallum damnantur, vel in insulas relegantur.* Ex cuius iuris consulti verbis, & maxime ex illis. utique si sapius. colligimus, differentiam inter eos qui non sapius itinera frequentantur, & eos, qui sapius dicta itinera seu vias obsident, ut hi capite puniantur: illi vero aut in metallum damnantur, vel in insulas relegantur. Quasi velit iuris consultus explanare, quod qui semel in itinere publico grassatur, non sit propublico latrone habendus: sed sic, qui sapius hoc crimine admiserit. Et si forsan hæc esset iuris consulti intentio, ex his nostræ quæstionis dubium suboriretur: nam si quis semel grassatur, iure latro publicus existimandus non est: & ideo talis delinquens non comprehenderetur

sub dispositione tex. dicti cap. inter alia. de immunitate ecclesiarum. qui tex. publicos latrones ab ecclesiarum immunitate repellit. de quibus loquitur tex. in l. capitalium. §. famulos. ff. de pœn. Qui igitur verè & propriè in iure publici latrones existimantur perquirendum est, ut hinc perspicuum sit, an ille qui semel grassatus fuit in strata publica, vel in sylvis, alienis vè domibus, sit inter eos connumerandus vel non, & sic an tex. in dicto cap. inter alia. qui publicos latrones ab ecclesiastica immunitate repellit, prius quoque: talem vè publicum latronem dicta immunitate.

Ad rem igitur deveniendo, quidam existimarunt, eos verè & propriè publicos & famulos latrones dici, qui pluries in stratis publicis, vel in sylvis, vel in domibus, vel in mari per vim cum armis, vel sine, grassatur: cum tamen in tereptione hominis. in hac sententia est. Capola in auct. sed nouo iure. num. 106. ita intelligens tex. in l. capitalium. §. famulos. ff. de pœnis. qui tex. sic loquitur, *Famosos latrones in his locis ubi grassati sunt furca fingendos quam pluribus placuit, ut & conspectu deterreantur: alij ab eisdem factoribus, & solatio sunt cognatis, & affinis interempturum, eodè loco pœna reddita quo latrones hominidum fecissent.* Nonnulli etiam hoc ad bestias damnaverunt. Mores nostri in omni supplicio severius servos quàm liberos famulosque integrè famæ homines puniunt.

Ex cuius tex. verbis, & præceptis ex
verbis, interemptorum. & homici-
dia. apparet, quod ad hoc quod quis
publicus, & famulos latro dicatur,
non solum sufficit, quod grassator
consuetus sit grassari: verum etiam,
quod illud fecerit cum hominis in-
terfectione. Et sic Cepola in loco ci-
tato dicit intelligendam esse glo. in
auth. sed nouo iure. in verbo casti-
gabitur. C. de seruis fugitiuis. ideo
quod dicta glo. se ipsam refert ad
dictum. §. famulos. & etiam glo. in
e. si quis fortitudinem. 23. q. 3. ubi iur.
5. Alij vero sunt, qui tenent publi-
cum latronem esse ex eo solū, quod
palā, & publicē furatur, vt sunt py-
rate, vel qui publicē stant in stratis:
vt homines transcentes disrobent.
ita Panor. in dicto cāp. inter alia. nu.
5. & Oldra. in consil. 1. 4. num. 2. &
Bar. in dicta. l. capitalium. §. famulos
num. 1. & 2. ff. de poenis. & Bā. in
auth. sed nouo iure. nu. 3. C. de stru-
fugiti. & Gregor. in synagoga. iuri-
vniuers. lib. 37. cap. 9. nu. 9. qui dicit,
quod nō dubitaret asserere publi-
cum esse iudicium latronum obside-
tium vias, etiam si non iugulent ho-
mines, sed expolient tantum, & præ-
dentur: quia & ij furca suspendendi
sunt. Et secundum horum opinio-
nem video præficari, maxime in no-
stro Regio concilio Cathalonie, in-
quo grassatores stratarum publicarū
etiam quod fureretur sine interfectio-
ne alicuius, habentur pro publicis la-
tronibus: & solent condemnari ad

ultimum supplicium. Ego vero sic
esse distinguendum putare, & maxi-
mē quantum attinet ad articulum
immunitatis, de quo in hac agitur
quæstione. Quod aut grassatores
qui palam & publicē grassantur, plu-
ries, aut semel, delictum commille-
runt. Si plures, quia ex hoc, capite
puniantur, vel furca suspenduntur,
dicuntur publici & famosi latrones.
vt est tex. in l. capitalium. §. grassato-
res, iuncto. §. famulos. ff. de poenis. &
glo. ibi in dicto. §. famulos. in verbo.
grassati sunt: in secunda & vltima
expositione dum dicit, vel grassati,
id est, vbi frequenter obsederint iti-
nera publica: & est alia glo. in auth.
sed nouo iure. in verbo, castigabitur.
C. de seruis fugitiuis. quæ declarat, cum
esse publicum latronem, qui furari
consuevit: & sic cum furis esse sus-
pendendum. Et isti, licet ab eccle-
sijs extrahantur, non gaudent immu-
nitate ecclesiastica: de quibus loqui-
tur tex. in cap. inter alia. de immuni-
ta. ecclesiar. ibi. qui diuini itinera frequen-
ter, vel publicas stratas obsident loquen-
do per nuncium pluralem, vt osten-
dat, cum esse publicū latronem, qui
solitus est in publicis itineribus fre-
quentare. Aut semel tantum hoc cō-
miserunt, & tunc licet eos Regium
cōsiliū soleat vltimo supplicio tra-
dere propter delicti frequentiam in
provincia, & habeat se cum eis, tan-
quam cum publicis latronibus qui
sepius furari fuerunt, tamen secus
est de iure communi quod tales vel
inme-

in metallum damnatur: vel in insulas relegantur, vt tenet expresse tex. in dicto. §. grassatores. ibi grassatores qui prædæ causa id faciunt prædæ latronibus habentur: sicut ferrum aggredi et spoliare instituerunt, capite puniuntur, vt que si sæpius atque in itineribus hoc admisserunt. Ceteri in metallum damnantur vel in insulas relegantur, tenet glo. in dicto. §. famosos. in verbo grassati sunt. ibi dum dicit, nam si semel, veniam meretur a furca, probatur etiam per tex. in l. 3. in fi. C. de epis. audien. ibi. vt remissio nem venia crimina nisi semel commissæ non habeant. & est alia glo. in dicto §. famosos. in verbo furca, in versi. Aut palam. & in versi. Vt posset dici. vbi dicit, quod si semel tantum quis sit grassatus tenetur lege Iulia de vi publica, & non debet furca suspendi. Et secundum hoc ius commune terminanda & decidenda est hæc nostra questio. Quinimo consuetudo & practica Regij concilij (qua qui semel latrocinium commiserunt, quo ad punitionem habentur pro publicis latronibus) non potest ex quo est laicorum tollere priuilegia & libertatem ecclesiæ iure comuni canonico concessam, cap. ecclesia sancte Mariæ. & ibi Doctores, de constitutionib.

Ex quibus patet, eos grassatores qui semel in itinere aut in sylua ædeq; aliena violenter aggrediuntur, non ideo iure communi publicos latrones existimari: cū ad capitis poenam eos tantum teneri sentiat, qui

sæpius in itineribus aggrediuntur, vt vi itinerantes spoliēt atque furentur. Nam si qui semel grassantur publicos latrones seneisset, nō quidem in metallum damnationi, seu in insulas relegationi, sed potius vltimo supplicio eos in eo tex. adiudicasset: cum alibi ipse Calistratus publicos ac famosos latrones furca fingēdos statuerit. vt in dicta. l. capitalium. §. famosos. ff. de poenis. Ex quibus rectè inferri licet, quod cum isti, qui itinera publica nō frequentantur, sed hoc crimen tantum semel admisserunt, non sint vltimo supplicio damnandi, eos publicos latrones non esse feri, quamuis illis proximi videantur: & sic non comprehendendi sub dispositione tex. cap. inter alia. de immunitate. ecclesia. in quantum de publicis latronibus loquitur, quos solum atq; aggrorū nocturnos depopulatores ab illa immunitate repellit. Quo fit, vt si tales qui crimen hoc semel commiserūt, violenter ab ecclesia extrahantur, debeant tanquam gaudentes ecclesiastica immunitate ad eandem ecclesiam restitui. ita expresse tenent Oldra. in consil. 154. num. 2. & Petrus Bellū. in speculo Principum. in. §. sed quia. num. 13. vbi concludit, publicum latronem quo ad amittendam immunitatem cum dicī, qui in stratis publicis aliquē per insidias, fuerit aggressus, vel cū qui itinera frequentat derobando, & non cum qui impetu, vel casu fortuito hoc committit: nō talis immunitate

R 5 nitate

mitate gaudet, ideo quod publicus latro non est appellandus. Et secundum hanc opinionem fuit per Regium Cancellarium Mathiam de Sorribes declaratum die 3. Februarij. 1561. in fauorem Baldrij Corones delatum & inculpatum coram Regia curia de quodam latrocinio per eum & alios violentè commissio. Fuit enim tunc per Doctores eum consulentes habitum pro constanti, quod licet semel quis in stratis publicis comittat violentè furtum, non ideo est latro publicus dicendus. Et Doctores fuerunt Miralles, Serra, Riusech, Lobregat, Ros, Iofre, Sunyer, Torroella, Quintana, & Michael Ferrer. Omnes summæ autoritatis & doctriæ.

A D D I T I O.

Didacus à Clauero. S. C. R. M. consiliarius, ac Regens regiam cancellariam in sacro luppremo Aragoniæ concilio, cum inter nos super quibusdam negocijs commentaremur, retulit me in maximam duxisse dubitationem plures regni Aragoniæ Doctores quod ipse in cap. hoc 46. scripserim, cum non dici publicum latronem, qui semel in itinere publico transeuntes præde causa insidiatus fuit, sed solum eum qui sæpius aut pluries solitus est latrocinari, & consequenter non solitos, si se ad ecclesias recipiunt gaudere debere immunitate ecclesiastica; idque ita fuisse conclusum & declaratum per regium concilium super quodam

latrocinio per Baldrium Corones una cum alijs violentè perpetrato. Et equidem dico, quod si ipse solus doctrinam hæc in lucem prodisssem, sufficiens esset causa legentium animos perturbandi, tamè cum iam antè & post me plures Doctores, qui de hac re disputationem instituerunt in eadem fuerint opinione & sententia quos infra in additione hac recēfere curabo, non est demirandum cur ita senserim ac scripserim.

Et quamuis res ita se habeat, cum vix tollerari possit, quod latro qui semel paratis insidijs, viatores in publicis itineribus spoliari dici non debeat publicus latro, & quod propterea si ad ecclesiam aufugiat non sit ab ea violentè extrahendus, decreui hoc in loco explicare (quicquid supra dixerim) qualis ex sententia mea debeat esse in factis contingentibus huius rei observatio.

Atque ita ex supra dictis in decisione videtur colligi posse, tria requiri ut latro non sit tutus in ecclesia.

Primo ut sit publicus. Qui autem latrones publici dicantur, dixi latè supra, quos etiam dicunt Panor. & alij in cap. inter alia. de immunitate ecclesiæ. esse illos qui in via obfidet publice, & alijs insidiantur, vitæ viatorum non parcentes: ut eorum bona deprædentur. Grammati. quoque in consil. 37. nu. 14. in fi. & consil. 59. nu. 4. asseruit famulos dici latrones eos qui vias obfidet, ut viatores deprædentur. Quod intellige verum in his latroni-

latronibus qui sæpius atque in itineribus viatores præde causa insidiantur. vt. supra latius explicuimus, & probauimus per tex. in l. capitalium §. grassatores. ff. de poen. vbi calistratus inquit, grassatores qui præde causa id faciunt proximos latronibus haberi: qui si cum ferro aggredi, & spoliare instituerunt capite puniuntur; vtique si sæpius atque in itineribus hoc admisserunt. Ex quo tex. aperte colligitur, quod et latrones dicantur publici grassatores vel latrones oportet, quod id sæpius fecerint, atque præcipue in itineribus. Et quod ad constituendum publicum latronem requiratur quod non semel tantum, aut bis, sed pluries sit solitus latrocinari, probat glo. in l. capitalium. §. famulos. in verbo. grassati sunt. in secunda expositione. ff. de poen. & glo. in auth. sed nouo iure. in verbo castigabitur. C. de seruis fugitiuis. Idem tenet Angel. in consilio. 403. in prim. vbi dicit, nomen hoc publicus latro. esse nomen iuris, non facti, ideo si quis confiteretur esse publicum latronem, confiteretur ius, non factum: vnde de sibi non præiudicaret, atque ita vt confessio præiudicium afferret, oporteret, quod confiteretur se sæpius in vijs publicis depra datum, quod est facti. Et quod requiratur frequentia & consuetudo de prædatione tenet Filgof. in consilio. 157. nu. 3. In hanc inclinant quoque sententiam Tiber. Decian. in tracta. crimin. lib. 6. de casib. qui delio. & causas

confugien. concer. n. 2. vers. & Tullius. & vers. Cum igitur. tom. 2. & Farinaci. de carcerib. & carcera. q. 28. nu. 50. vbi in fi. allegat per me circa hæc iradita in hoc cap. 4. o. & transit cum eis.

Scias tamen prædicta procedere & vera esse de iure ciuili, & secus esse de iure canonico, quo iure quoad amittendam ecclesiæ immunitatem sufficit quod latro publicus stratas publicas & frequentatas paratis insidijs oblideat, & non curatur, an semel, bis, aut pluries id facinus admiserit. Quod probare nitor ex tex. in cap. inter alia. de immuni. ecclesi. qui tex. cum ibi excipit publicum latronem, non dicit, qui itinera frequentauerit, vel qui solitus est latrocinari aut qui sæpius id fecerit, vt sic intelligere vellet eum tantum dici publicum latronem qui sæpius ac frequententer vias & stratas publicas oblidet, sed dicit, latronem eum esse publicum, qui itinera frequentata aggræssionis insidijs oblidet: id est itinera per quæ publicè omnes gætes iter facere solent. In quo concordat tota canonistarum caterua. vt attestatur Igne. in l. 1. §. subuenitur. nu. 107. in fin. ad sillani. & nu. 117. vbi dicit, hæc comunem. & Remig. de immuni. ecclesi. in. 2. fallen. sequitur Clar. in præti. q. 30. vers. Quæro nūquid. vbi dicit hæc omnia secundum dispositionem iuris canonici nulli habere difficultatem per tex. in dicto cap. inter alia. & præter eos Oldra. in consil. 154

Decisiones

nu. 4. Decian. in tracta. crimi. lib. 6. de casib. qui delie. & cau. confugie. concer. num. 2. tom. 2. & Farinaci. de carcerib. & carcera. q. 28. nu. 50. Et hoc iure vtimur in hoc Regno Cathalonie, in quo de meo tempore nō vidi hanc distinctionem si semel, bis, aut pluries fuisse in vsu, sed incōcisse seruatum, quod probato latronem vias obcedisse & viatores deprædasse ecclesiastica immunitate nō gaudere: cui iuri canonico deficientibus legibus patrie iuxta nostras generales constitutiones estā dum & præcipue stari debet, attenda subiecta materia immunitatis ecclesiasticæ de qua agitur.

Secundo vt latro non sit tutus in ecclesia requiritur, quod per insidias viatoribus noceant. vt ex supra dictis ostensum est. & expresse per tex. in dicto. cap. inter alia. & tenet Petr. Bellu. in suo specu. in. §. sed quia. nu. 13. vbi concludit, publicum latronem quo ad amitterendam immunitatē cum dici, qui in stratis publicis aliquē per insidias fuerit aggressus, vel cum qui itinera frequentat de robando. videndus Farinaci. de carcerib. & carcera. q. 28. nu. 50. vbi in fi. allegat. bullā Gregorij. 14. qua disponitur, priuilegio huiusmodi immunitatis non gaudere eos, qui fuerint publici latrones, viarumq; grafatores, qui itinera frequentata vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidijs aggrediuntur. Hi enim cum in dictis vijs & stratis

hoc facinus commisserint, postquā hoc insidiosē fecerint, beneficio immunitatis ecclesiæ indigni redduntur: quia isti sunt qui publici latrones appellantur, & qui sub cap. inter alia: de immunita. ecclesiar. comprehenduntur.

Tertio. requiritur, quod hoc latrocinij crimen in vijs publicis committatur per tex. in dicto cap. inter alia. ibi dum itinera frequentata, vel publicas stratas obsidet aggressiois insidijs. cui concordat tex. in. cap. diffiniuit. & in. cap. id constituimus. & cap. reum ad ecclesiam. & c. metuentes. 17. q. 4. & concordant omnes quotquod sunt scribentes.

Et quod prædicta tria requirantur annotarunt Ioannes de Vilsch. in tracta. de immuni. ecclesi. num. 19. & 20. & Tiber. Decian. in tracta. crimi. lib. 6. de casib. qui delie. & cau. confugien. concer. nu. 2.

Ex quibus quidem tribus requisitis primo deducitur, eos latrones qui in petu & casu fortuito vt in prōptu à diabulo tentati in itinere publico itinerantes deprædantur non esse pro publicis latronibus habendos. Deficit enim illis illa qualitas insidiarum, quæ ad constituendum publicum latronem præcipua est. ita Ioan Andr. in dicto cap. inter alia. in prin. & ibidem Anto. etiam in prin. quos sequitur & refert Remigi. de immuni. ecclesi. in. 2. fallen. num. 2. in versi. Cardinalis. atque etiam Bellu. in suo specu. in. §. sed quia. num.

num. 13. & dixi supra nu. 8. Quare isti, si post commissum delictum se ad ecclesiam recipiunt non sunt ab ea violenter extrahendi, imo dicta immunitate ecclesiastica gaudere debent. Et credo talé fuisse Baldirium Coronés, qui ideo quòd vna cum alijs, casu fortuito, & semel commisserat latrocinium, fuit per supra nominatos regij concilij Doctores conclusum & votatum eum debuisse immunitate ecclesiastica gaudere.

Cap. 41. In quo quari

tur, qua pœna puniendus sit ille, qui frangit fines exilij impositi.

1. **E**lli certi & determinati temporis minue quâ sit tempus desennij fines frangens, punitur, quòd duplicatur sibi tempus quòd superest & num. 9.
2. Tempus quo quis stat in carcere, non computatur, in tempore exilij.
3. Exilium ad desennium datum frangens, punitur pœna perpetui exilij. & num. 11.
4. Frangens fines perpetui exilij, punitur pœna mortis. Et quomodo intelligendum sit, vide in sequentibus numeris.
5. Frangens fines perpetue relegationis, non punitur pœna mortis naturalis: sed pœna deportationis.
6. Relegari ad insulam & ad tempus, & in perpetuum quis potest; de portari autem nisi in perpetuum.
7. Relegatus siue ad tempus, siue in perpetuum retinet ciuitatem, & testamenti facultatem.

8. *Deportati, ciuitatem, testamenti facultatem, & ea quæ sunt iuris ciuilibus antient.*

9. *Bannitus vel relegatus ad certum tempus minus desennio, si frangit fines dicti exilij multiplicatur ei tempus quod superest probatur hic. Et cum conclusione Regij concilij.*

10. *Exulatus seu bannitus a prouincia vel ciuitate imperpetuum, si frangit fines dicti exilij, extra ordinem iudicis arbitrio punitur. Et cum conclusione Regij concilij.*

11. *Relegatus ad insulam ad desennium, si redeat, in perpetuum est relegandus.*

12. *Relegatus imperpetuum ad insulam, si frangat dictam relegationem, deportandus est. Et ita in Regio concilio conclusum.*

13. *Deportatus frangens fines deportationis, summo supplicio afficiendus est: & ita fuit in Regio concilio conclusum.*

Contingat, quòd iudices imponunt pœnam exilij optimum erit decidere, qua pœna plectendi sint frangentes fines exilij impositi. Ad quam quidem questionem persoluendam, nos hac vti distinctione oportet. Aut iudex imponit pœnam exilij ad certum & determinatum tempus minus desennio, & tunc condemnatus debet illud seruare, adeò quòd si fecerit contrarium, & ingrediatur locum aquo fuit exulatus, duplicatur sibi tempus exilij quòd super est. vt probatur

tur

tur in l. aut damnum. §. quisquis. ff. de pœnis vbi iuris consultis his vtitur verbis. *Quisquis autem in opus publicum damnatus refugit, duplicato tempore damnari solet, sed duplicare eum id tempus oportet, quod ei superest cum fugit, scilicet, ne illud duplicetur, quo apprehensus in carcere fuerit.* Idem Bar. & commu. scriben. in dicto. §. quisquis. & facit tex. in. §. temporales. in fi. de exceptionib. vbi dicitur, quod ille qui petit ante tempus duplicatur induciæ, & intellige, quod duplicatur induciæ quæ supererant per tex. in dicto. §. quisquis.

2. Ex quibus not. ibi Bar. tempus quo quis stat in carcere, non computari in tempore exilij; quia illud tempus computatur à tempore quo excessit. vt. l. relegati. ff. de pœnis. Ipse vero non approbo hanc illationem: quia est contra. l. omnes. C. de pœnis. Aut iudex imponit pœnam exilij ad decennium, & tunc si damnatus in decem annos fines exilij frangit, aut perpetuari debet ei pœna; aut ipse in opus metalli trāsmitti. vt expresse habetur. in dicto. §. quisquis. ibi in verbis. *Et si in decem annos damnatus sit.*

4. Aut denique iudex in perpetuum exulat, & tunc frangens fines exilij, ingrediendo locum a quo exulatus est, punitur pœna mortis. iuxta opinionem Antonij Gomez. de delict. cap. 8. & Iulij Clarij. in prati. crimin. quæst. 71. versu. Quero qua pœna. Quorum sententia li-

cet in se vera sit, tamen requirit maiorem declarationem, ne decipiat multos iudices ignaros qui forte attempta illorum distinctione, condemnabunt morte illos, qui in perpetuum ad insulas relegantur, vel illos qui a prouincia vel ciuitate imperpetuum banniantur: si fines dictæ relegationis aut bannimenti frangunt. Quod quidem fieri non licet, cum in perpetuum relegatis, casu quo fines dictæ relegationis frangant, alia mitior pœna quàm sit mortis naturalis à lege statuta atque imposita sit: vt est pœna deportationis, quæ maior est pœna relegationis. vt expresse probatur in l. relegati. ff. de pœnis. vbi Marcellus in hæc verba inquit. *Relegati siue in insulam deportati debent locis interdiciis abstinere, & hoc iure vitimur, vt relegatus interdiciis locis non excedat; alioquin in tempus quidem relegato, perpetuum exilium relegationis, in insulam relegato deportationis, in insulam deportato pœna capitis irrogatur.* Concordat tex. in l. capitalium. §. in exulibus. ff. cod. titu. vbi legitur, edicto diui Adriani gradus pœnarum constitutos fuisse, vt qui ad tempus relegatus est, si redeat, in insulam relegetur, hoc est in perpetuum. vt ibi declarat glos. in verbo relegetur. & probatur in dicta. l. relegati. sed qui in insulam relegatus excesserit, in insulam deportetur, & qui deportatus euaserit capite puniatur. Quod etiam videtur repetere Iuris consultus in eadem. l. capitalium

pitalium, in. §. & in custodijs. qui sequitur post. §. in exulibus. cuius verba hæc sunt. *Et in custodijs gradum seruandum esse idem Principes rescripserunt, id est, ut qui in tempus damnati erant, in perpetuum damnarentur, qui in perpetuum damnati erant, in metallum damnarentur, qui in metallum damnati id ad miserunt, summo supplicio afficerentur.* Ex quibus claram & expressam annotare possumus differentiam inter relegationem in perpetuum, & deportationem: cum vna sit poena alterius, hoc est ipsa deportatio, quæ irrogatur frangentibus perpetuam relegationem. Aliam etiam statuit iuris consultus inter relegatos & deportatos differentiam in l. relegatorum. §. hæc est differentia. ff. de interd. & releg. hoc est, quod in insulam relegari & ad tempus, & in perpetuum quis potest, deportari autem non nisi in perpetuum. vide ibi glo. in verbo. quis potest. Ratio autem quare maior sit poena deportationis in iure patens & manifesta est. Nam siue quis ad tempus, siue in perpetuum relegatur, semper retinet ciuitatem: & testamenti factionem, ut in dicta l. relegatorum. §. siue ad tempus. ff. de interd. & relegat. At deportati hæc omnia, & ea quæ sunt iuris ciuilibis amittunt. l. quidam. ff. de poenis. l. i. & ibi glo. in verbo. non possunt. C. de heredib. instituen. & est tex. in l. i. §. penul. ff. de bonor. possessio. contra tabul. Vbi deportati pro

8. mortuis habentur. *in hoc morib. h. 10*
Dicamus igitur, verba Antonij, Gomez, & Iulij Clarij, in locis supra citatis (in quantum asserunt, cum qui in perpetuum exulatus est in grediendo locum a quo fuit exulatus teneri poena mortis) intelligenda esse de ipsa deportatione. *2301011*
Et sic, quando in l. vel apud Doctores reperitur scriptum, frangentes fines perpetui exilij poena mortis esse plectendos, illud sanè intelligendum est de deportatione, & non de bannimento in perpetuum a provincia vel ciuitate, neq; de relegatione ad insulam in perpetuum: quia licet his casibus exulati excesserint poena mortis non tenentur, ut supra ostensum est. *in hoc morib. h. 10*
9. Quare ut res clarior ante oculos jaceat licet iterum nos distinguere oportet. Aut, quis exulatur a provincia vel ciuitate ut frequenter fieri solet, vel ad insulam relegatur ad certum tempus minus decennio. & tunc si tales ingrediuntur locum a quo exlati fuerunt, multiplicatur illis tempus exilij quod superest dicta. l. aut damnum. §. quisquis. ff. de poenis, & ita vidi fuisse conclusum in Regio concilio die. 19. Julij. 1584. in facto filci procuratoris Regie curiæ contra Eulaliæ Nogués delatam & in culpam, quod cum fuisset à vicaria lata Barcinonæ bannita ad quinquennium, dictum bannimentum non seruauerat, quæ ideo fuit denno
ad

ad dictum bannimentum, seu exilium condemnata multiplicando ei tempus ad decennium.

10. Aut quis non relegatur ad insulas, sed bannitur seu exulatur a prouincia, vel ciuitate imperpetuum, & tunc cum contra non obseruantes hoc bannimentum seu exilium certa & determinata poena in iure imposita non sit, eos posse extra ordinem puniri non est ambigendum. Per tex. in l. 1. §. expilatores. ff. de effractorib. & expilatorib. pro ut etiam in Regio concilio fuit arbitratum & conclusum die. 8. Augusti. 1582. contra Benedictum Lobera, qui cum fuisset imperpetuum bannitus a prouincia, & non obseruasset dictum bannimentum, fuit arbitrio iudicis condemnatus ad seruitium Regiarum triremium ad

11. quinquennium. Aut quis ad insulas relegatur ad tempus decennij, vel ad tempus nullo determinato tempore, quod est idem quod si diceret ad tempus decem annorum; nam quando iudex imponit poenam exilij ad tempus, non determinato tempore, intelligitur exulatus ad tempus decem annorum. vt est tex. singularis & vnicus in l. sine praefinitione. ff. de poenis. & tunc si redeat, imperpetuum est relegandus. vt in dicta l. relegati. & l. capitalium. §. in exulibus. ff. de poe-

12. nis. Aut imperpetuum quis relegatur, & tunc si dictae perpetuae relegationis exulatus fines frangit, poe-

na eorum est deportatio. vt probatur expresse in iuribus supra proxime allegatis. & ita fuit obseruatum atque conclusum in Regio concilio die. 7. Martij. 1584. contra Bartholomeum Pasqual villae de Cardedeu, qui cum fuisset ad insulam Sardiniae imperpetuum relegatus, & postea fines dictae relegationis fregisset, fuit ad arcem nominandam per suam Magestatein deportatus. Dico autem ad arcem nominandam per suam Magestatein, occasione tex. in l. relegatorum. in §. in insulam. ff. de interdic. & relega. quem tex. videas, & verba haec intelliges. Aut quis deportatur. vt in supra proximo exemplo, & tunc, si qui deportantur fines deportationis frangunt, poena mortis puniuntur. probatur. in dicta l. relegati. ff. de poenis. ibi in verbis. *in insulam deportato poena capitis irrogatur* & nota ibi glo. in verbo. capitis. quae declarat ibi poenam capitis intelligendam esse, non de alia deportatione, sed de capitis amputatione: vt poena augeatur, quando minori non paretur. & probat hoc expressus tex. in l. capitalium. §. in exulibus. in fin. & tex. in l. aut damnum. §. inter. ff. de poenis. & vidi ita fuisse conclusum in Regio concilio die. 24. Iulij. 1584. in facto fisci procuratoris Regiae curiae contra eundem Bartholomeum Pasqual supra nominatum delatum, & in culpatum, quod cum de mense Maij. Anni. 1582.

ob aliqua delicta fuisset in Regio concilio condemnatus ad seruitium Regiarum triremium imperpetuū, & ex causa, quia erat in aliqua sui corporis parte debilitatus, Pro rex eidem eandem poenam ad perpetuā relegationem ad insulam Sardiniae commutasset, cumq; postea fines dictae relegationis fregisset, redeundo in præsentem Principatum, & ob id fuisset sententia Regia contra se lata die. 9. Marcij eiusdem anni deportatus ad arcem, finesq; dictae deportationis fregisset, fuit ideo condemnatus, quod furcis supplicanderetur: & sic fuit summo supplicio affectus.

ADDITIO.

Vide quoque Menochium. de arbitra. Centuria. 530. quæ incipit Egregia. vbi latissimè materiam huius decisionis tractat. Præmittit ibi qui dicantur exules, id est interdicti relegati, deportati & banniti. Quorum omnium descriptionem proponit atque declarat. Et quæ poena tales frangentes fines exilij puniantur, diuerso ordine, quam a me hic tractatum sit exponit. Quaq; poena puniantur banniti reuersi in patriam vel in locum. Vbi etiam quatuor distinguit casus quos vide per eum.

Capit. 42. An raptor contrahens matrimonium cum muliere rapta cuitet poenas à le-

ge ciuili propter raptum impositas.

1. **M**atrimonium inter raptorem & mulierem raptam, de iure ciuili & iure Canonico antiquo consistere non potest.
2. Matrimonium hodie inter raptam & raptorem contrahi potest, & sic corrigitur ius antiquum. Quod intellige, dummodo mulier rapta separata sit a rapto: & libero constituta.
3. Stupri poena quæ sit de iure Ciuili, canonico, & vsaticorum Cathalonie.
4. Matrimonium in materia stupri de iure canonico & patrie Cathalonie cuitat panas propter stuprum a lege ciuili impositas.
5. Matrimonium inter mulierem raptam & raptorem contractum, non cuitat poenas a lege ciuili propter raptum impositas.
6. Stuprum dicitur, quando virgo siue ea volente, siue per vim capitur, & carnaliter cognoscitur & non rapitur.
7. Raptus dicitur, quando mulier per vim capitur libidinis causa, & transducitur de loco ad locum.
8. Raptor mulieris de iure canonico punitur non obstante matrimonio cum muliere rapta per eum contracto: Et etiam de iure ciuili poena eiusdem criminis raptus.
9. Matrimonium contractum inter raptum & raptorem de consensu parentum mulieris raptae, mitigat poenam propter raptum a lege impositam.

S. Forçan

min. N. N.

1. **E**rgan quis, frustra nos hanc proponere quaestionem iudicabit: cum & Ciuili lege & Canonica cautum sit, raptorem cum muliere rapta matrimonium contrahere non possit. Si quidem extant. l. vnica. C. de raptu virgi. & alia Iustiniani constitutio. in auth. de raptis mulieribus. colla. 9. quae vetant mulieri vel virgini raptae, ne raptoris matrimonium eligant. Iure vero canonico extant iura in. c. placuit. & in. c. de puellis. 36. q. 2. quibus iuribus cauetur, quod qui rapiunt foeminas, vel furantur, aut seducunt nullatenus, debent eas in uxores ducere: quamuis eis postmodum conueniant, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint. Si igitur matrimonium inter istas personas fieri vetatur, non est cur curemus, an matrimonium raptoris cum muliere rapta poenas criminis raptus à lege statutas euitet. Attamen, quia contrarium videntur decidere text. in capit. penul. & fin. de raptorib. incendiar. & violatorib. ecclesiar. quibus habetur, raptam puellam legitime posse contrahere cum raptore, fatendum sane est, iura supra in contrarium adducta, nunc esse correcta. prout etiam attestatur glo. in dicto cap. fin. in verbo. cum raptore. & sentit hanc eandem correctionem, Couarru. capit. 3. secun-
- 2.

dae partis. §. 9. num. 1. & 2. Et quamuis super his lex ciuilis disposuerit, non tamen ei legistandum est: cum super matrimonio tanquam re spirituali, vel de impedienda contrahentium voluntate quicquam disponere non possit. Facultas enim contrahentium matrimonium non est per potestatem secularem restringenda: ita Felin. in capit. 1. de sponsalib. neque statutum per quod differtur ad tempus valet. Abb. consil. 2. num. 4. Atque ideo, licet iure ciuili bona raptoris, quae rapta mulieri applicantur, si ipsa rapta nubat raptori, ea omnino amittat, vt in dicta auth. de raptis mulierib. tamen ne liber consensus impediatur, illa poena omnino cessat canonica satisfactione. gloss. in. c. de puellis. in verbo. nullatenus. 36. q. 2. quam dicit singularem Ioan. Lupi. in cap. per vestras. 3. notab. §. 20. num. 8. vbi eam probat. & eam sequuntur. Abb. Areti. Felin. & Deci. num. 34 in cap. ecclesia. de consil. Abb. in cap. 1. de sponsalib. Federi. defen. consil. 36. Archidia. in. c. cum secundum leges. de haereti. in. 6. Alex. in. l. Scius Augerius. ff. ad leg. Fal. Deci. in. l. nuptias num. 11. ff. de reg. iur. quorum ratio est, ne timore amissionis bonorum liber consensus ad coniugium impediatur.

Hec tamen quae de contrahendo matrimonio inter raptorem & raptam dicimus, sic pendenda sunt,

sunt, nisi mulier, rapta in potestate sit ipsius raptoris: quia quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullū potest consistere matrimonium. Et ideo, intellige prædicta quando rapta à raptore separata est, & in loco tuto, & libero constituta: quia tunc si raptorem in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habere potest, ita statuit Sacro Sanctum Tridentini Concilium in decreto de Reformatione Matrimonij, cap. 6. cession. 24. Quare cum ex prædictis constet, matrimonium inter 4- raptam & raptorem consistere posse, postquam mulier rapta in libertate constituta, & à raptore separata libere suam explicauerit voluntatem, consensumq; præstiterit: offert se nunc quaestio nostræ dubitatio, an Matrimonium ita & inter istas personas contractum purget raptoris viciū, cuitetq; pœnas à lege propter raptum impositas.

3. Et raptorem debere euitare raptus pœnas patet, nam scimus, quod de iure ciuili stupri pœna cum virgine sine vi regulariter est in honestis publicatio partis dimidiæ eorum bonorum, in humilibus vero corporis coertio cum relegatione, vt in, §. item lex Iulia. de adulter. instit. de publi. iudic. Quod quidem de iure canonico correctum inuenimus per tex. in cap. 1. & 2. de adulter. quibus iuribus cauetur, quod qui virginem corruperit, tenetur

eam ducere in uxorem, & similiter eam dotare secundum qualitatem suæ personæ: si vero ipsa vel pater eius noluerint cum eo contrahere, tunc competenter dotabit eam. Quibus concordat tex. etiam quod stuprum vi committatur, in vñtico. Barcinonæ. incipien. si quis virginem, in quo hæc habentur verba. Si quis virginem violenter corruperit, aut ducat eam in uxorem silla & pœna eius voluerint, & dederint ei suum axonari: aut donec illi martium de suo valere. Ex quibus infero, quod cum matrimonium in materia stupri de iure canonico & patrie Cathalonie cuitet pœnas à dicta lege ciuili impositas, idem quoque esse dicendum, illorum argumento in materia raptus. Nam si post contractum matrimonium inter raptam & raptorem deberet raptor mori virtute. l. vñicæ. Ciderap. virg. sequeretur, quod statim illud matrimonium dissolueretur: & sic frustra fuissent prouisiones iuris canonici contra ius ciuile in materia ista matrimoniali. Si ergo ius canonicum corrigit ius ciuile in matrimonijs, ergo & in accessorijs quo ad pœnam, alias friuolum fuisset permittere matrimonium, si statim per mortem violentam dissolueretur. Quod fit, vt per matrimonium videatur in consequentiam in pœna dispensatum. Hanc sententiam, & conclusionem sequitur Ioannes Calderin. in dicto cap. fin. extra.

S 2 de rap.

de raptorib. Augustin. de Arimi. in additionib. ad Angel. de maleficijs. in fin. in parte che me ay adulterato. 17. col. versic. An autem per subsequens matrimonium. qui dicit, se habuisse in questione de facto, & ita obtinuisse, quod certè est summè notandum in practica, & ante eum tenet etiam Paul. de Cast. in l. raptores. C. de episcop. & cler. in 2. colum. vbi dicit, se ita consuluisse, & quòd per eius consilium fuit quidam raptor à poena mortis in ciuitate Mantue liberatus. Præterea pro hac opinione videtur facere tex. in capit. penul. de raptorib. vbi habetur, quòd quando mulier de eius concensu abducitur inuitis parentibus causa contrahendi matrimonium cum ea, si matrimonium inter istas personas contrahitur, ille contrahens non potest dici raptor: licet parentes reclamarent a quibus dicitur rapuisse. Ergo patet, matrimonium causam esse quòd raptus crimen extingatur.

5. Sed his non obstantibus, existimo contrariam sententiam in puncto iuris veriore esse. Licet enim matrimonium de iure canonico inter eos valeat per tex. in dicto capit. penul. & fin. de raptorib. cui iuri in his quæ ad matrimonium pertinent standum est. vt dicit glo. in dicto capit. fin. in verbo. cum raptore. & Doctor. in capit. 1. de noui oper. nuptiatio. non ideo illa

iura excusant raptorem à poena ordinaria: cum non sit aliud ius canonicum quod disposuerit, nec disponere potuerit in terris Regis seu domini temporalis, circa poenam ipsius delicti de iure ciuili impositam: vnde merito raptor non obstante matrimonio tenebitur. Et sic non obstant tex. cum materia in capit. 1. & 2. de adulterijs, nam iura illa quo ad poenam habent locum in terris Papæ; non vero in terris Imperij, vel alterius Regis seu domini temporalis: quia in eis seruabitur ius commune ciuile, vel proprium seu patriæ. vt in expresso tenet Antoni. Gomez. super legibus Tauri in. l. 80. num. 7. quem sequitur Iul. Clar. in §. stuprum. versic. Sed quæro. & ante eos idem retulit Paul. de Castr. in l. raptores. num. 5. C. de episco. & cleri. dicens glo. & Doctores ibi intelligere illa iura in foro ecclesiastico, vel in terris in quibus Ecclesia habet temporalitatem. Idem firmat Abb. Sicul. in dicto capit. 2. de adulter. vbi dicit, quòd licet Papa moderetur poenam positam in. l. 1. C. de rapt. virgi. in dicto. capit. 2. tamen illud procedit in terris Ecclesiæ. & quòd in foro ciuili seruabitur. l. 1. C. de rap. virgi. ex quo nullum ex eius obseruantia in surgit peccatum.

Et dato quòd illorum iurium dispositio seruetur etiam in terris domini temporalis, tamen loquuntur & procedunt in stupro & delicto commissio

com illo sine vi, in quo videtur decēs poena imposita per illa iura canonica. Secus tamen est in delicto atrocissimo raptus: in eo enim illa iura non loquuntur, nec esset condigna poena. Hanc sententiam & opinionē in expressio videtur tenere Cepola in consil. 52, num. 17.

Neq; etiam obstat tex. in cap. penul. de raptor. quia ibi tex. loquitur, quando mulier antequam abduceretur, cum ea actum fuisset de matrimonio contrahendo; & in his, & postea in matrimonij consumatione suum præstiterit consensum, idque actum sit antequam carnaliter cognosceretur: quia cum raptus admitti dicatur ubi nihil ante de nuptijs agitur per dictum tex. merito dicendum est, quod quando ante de nuptijs est actum, & ille cum consensu eiusdem mulieris celebrata fuerint antequam ipsa carnaliter cognosceretur, virum non debere dici raptorem, ut ibi in eodem tex. & proinde in hoc casu, nos non esse in crimine raptus. At secus est, quando mulier libidinis causa tantum abduceretur, & sine aliquo præcedente tractatu matrimonij: nam licet postea matrimonium contrahant, debet puniri raptor poena criminis raptus, ita tenet Matth. de Afflic. in consil. Neapo. lib. 1. rubri. 19. num. 13. in fin. & Abb. Sicul. in dicto cap. penul. de raptor. ut ipse quoq; infra dicam.

Deniq; non obstat tex. in vñtico Barcinonæ allegato, si quis virginem: quia loquitur in stupro violenter cum virgine commissio sine qualitate criminis raptus, hoc est, quando virgo non fuisset abducta de loco ad locum: quia si abduceretur de loco ad locum, ratione illius qualitatis, crimen dicitur crimen raptus. Aliud enim est stuprum, & aliud crimen raptus. Nam stuprum est quando virgo siue ea volente, siue per vim capitur, & carnaliter cognoscitur, & non rapitur: ut colligi potest insti. de publi. iudi. §. item lex Julia de adulterijs. & in. §. Item lex Julia de vi. versi. Sin autem per vim, ita singulariter dicit Alberi. de Rosa, in 3. parte statutorum in q. 30. incipienti. Item pone questionem quam narrat Candin. tenet idem expresse Paul. de Cast. in l. raptores. num. 4. C. de episcop. & cleri. Et in hoc casu loquitur dictus Vñticus. Raptus vero est, quando mulier per vim capitur libidinis causa, & transducitur de loco ad locum ad effectum abducendi eam, ut habetur in l. vnica. C. de rap. virg. & in l. qui capitur. §. vacante. ff. ad leg. Jul. de vi publi. Et dico ad effectum abducendi ad differentiā eorum qui puellam ex vna camera ad aliam conducunt, & eam super lecto proiiciunt causa commodioris coitus: illi enim non sunt nec veniunt tanquam raptores puniendi, ut de his latē attestatur Iul. Clar. in. §. raptus.

raptus. in prin. vbi multos allegat concordantes.

8. Quamobrem cum prædicta non obstant, videtur conclusum circa punitionem raptus, standum esse dispositioni iuris communis. hoc est, quod puniatur raptor non obstante matrimonio postea. cum muliere rapta contracto. Quod & iure canonico procedit, vt in decreto de reformatio. matri. cap. 6. in concil. Tridenti. celsio. 24. vbi sancta Synodus decernit, inter raptorem & raptam quandiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta à raptoe separata, & in loco tuto, & libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in vxorem habeat, & nihilominus raptor ipse ac omnes illi consilium, auxilium, & fauorem præbentes, sint ipso iure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumq; dignitatum incapaces: & si clerici fuerint, de proprio gradu decendant. Ex quibus patet, iure canonico raptorem non obstante matrimonio (& si illud firmum sit) poenâ iam dictis puniri. Neq; prohibetur, quin & secularis iudex legibus civilibus poenam in dictam non proferat: cum vt dictum est, matrimonium approbatum ab ecclesia non impediat, quominus vltio sumatur raptus: quia non punitur matrimonium, sed modus quo quis matrimonium aucupatus est illicitè. Et sic refert

Matth. de Afflic. in constitutionib. Neapol. parte. 1. rubri. 19. num. 1. & se audiuisse Regem Hispanorum post contractum matrimoniû inter raptorem & raptam fecisse decapitari ipsum raptorem. post eum refert idem Iul. Clar. in. §. raptus. vers. Quaro modo. Et ipse existimo hæc opinionem in puncto iuris veriorē esse, eamque in casibus occurrentibus debere prædicari: hoc est, raptorem non obstante matrimonio poenâ à lege ciuili contra raptores imposita posse puniri. Quod etiam inferitur, ex quadam declaratione facta per admodum Reuerendum Hieronymum Managat Regium Cancellarium huius Principatus die. 27. Iulij. 1584. inter curiam Ecclesiasticam ex vna, & curiam secularem Regij Concilij criminalis partibus ex altera, ratione firmæ iuris in dicta curia Ecclesiastica factæ per Bartholomeû Arenes agricolam parrochiæ Sancti Andreae de Palomario in regijs carceribus detentum ratione quorundam procedimentorum contra eum in dicta curia seculari factorum instate Michaelle Monserrato Graui ob prædictum crimen raptus, & stupri. per dictum Arenes vt asserēbatur commissi in personam Alduncie Graui filie eiusdē Monserrati Graui: quia fuit per dictum Regium Cancellarium declaratum cognitionem concessionis vel denegationis licentiæ seu dispensationis postulatæ per

per dictos Bartholomeum Arenes & Alduciam Grau ad contrahendū inter se matrimonium in forma Ecclesie factis, vel non factis monitionibus, iuxta decreta sacri Concilij Tridētini & suo casu executionem & effectum dicti Matrimonij ad dictam curiam Ecclesiasticam pertinere & spectare pertinuisse & spectasse. Prouiso tamen, quod propterea curia secularis in cognitione dicti stupri & raptus per dictum Bartholomeum Arenes vt prætendebatur commissi non impediatur. Ex qua declaratione clarè & apertè infertur, quod licet matrimonium inter raptorem & raptam contrahatur, ad hoc crimen raptus remanere debet sub iudicio iudicis secularis. In quo quidem iudicio existimarem poenam raptus à lege ciuili impositam esse temporandam, quando matrimonium contraheretur non solum de voluntate mulieris raptæ, verum etiam & parentum ipsius, iuxta doctrinam Pauli Castren. in l. raptores. num. 5. C. de episc. & cleri. Immo. & matrimonium postea secutum cum consensu parentum tollit poenam vide Cæpol in consil. 57. per totum. maxime in fin.

A D D I T I O.

Elegans est dubitatio, quid si raptor accusatus velit se excusando probare matrimonium antea contractū, & ipsa mulier neget, an super dicto matrimonio prius sit cognoscendū

per ecclesiasticum, quam cognoscatur de raptu iuxta nota. per Alex. & alios in. l. Titia. ff. soluto. matrimo. Dicit tamen Boss. in titu. de raptu. mulier. num. 19. iudicatu fuisse, quod iudex secularis procedendo in hoc crimine poterit etiam cognoscere super matrimonio: quia quando in causa criminali incidit causa matrimonij, ista non impedit illam, sed de vtrāq; idem iudex cognoscere potest. vt tenet Bal. in l. quotiens. C. de iudicijs vbi dicit, ita seruari de consuetudine. Quod sequitur Angel. de malef. in vers. Que hay adulterato la mia donna. & Tiber. Decia. in tracta. crimin. lib. 8. cap. 9. num. 9. vbi dicit, se ita vidisse seruari. Quod & ipse credo verum, quando iudex secularis principaliter cognoscit de delicto, quia tunc insidenter, & per modum cause, potest cognoscere de matrimonio iuxta tex. in cap. tuam. & cap. lator. de ordine cognitionis.

Cap. 43. An & quando raptores mulierum puniantur poena mortis naturalis.

1. **R**aptores mulierum regulariter puniuntur poena mortis naturalis.
2. Raptor mulieris non punitur poena mortis naturalis, quando non habuit copulam carnalem cum muliere raptā, ideo quod penitentia ductus illam habere noluit, secus vero si illam non habuit ideo, quod non potuit.

3. Raptor virginis à principio volentis, & ex post facto, punitur poena mortis naturalis, si ipsa abducatur à domo parentum.
4. Violentia in crimine raptus virginis dicitur fieri parentibus, quando quis animum ipsius pertrahit ad suum votum, donis, & sollicitationibus.
5. Persuasoria verba in crimine raptus virginis quare vim inferant.
6. Raptus committitur in mulierem volentem, inuitis parentibus ducam.
7. Raptus poena punitur rapiens virginem à principio nolentem, & ex post facto volentem.
8. Rapiens virginem semper volentem, si non abducitur a domo parentum, non punitur poena raptus.
9. Rapiens virginem Deo dedicatam, etiam quod semper fuerit volens, punitur poena raptus. Et attentatum in eam habetur pro delicto consummato.
10. Rapiens mulierem maritatum, punitur poena raptus.
11. Rapiens puellam non viri potentem, puniuntur poena raptus.
12. Praestantes auxilium rapienti mulierem & fauorem in illo actu, poena criminis raptus puniuntur. Quod intellige esse verum, quando est eadem conditio personarum.
13. Raptores mulierum puniuntur per quencunque iudicem capiuntur.
14. Rapiens meretricem, & eam qua fuit gratiam sui corporis, licet per vim eam carnaliter cognoscat, non punitur aliqua poena.
15. Rapiens meretricem, punitur poena rap-

tus, si meretrix non consensit raptui habendo iustam contradicendi causam vel quia iam de suisset meretricari.

- 16 Raptor contrahens matrimonium cum muliere rapta, an euitet poenas a lege ciuili propter raptum impositas. vide ibi remissiuè.

Aptus foeminarum quamuis per vim fiat, & cobid lege de vi publica coercesatur vt in. l. 3. §. præterea. ff. ad leg. Iul. de vi publi. & in. l. 3. C. eodem titu. & in. l. mariti. le-

nociniū. §. fin. ff. ad leg. Iul. de adulter. tamen punitur etiam peculiari constitutione quæ habetur. l. vnica. C. de rap. virgi. Ex qua contra illum qui mulierem per vim rapuerit & stuprauerit iudicium datur his verbis.

1. Raptores virginum honestarum, vel ingeniarum siue iam desponsatae fuerint, siue non, vel quarumlibet viduarum foeminarū licet libertine vel seruae alienae sint pessima crimina peccantes capitis supplicio plebendūq; decernimus: & maxime si Deo fuerint virginis vel viduae dedicatae: quod non solum ad inuicem hominum, sed ad ipsius omnipotentis Dei irreuerentiam committitur, maxime cum virginitas vel castitas corrupta restitui non possit, & merito mortis damnantur supplicio: cum nec ab homicidij crimine huius modi raptores sint vacui. cōcordat tex. in. §. item lex Iulia de vi. insitu. de publi. iudi. & tex. in. l. qui catu. §. qui vacantem. ff. ad leg. de vi publi.

& est

& est tex. in l. raptores. C. de episcopi. & cleric. quibus iuribus clare & aperte cauetur, raptores mulierum poena mortis naturalis puniendos esse.

- Et quamvis quibusdam videatur
 2. prædictam poenam non habere locum, quando raptor qui rapuit libidiniscusa non habuit accessum ad mulierem raptam, existimantibus, duo copulatiue requiri, raptus scilicet, & carnalis copula. per tex. in dicta. l. vnica. C. de raptu virginum ibi. *Maximè cum virginitas vel castitas corrupta restitui non potest.* & sunt in ea sententia Ioan. de Anna. in cap. cum causa. de raptoribus. col. fin. & q. & Copola. in consil. 56. num. 9. tamen hanc sententiam veram esse existimarem, quando copula carnalis non fuisset secuta, ideo quòd raptor illam habere noluisse poenitentia ductus: quia tunc ille raptor non esset puniendus poena ordinaria delicti: sed alia mitiori. ita in expressio tenet Hippolyt. de Marfil. in dicta. l. vnica. num. 154. C. de rap. virgi. & probatur argu. tex. & eorum quæ ibi tradunt Bar & Doc. in l. qui falsam. ff. ad leg. Cornel. de fal. & arg. glo. & eorum quæ ibi traduntur in l. si quis non dicam rapere. in glo. 1. C. de episcopi. & cleri. Secus vero esset, quando copula non fuisset sequuta ideo quòd raptor non potuit ex aliqua causa illam copulam habere: vt puta, quia dum fugiebat cum muliere rapta, vel eam transduceret de

loco ad locum fuit captus, & preuentus à ministris iustitiæ, vel aliter impeditus ne illam copulam haberet, tunc enim talis raptor venit poena ordinaria delicto, hec est mortis naturalis puniendus. ita procedunt & intelliguntur iura in l. qui coetu. §. qui vacante. ff. ad leg. Iul. de vi. ibi. *Qui vacantem mulierem rapuerit vel nuptam ultimo supplicio punitur.* & in l. 1. §. fin. ff. de extra ordinari. crimi. in c. de raptoribus. 36. q. 1. Ex solo enim raptu mulieris in hoc casu videtur consummatum delictum, quamvis copula non sequatur postquam non stetit per eum quominus dicta carnalem copulam committeret. vide Bal. in l. si quis non dicam rapere. num. 9. C. de episcopi. & cleri. & attestatur idem Anto. Gome. in l. 80. Thauri. num. 40. Et ita vidi fuisse sequutum in regio concilio in facto fisci procuratoris & partis instantis contra Monferratum. font termini Terratiæ delatum & inculpatum de raptu Sperantiæ Torroella viduæ honestæ, qui fuerat captus dū transduceret illam de loco ad locum antequam haberet accessum ad eam. vt ita ex eius processu constabat ac etiam per depositionem eiusdem Sperantiæ: quem processum me vidi disse fateor: & tamen ratione dicti raptus fuit in dicto Regio concilio pro maiori parte votantium declaratus reus mortis & sic in alta furca laqueo per collum suspensus. vt videri potest in conclusione super

3. his facta die. 22. Iunij. 1568. Quæ poena quoq; vendicat sibi locum licet virgo fuisset semper volens, hoc est a principio, & ex post facto, dū modo à domo parentum abducatur, quia ex Gelalij decreto probatum extat, cum raptum committere, qui puellam violenter à domo patris abducit, vt corrupta in vxorem habeatur, siue puellæ solummodo, siue parentibus tantum, siue vtrifq; vis illata constiterit. c. lex illa. §. raptus. 36. q. 1. nam is morte inquit mulctatur.
4. Violentia autem dicitur fieri parentibus, dum quis per trahit animum mulieris ad suum votū donis & sollicitationibus: quibus si mulier excesserit à domo patris, & postea per raptore transducatur de loco ad locum, dicitur quoq; raptum committere. l. 1. §. persuadere. ff. de seruo corrupt. ibi. *persuadere autem est plus quam compelli atq; cogi sibi parere.* Et nō videtur dolo carere, qui mulierē etiā volentem retinet dūmodo illam per suasionibus & seductionibus abduxerit à domo parentum, vt illam retinere posset. ita probatur in. l. 3. §. si quis volentē. ff. de libero homi. exhiben. Et sic Solō magis puniuit eū qui verbis pellexisset mulierem, quā qui vi: teste plutatcho. in Solone, Cumq; excogitare rationem, quare persuasoria verba quibus famina de eius cōsensu, excedit à domo parentum vim dictis parentibus inferant, hæc mihi in mentē venit, quòd mulieres naturaliter sunt in constan-

tēs, & mobiles. vt dicit Alberi. in. l. filiam in orbitatē. C. de in officio. testamen. & sic sunt fragiles. §. in statu. quib. alie licet. & l. assiduis. C. qui potior in pigno. habeant. De quibus dicit Beatus Thom. in. 4. sententiārum. quem etiam refert Antoni. Archiepif. Floren. in. 3. parte suæ sumæ titu. 5. cap. 7. quòd virgo fortius impugnatur tentatione carnis, quam alij per modū curiositatis quasi appetens experiri quantitatem & qualitatem delectationis venereæ quam non est experta, cuius imaginationi diabolus representat quid magnum & valde delectabile, quòd est valde turpe, adeò, quòd quilibet de hoc magis erubescit, quam de alijs actibus. & semper eis consilium est cōtra propria commoda. l. penul. C. de sponsalib. vide quæ circa hæc latē dixi in repetitio. item ne super laudemio. versu 4. à num. 5. vsq; ad num. 12. Quo fit, vt cum istæ persuasiones & alliciamēta habeantur loco violentiæ, propter vim quam faciunt in virgine, illæ fiant inuitis parentibus, propterea est dicendum, illis vim inferri.

6. Quare lex civilis quoq; voluit, & in volentem inuitis parentibus dū etiam raptum cōmitti. dicta. l. vnica. C. de rap. virg. ibi. *Et hūc pœna omnes subiaceant siue volentibus siue nolentibus virginibus* & ibi. *Si enim ipsi raptorē meū vel atrocitate pœna ab huiusmodi facinore se temperauerint, nulli mulieri siue volenti siue nolenti peccandi locus*

locus relinquetur: quia hoc ipsum velle mulierum ab incidijs nequissimi hominis qui meditatur rapinam inducitur. Quem 9. *tex. doctores declarant in cap. cum causam. de raptorib. & ibi Abbas. dicens, quod quantumcunq; puella consentiat raptui, si violentia infertur parentibus, raptus committitur. allegat tex. in. c. de raptoribus. 36. q. 1. Et dicit, hoc procedere etiā quod parentes ignorauerint, vel non fuissent superstites: quia mulier nō potest se committere raptui, nec membra sua exponere. l. liber homo ff. ad legem. Aquil.*

7. Eadem quoq; poena iudicandus erit rapiens virginem à principio nolentem, & ex post facto volentem. ita in l. raptores. in fi. C. de episco. & cleri. & in l. vnica C. de rap. virgi. & tenet expresse Guido. Papa. in sing. 569. Ratio est, quia in his spectatur initium vt in. l. diuus. ff. ad leg. Cornel. de sicar. Quod quidē fecus iudicaretur, vbi virgo esset semper volens nec abduceretur à domo parentum: quia tunc rapta de eius voluntate, solum puniretur rapiens poena statuta in. §. item lex Iulia. versi. Sed eadem. in li. de publi. iudi. vbi stupri flagitium sine vi commissum punitur in honestis & indignitate constitutis publicatione dimidiæ partis bonorum: in humilibus vero corporis coactione cum relegatione. ita hæc omnia distinxit Matth. de Afflictis. in constitutio. Neapol. lib. 1. Rubri. 19. nu. 2. refe-

rens Ioan. de Calcialup. in eadem esse sententia in. l. si qua illustris. C. ad sena consul. Orfician. Et hoc verum, nisi esset virgo iam Deo dedicata: nam tunc raptor puniretur poena capitali. vt in auth. de sanctissi. epif. §. si quis autem raptores. Immo in istis solum attentatum punitur, ac si reuera delictum esset consummatū. l. si quis non dicā rapere. C. de episco. & cler. Quod quidem existimarem esse speciale in virginibus Deo dedicatis: nam aliās generalis consuetudo, non puniri affectum nisi sequatur effectus, saltem quo ad imponendam poenam ordinariam esset in contrarium. de qua consuetudine attestatur plenē Salycet. in. l. is qui cum telo. C. ad leg. Cornel. de sicar. Hoc enim delictum in sanctimonialē commissum. vt inquit Bal. in dicta. l. vnica. num. 2. principaliter lædit Deum, & homines, vnde dato, quod ex quolibet delicto ex forma statuti possit fieri concordia, tamen de raptu monialis nō posset: quia principaliter Deus est offensus, & talem offensam quo admodum non potest remittere nisi Papa.

10. Hanc quoq; coactionem vltimi supplicij militare contra rapientem mulierem maritatum fatendum est. per. l. quamuis in secundo. C. ad leg. Iul. de adulter. dum dicit, sacrilegos nuptiarum gladio puniendos esse, & probatur per tex. in dicta. l. raptores. & in dicta. l. vnica, vbi Bal. num. 6. dicit, tales raptores duplici

plici crimine teneri tam adulterij, quam rapinae: & quod plus puniatur delictum duplicatum, quam delictum simplex.

11. Habet quoque locum poena praedicta contra rapientes puellam non viri potentem. ut probatur in l. raptores. C. de episco. & cleri. in verbo. tutoribus: quia non posset dari tutor nisi impuberi. ut in l. Scia egressa. ff. de tutorib. & cura. datis. tenet ita Fulgos. in dicta. l. raptores. num. 8. Ex quo Bal. confundit sententiam Guliel. de Cug. quam posuit in l. si quis non dicam rapere. C. de episc. & cleri. ubi dixit, se excusasse quemdam qui voluerat corrumpere unam quae erat minor. 12. annis, ideo quod non erat viri potens: nam per dictam. l. raptores. in dicto verbo tutoribus. ita punitur rapiens non viri potentem, sicut rapiens viri potentem. Ad idem est tex. in dicta. l. vnica. C. de rapt. virgi. ibi. *aut tutoribus vel curatoribus.* & ubi disponitur, quod raptor mulieris repertus in fraganti crimine possit occidi a parentibus, vel consanguineis, vel etiam a tutoribus, vel

12. In eadem causa quoque sunt praesentes rapienti auxilium & fauorem in ipso actu, qui etiam eadem poena

puniuntur. l. raptores. C. de episco. & cleri. & l. vnica. C. de rap. virgi. Quod intellige esse verum, quando est eadem conditio personarum. Unde si raptor est libera persona, ipse decapitur: seruus autem qui prestetit sibi fauorem comburitur. ut in dicta. l. vnica. Quo fit, ut qualitas inherens principali non porrigatur ad successorem: quia non est qualitas criminis, sed est qualitas personalis, ut probatur in dicta. l. vnica.

13. Et quamuis regulariter verum sit, malefactores ad iudices loci delicti commissi remittendos esse, ut in l. 1. C. ubi de crimi. agi oportet. & in auth. ut nulli iudicium. in. §. si vero quis comprehensorum. tamen hoc in crimine raptus non procedit, in quo delinquentes possunt puniri per quemcumque iudicem capiantur: etiam quod non sit iudex suus, nec in suo territorio deliquerit, sed alibi: sine aliqua fori praescriptione. ut in l. raptores. & ibi Paul. de Cast. num. 7. & & ibidem Fulgo. num. 5. C. de episc. & cleri.

14. Ab hac tamen poena excusantur rapientes publicam meretricem, & eam quae facit gratiam sui corporis: quia si quis eam rapiat, vel per vim carnaliter eam cognoscat, non puniatur aliqua poena. tex. est singularis in iure in l. verum. ff. de fur. cuius tex. verba haec sunt. *Verum est si meretricem alienam ve ancillam rapuerit quis vel celauerit factum non esse, nec enim factum queritur, sed causa faciendi. Causa autem*

*autem faciendi libido fuit, non factum fur-
tum. Et ideo etiam cum qui fores mer-
etricis effregerit libidinis causa, & si res
non ab eo inducti, sed alius ingressi me-
reticis res eiecerunt furti non teneri.*

*An tamen. l. Fautia, vel si teneatur qui
suppresit scortum libidinis causa? & non
puto teneri, & ita etiam ex facto cum in-
cidisset dixi. Et ad hoc illum tex. no-
tat & commendat ibi Bart. Alber.*

*Angel. & communes Doctor. Pro-
bat hoc ipsu tex. in. l. quæ adulteriū. 16
vbi habetur, quod accessus carnalis
cum famula vili & turpi existente
in aliqua caupona non est punibilis:
quia Princeps propter eorum vilita-
tem non vult eas legum laqueis in-
nodari. Idem etiam probatur per. l.
vni. C. de rap. virgi. cum similibus.
vbi expresse requiritur, quod ad hoc
vt raptus sit punibilis, oportet quod
sit commissus in muliere virgine vel
honestâ. ita Paul. de Cast. in. l. raptor-
res. in prin. C. de episco. & cleri. Et
in expresse per ista iura, istam senten-
tiam & conclusionem tenet gloss. i.
in dicta. l. vni. & ibi, Azo. in summa.
Cyn. Alberi. Bal. Angel. Salicet. &
communiter Doctores. & ibi, Hip-
polyt. num. 19. glo. fin. in. §. item lex
Iulia de adulterijs. inst. de publ. iudi.*

15. *Sententiam tamen hanc te limi-
tare oportet duobus modis. Primo,
quando mulier in honestâ non con-
cessisset raptui habendo iustam cō-
tradicens causam, vt puta quia vo-
lebat redire ad honestam vitam, vel
quia contradicebat ratione affinita-*

*tis, vel consanguinitatis, quā habuif-
set cum ipso raptore: tunc enim ra-
piens teneretur pœna. l. raptores. C.
de episcop. & cleri. secundum Paul.
de Cast. ibi nu. 2. & Fulgos. num. 8.
Secundo, nisi iam mulier desuisset
meretricari, & honeste viueret. quia
tunc idem esset quod in alia mulie-
re. vt in. l. imperialis. C. de nupt. &
etiam secundum prædictos Docto-
res, vbi supra.*

16. *An autem si postea raptor con-
trahit matrimonium cum muliere
rapta euitet pœnas à. l. ciuili propter
raptum impositas. vide quæ supra la-
tè dixi in. cap. proximo. 42.*

AD DITIO.

*Dixi supra num. 13. raptores mu-
lierum posse puniri per quemcum-
que iudicem capiantur etiam quod
non sit iudex suus, nec in suo territo-
rio deliquerit sed alibi, sine aliqua
fori præscriptione. Nunc dico hoc
obtinere verum & procedere, quan-
do raptor aufugit cum muliere rap-
ta: quia tunc vbicunq; reperitur di-
citur ibi ratione delicti sortiri forū
sicut fur, quia donec retinet rem, di-
citur eam contrectare, & sic vbi cū
re furtiua reperitur poterit puniri:
quia & ibi furtum dicitur fecisse
contractando. vt tenet Bar. in. l. si do-
minum num. 2. ff. de fur. & in. l. sed
nec legatarius. ff. de cōdictio. furti.
ita ergo & raptor ducendo raptam
nolentem vbiqu; videtur rapere, &
ideo potest vbiqu; puniri. vide Tiber.
Deci. hanc sententiam approbantē
in tra-*

intracta. crimi. lib. 8. cap. 9. num. 6.

Restat nunc scire quæ probationes necessariae sint ad conuincendos istos mulierum raptores, vt pœnis à lege impositis condemnari possint. Respondeo cum tex. in. l. vii. in. §. sin autem post. C. de rap. virgi. circa fin. vbi dicitur, probationes debere esse legitimas, & à iure cognitās. ibi post legitimas & iuris cognitās probationes, vt sic intelligamus nō sufficere contumaciam, & quod testes qui ministrantur debent esse omni exceptione maiores: quia hanc vim habet vox illa legitima probatio. vt est glo. notabilis in cap. atsi clerici. in. §. i. in verbo legitima. de iudi. & ibi Panor. colligit, quod vbi lex requirit legitimam probationem, debet illa probatio esse omni exceptione maior. coadiuuatur ex his quæ dicit Ioā. Andr. in cap. pia. in ver. apertissimis. de exception. in. 6. ibi enim tenet, quod vbi requiritur legitima probatio non sufficit priuilegiata, vt per iuramentū, & idem voluit glo. in. l. cum de indebito in prin. de probatio. vbi etiam Florian. & est etiam glo. in. §. si. in ver. legitimas. in auth. quib. mod. natur. efficiant. legi. & in. l. fin. §. licentia. in ver. legitimis modis. C. de iure deliberan. Et not. multum interesse an vox legitima tacite intelligatur in lege, vel potius exprimat, nam si exprimitur maiorem habet vim. vt docet Bal. in. l. i. num. 18. & 32. C. de confess. Fallit tamen hæc sententia, quando probatio con-

sisteret in probationibus & coniecturis iuri cognitīs. Statim enim quod præsumptio est à iure cognita licet præsumptio sit, tamen hoc sufficiet & satisfactum erit legi, modo sint præsumptiones, cum hæc sint à iure cognitæ. vt dicitur in tex. & probatur in dicta. l. licet imperator. ff. delegat. i. & in cap. quarto. de præsumptio. vbi oēs. Nam & præsumptiones iuris dicuntur liquidissimæ probationes. vt not. omnes in. l. i. C. de testamen. mili. vnde patet, probari plene contra raptorem per præsumptiones, si dictæ præsumptiones sunt iuris præsumptiones & à iure cognitæ: quia vt prædicitur istæ dicuntur probationes liquidissimæ. pro quibus facit tex. in dicta l. vnica. §. pœnas autem. circa fin. vbi voluntas mulieris præsumitur coacta præsumptione iuris. licet non probetur.

Cap. 44. Anganeæ

& popinæ sint à Republica expellendæ & an puniendi, & quæ pena sint ciues, & oppidani, dictas ganeas & popinas frequentantes.

1. **C**aupones qui dicantur.
2. **D**iuersorium proprie quid sit.
3. **D**iuersores qui dicantur.
4. **C**aupona non solum dicitur mulier quæ vendit vinum, verum etiam ipsa taberna vinaria.
5. **G**anea proprie dicitur meretricum taberna.

Popina

6. Popina dicitur locus ubi publice obsonia
caroq; cocta ac delicate confecta vendi-
tatur, comediturq;.
7. Popino dicitur ille, qui in popinis versatur
& belluatur.
8. Hospitum duo sunt genera voluntario-
rum, & viatorum. & qui isti dicantur
vide ibi.
9. Ganea & popina vetari & prohiberi
debent, propter rationes hic adductas.
10. Platonis sex leges circa cauponarias artes
11. In Cauponis seu ganeis modus prescrip-
tus a Lacedaemonijs.
12. In Popinis nihil cocti vendi poterat præ-
ter legumina & olera iuxta Neronis
Claudij Caesaris institutionem.
13. Clericis non licet ganeas & popinas
intrare.
14. Dymas Loris episcopus Barcinensis
inter suos subditos vigilantissimus.
15. Pæna contra clericos popinas frequentantes.
16. Pæna contra laicos ganeas & popinas
frequentantes, & contra cauponas hospita-
ntes præter viatores ciues, & oppida-
nos, ac illius loci incolas.

N republicis nun-
quam deficiunt do-
mus, in quibus popi-
nam & ganeas exer-
centes habitatori-

bus reipublicæ suæ vxoratis, suæ ci-
uibus, & oppidanis viciū parant,
ministrando illis apparatus, quibus, &
gula, & luxuriæ, ludorū, aliorumq;
malorum vitium exercetur. Dicun-
tur enim isti qui tales domos & oc-
casiones præbet caupones: ideo quod

caupona generale nomen est ad po-
pinam, & ganeas, quæ quidem spe-
cies sunt cauponationis: & ideo po-
pinam & ganeas exercentes, caupo-
nes quoq; dicuntur.

Et quamuis hæc vocabula, diuer-
sorium, caupona, ganea, & popina,
videantur Synonyma quasi idem im-
portantia, tamen xnumquodquæ
illorum suam propriam habet signi-
ficationem. Vt quidem diuersorium

proprie sit hospitium, in quo viatores
pascendi vel quiescendi causa acci-
piuntur, & caupo mercedem acci-
pit, vt viatores in diuersorio esse pa-
tiatur. I. nauta. ff. nautæ caupo. stabu-

la. & ideo diuersores dicuntur, qui
in hospitium diuertunt hospitandi
gratia de quibus Cicero 2. de inuē-
tione. 129. sic loquitur. Caupo cum

quibusdam diuersoribus illum qui antea
exerat consequitur. Et alibi de senect.
76. inquit, Commorandi enim natura di-
uersorium nobis non habitandi dedit. Idē
Quiescam in Caesaris sermone, quæsi in

aliquo oportuno diuersorio. Caupona
dicitur tam mulier quæ vedit vinū,
quam ipsa taberna vinaria de qua
Cicero in Piso. 41. Non ne tibi nox
erat pro die? non solitudo pro frequentia?

caupona pro opido? Et ideo tabernarij
caupones dicuntur. l. i. §. caupones.
ff. nautæ caupo. stabular. Ganea ve-

ro, vt latini in varijs referunt locis
proprie vocatur meretricum taber-
na. vt Nonius inquit. ganeas esse lo-
ca vinolentiæ ac libidini apta. de
quarum nidore Cicero in Pisonem
loquitur

Decisiones.

loquutus est his verbis. *Paulisper stetit in illo ganearum tuarum nidore atq; fumo: vnde tu nos cum improbisime respicendo, tum turpissime cruciando excisisti.* Popina deniq; dicitur locus vbi publicè obsonia caroq; cocta ac delicatè confecta venditur, comediturq;: vel priuatim vbi gulosa familia extraordinariè ligurire & helluari consuevit. authore Valla in Raudensem. Ex qua venit popino, & dicitur ille, qui in popinis versatur & helluatur.

8. Horum autem institutio necessitatis causa fuit: non tamen voluptatis. In quibus duo genera sunt hospitum, voluntariorum qui habitandi causa ibi sunt, & viatorum quos repellere caupones ex itinere venientes non possunt, sed coguntur suscipere. l. 1. §. namque viatorem ff. furtim aduer. nau. caupo. stabula. Sed intervolutarios hospites & illi sunt, qui loci illius incolæ sunt, quive helluones apud cauponem cibi voluptuosioris gratia conveniunt, quibusquæ vina is subministrat & luxuriæ fomenta. l. quæ adulterium. C. ad leg. Iul. de adulter.

Et hoc modo non immerito caupona pro prostibulo habita est. l. fin. C. si mancipi. ita venæ, ne prostitu. quæ caupona tunc ganea propriè appellatur.

9. Et hæc, atq; popina sunt, quæ maximè à reipublicæ gubernatoribus vetari ac prohiberi debent, & a Republica expellenda perinde ac

ægotantium purgamenta. In quibus vt Valler. Maxi. attestatus lib. 1. capit. 7. gulæ irritamenta subministrantur, quibus, & pecuniæ ex hauriuntur, & ad libidinē sternitur via.

Inter enim vitia quibus respublica venit purganda est ganearum popinarumque frequentatio. Sectari enim ganeas perniciosum vitium est, quo inficitur plebis ferè omnis multitudo, quo & facultatibus, dulci quodā veneno infecti & sopiti, spoliantur & infinitæ lites, & furandi male vè agendi oriuntur semina.

Contingit quoque sepe, quòd earum nidore, illi qui immoderate bona sua consumunt, qui helluones vocantur, naribus attracti, & gutture inescati, domesticam familiam obliuiscuntur, & soli in momento consumunt, quod omnibus domesticis famæ laborantibus in hebdomadam suffecisset; ibiq; interim isti helluones terunt tempus, quod ad vitam conquirendam necessarium valde est. Atque inde ebrij exeuntes audaciores ad scelera prodeunt. Proinde Caius iure cõsul. in l. si quis seruum meum. ff. de iniurijs. ait, iniuriam fieri patri, aut domino, si quis filium aut seruum in popinam duxerit, nepe, quòd ibi colluies hominum, & aleatorum, & erronum confluat turba.

Quare cum intellexisset Plato, quòd caupones re quàm necessitatis causa & non voluptatis exerce-re debent abutebantur, receptando

lucra

lucris causa helluones, & otiosos, eisdem edulia, lusoria instrumenta, luxuria preparamenta, & alia quæ voluptatis sunt ministrando, sex de hac materia leges in. 11. delegib. conscripsit. Quæ his verbis loquuntur.

1. *Nemo optimatum ciuitatis caupo fiat.*

2. *Qui illiberali cauponationi cuiusdam operam dedit, a quolibet possit apud optimates accusari, isq; causam in vinculis dicat: quod si domum indigno studio maculasse deprehendatur vinculis annuis ab hoc opere arceatur. Si iterum lapsus, biennium vinciatur, ac deinceps quoties peccasse deprehendatur, duplo tempore semper detineatur.*

3. *Peregrini dumtaxat & aduena caupo non in artes sequantur, ijq; sint optimi, aut quoniam minime mali.*

4. *Impendio & emolumento examinato, quod mediocre cauponi lubrum sit, videat legum custodes, & tam impendium, quam emolumentum conscribant: obseruentur autem, alia ab adilibus alia ab agris magistratibus, alia a veru venditum magistratibus.*

5. *Aliam de inceptu legē statuit Platon. 8. delegib. Necesse est inquit, peregrinos omnia a possidentibus emere. Nec cauponatio in tritico & bordeo circa farinam, ac cætera alimenta illa fiat.*

6. *Nec clius, nec seruis porum cauponari omnino liceat. In peregrinis tamen foris liceat opificibus, eorumq; seruis, vinum cibumq; commutare, ac vendere, carnisq; coctas similiter: quæ res a pluribus cauponatio nuncupatur.*

Quibus legibus clarè patet, tam cauponas voluptuosioris gratia su-

stentias, & ad eas frequentantes ab ipso Platone detestari. Gaudent & Lacædæmones, ne coqui essent alij, quæ carnis dumtaxat: qui vero præter hanc artē nouissent, eijsiebantur ciuitate, perinde ac a grôtatium purgamenta. Nero Claudius Cæsar ut Sucto. in Nero. cap. 16. quoq; interdixit, ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera veniret: cum antea nullum non obsonij genus proponeretur. Huc etiã pertinent antiquæ leges sumptuariæ, quæ prodigalitate & luxuriã vitus adimebāt, & modum præscribebāt veluti Orchia, Fannia, & similes. De quibus vide Gellium lib. 2. cap. 28. Crinitum lib. 4. cap. 16. Macrobiū lib. 3. Deniq; Isocrates in areopagi oratio sic scribit, In caupona, vel bibere, vel edere ex antiquis nullus audebat, vel domesticus familiaris: nam dabant operam ut graues esse viderentur, non autem scurræ.

Si igitur in laicis personis hoc turpissimū est, quanto maiori ratione in clericis & sacerdotibus idē vitium reprehensione dignum censebitur? oportet enim sacerdotē esse ornatū in exterioribus, habitu videlicet, & in cessu. Habitu, ut nec fulgidis nec fordidis se vestibus ornet. Ut enim ait Hieronymus, nec ætate sordes nec exquisitæ delitiae laudes pariunt: quod tam de vestibus, quàm de cibis intelligendum est, ut in. c. 1. distinc. 41. Abstinerē enim se ab inhonestis domibus, vitijs, & ebrietatibus, esse de vita & honesta

T te cle-

te clericorum docet Roman. Pon. in cap. à crapula. de vita & honesta. cleri. ubi inquit, à crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant. Vnde vinum sibi temperent, & se vino. Nec ad bibendum quis piam incitetur: cum ebrietatis & mentis inducat exilium, & libidinis prouocet incentiuum. Vnde illum ab usum poenitus decernit abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales se obligant potatores, & ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fecundiores exhaurit. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi à superiore commonitus satisfecerit ab officio vel beneficio suspendatur. Et ideo nulli clericorum seu continentium licet tabernas intrare nisi necessitatis causa. vt attestatur expressus tex. in. c. non oportet clericos. dist. 44. & c. nullus. de consecratio. dist. 5. In qua quidē re valde Episcopi vigilantes esse debent, hoc est, ne in suis diocesis patiantur clericos esse helluones, ne uē cauponariā artem exercere.

14. Quorum omnium exemplar rectissimum est Ioannes Dymas Loris nunc Episcopus Barcinonensis. Qui non solum horum vigilantissimam curam habet, verum etiam clericos sibi subditos doctrina præditos, ac bonis moribus eruditos habere vigilat. Etenim quod clerici se vestibus fulgidis & sordidis ornent non finit, malos & incorrigibiles com-

primit; bonos subleuat, & quod tacendum non est, videmus cum hac tempestate ultra lectionem sacre pagine quæ indies hora matutina in templo maximo legi & interpretari solet, aliam vespere instituisse lectionem, qua parochij, confessori, & sacerdotes omnes sibi subditi de poenitentia, alijsq; sacramentis, ac demum de sacra scriptura doceantur: vt postea ipsi alios docere possint. Ad quam quidem lectionem audiendam ipse vt bonus & humilis pastor quotidie accedit, & eius exemplo, ferē omnes ecclesiasticæ personæ ad eundem locum se conferunt. Hic Ioannes Dymas Loris propter suam eruditionem eximiamq; virtutem fuit antea à Philippo nostro Hispaniarū Rege potentissimo & inuictissimo in suū consiliarium in sacro supremo Regio Aragoniæ concilio electus, in quo pro sua Magestate per multos annos Regentis Cancellariam officium in Flandria, Anglia, atq; Hispania rexit. & deniq; postea eundem pro suo Regio Cancellario vt cōtentiones iurisdictionū inter curiā ecclesiasticā & secularem in hoc Principatu decideret de putauit. Vir sanē summē laudandus atq; colendus, à cuius caritate, & sanctitate quæ maxima est, pro Dei misericordia secundum speramus Dymam.

15. Poena autē cōtra istos helluones atq; ganeas & popinas frequētes hæc est vt si clerici sint & à superiore cōmuniti nō abstineāt ab officio vel beneficio

cio suspendantur. vt supra jam dictū est, per tex. in cap. 2. crapula. de vita & honest. cleri. Si vero laici, tunc, nō solum dictas ganeas & popinas prae-bentes & sustentantes, verum etiam ad eas frequentantes puniuntur poenis impositis per praesides prouinciarum, quā tam ratione naturali inuitati, propter Reipublicae politiam, quā etiam ob Dei praeceptum, qui monuit ne grauentur corpora crapula & ebrietate. vt Lucā. 12. solent semper in suis prouincijs prohibere & vetare huiusmodi vitia, prout ita seruari legimus in Gallia, vbi ganeae & diuersoria viatorum causa instituta in gallicis ciuitatibus & oppidis, singulis annis, repetitis constitutionibus, vxoratis, & ciuibus, & oppidanis, voce preconis prohibentur. Pariter etiam in hac Cathalonix prouincia dicti praesides cum conelusione in Regio concilio facta, edicto praecipunt, ac semper praecipere solent, ne in cauponis aliqui praeter viatores, & illos qui in loco propria carent habitatione hospitentur, poenam contra caupones qui ciues & oppidanos voluptatis causa venientes suscipiunt statuantes, vt in custellum in eorum opprobrium ponantur, & postea exilio mulcentur, ac demum, quod ante pagmenti cauponae bifores tollantur & de moliantur; & etiam quod ad dictas cauponas voluptatis causa accedentes, propriam obliuiscendo familiam sustigantur. Quod quidem

edictum hodie reperitur inter edicta Comitis de Miranda nunc locū tenentis generalis in prouincia, in cap. 89.

ADDITIO.

Vide etiam contra clericos qui in caupona cibum capere deprahēduntur canonem Apostolorum cap. 53. vbi sic dicitur, si quis clericus in caupona cibum capere deprahensus fuerit, a communione excluditur; excepto tamen eo qui necessario in itinere in commune diuerterit hospitium. Idem in cap. clerici, de vita & honesta. cleri. vbi habetur clericos tabernas prorsus euitare debere, nisi causa necessitatis in itinere constitutus cogat. & probat idem tex. in cap. clerici. 44. distinct. Iustinianus quoque contra monachos in tabernis versantes statuit, quod si quis reuerendissimorum monachorum visus fuerit in aliqua tabernarum versari, hunc repente dari locorum detensoribus, aut hic gloriosissimis praefectis sacrorum praetorium & castigari conuictum, & nunciari hoc abbati, quatenus eum expellat monasterio qui tali deliquit, utpote in confusionem vitae, Anglicam hanc conuersationem mutantem: haec Iustinianus in. §. illud in auth. quomodo oporteat monachos viuere.

Contra vero laicos extat canon in capit. non oportet ministros; 44. distinct. in quo de laicis scribitur

T 2 bitur

bitur, non oportere ministros altaris, vel quos libet clericos, aut etiam laicos christianos ex symbolis (quæ vulgus comessalia appellat) conuiuia celebrare. Et illo in loco annotauit præpositus, laicos esse subiectos canonibus prohibentibus aliquid quod peccatum inducit. Vide de predictis latè Menochi. de arbitra. lib. 2. Centuria. 6. casu. 533. pertotum.

Cap. 45. An caupones teneantur pro rebus in cauponis hospitibus seu viatoribus furto ablatis.

1. **C**aupo actione in factum tenetur, si res in caupona recepta non restituitur, vel furto sit ablata.
2. Caupo non tenetur viatorum factum præstare.
3. Caupo si res sibi specialiter sit ad signata, et data custodienda; a quocunque res illa furto substrahatur, tenetur illorum factum præstare.
4. Caupo si in eius caupona vis maior contingit per quam res pereat, potest de dicta vi contra damnum passum exceptionem proponere.
5. Caupo tenetur pro illis qui in caupona habitandi causa sunt: si ibi furtum fecerint damnum dederint.
6. Caupo actione ex quasi maleficio tenetur pro illis, quos ipse caupona exercenda causa habet, si in ea furtum fecerint, aut damnum viatoribus dederint: quia vitur opera malorum hominum.

Hæc quaestio solet pluries contingere propter furta quæ in cauponis seu diuersorijs contra hospites vel viatores passim committuntur. Quæ quaestione nõ nobis difficile erit decidere si regula Caio juris cõsulto in l. 5. ff. nauitæ caupo. stabular. proposito adducamus. Regula autem hæc est, q. si res in caupona recepta non restituitur, vel furto sit ablata, aut damnum in ea datum, aduersus exercitorem caupona actio datur. Quæ actio generali nomine in factum dicitur, vt probatur l. 3. §. ex hoc edito. ff. nauitæ caupo. stabular. ibi. Ex hoc edito in factum actio proficiscitur. & cõcordat tex. in l. licet cõ. titu. vbi habetur, quòd licet quis in caupona gratis diu eterit, nõ tamẽ ei actiones in factu denegabuntur, si danũ iniuriæ passus es: ibi Bar. dicit, dicta in factum actione dari ex quasi cõtractu de recepto, de qua iuris consultus loquutus fuit vsq. ad dicta. l. licet. & etiã ex quasi maleficio, q. qua loquitur dicta l. licet. & titu. ff. furti aduers. nau. caupo. stabular. de qua hic nostra præcipua est disputatio; ad quã rem paulatim accedere intendo, si regulam suis proprijs intellectibus interpretemur.

2. Ab hac regula excipitur, quando aliquis ex viatoribus vel alius quis piam rem abstulit, vel damnum dedit: tex. est in l. vnica. §. pen. & vlti. ff. furti aduers. nau. caupo. stabula. vbi habetur, cauponem viatorum factum

factum prestare non teneri. Ratio est in eadem. l. quia cum caupo iter agentes repellere non possit, sed tenetur suscipere, sit ideo; quod sibi viatorem eligere non teneatur. & concordat. l. licet. §. in factum. cō. titu. nautæ caupo. stabul. vbi dicitur, qd licet caupo in factum actione teneatur pro his qui habitandi causa in caupona sunt, hoc tamen non pertinet ad eum qui hospitio repentino recipitur, veluti viator.

5. Scias tamen hanc exceptionem primo intelligendam esse, nisi cauponi res specialiter sit assignata & data custodienda: hoc enim casu, aliorum factum prestare tenetur: ita est tex. in. l. 1. §. si. cū duabus. ll. sequentibus. ff. nau. caupo. stabula. Quod credo verum, nisi in caupona vis maior cōtingat per quā res periret: nā tunc caupo contra damnum passum de dicta vi exceptionem proponere posset tex. est. in. l. 3. §. inde Labeo. ff. eod. titu. ibi. *Labeo scribit, si quid naufragio, aut per vim piratarum perijt, aut damnum datum est, non esse iniquum exceptionem ei dari. Idem erit dicendum, et si in stabulo aut in caupona vis maior contigerit.*

6. Secundo dicta exceptio habet replicationem, quando aliquis ex his qui in caupona habitant, furtum fecerit, vel dānum dederit: quia tunc caupo corū factū prestat. vt expresse cauetur, per tex. in. l. licet. §. in factu. cō. titu. ibi. *in factu actione caupo tenetur probis qui habitandi causa ibi sunt,*

Tertia illius exceptionis replicatio esse potest, nisi aliquis ex his quos caupo caupona exerceat causa ibi habet furtum fecerit vel dānum dederit: tunc enim caupo pro illis tenetur, ita probatur in. l. 1. in prin. ff. furti aduer. nau. caupo. stabul. ibi. *In eos qui naves, cauponas, stabula exercebant, si quid a quoque eorum quos quas re ibi habebunt, furtu factum esse dicatur iudicium datur, & probatur, in ead. l. in versu. Caupo. ibi. Caupo autē prestat factum eorū qui in ea caupona eius caupona exerceat causa ibi sunt.* facit tex. in. l. debet ff. nau. caupo stabula. vbi exercitor omnium nautarū suorum siue liberi sint, siue serui, factū prestat: quod non immerito sancitū est, cum ipse eos suo periculo adhibuerit.

Iam igitur pro resolutione questionis decidendū est, caupone dāno aut furto quod in caupona factum est teneri actione quasi ex maleficio, si modo ipsius nullum est maleficio, sed alieuius eorum quorū opera caupona exerceat: cum enim neque ex contractu aduersus eū cōstituta est actio, aliquatenus culpæ reus est, quod opera malorum hominū vteretur. ideo quasi ex maleficio teneri videtur. probant hec elegantissima iura in. l. 4. versu. Item exercitor navis. in fine. legis. ff. de actionib. & obligationib. & tex. in. §. item exercitor. insti. de obligati. que quasi ex delicto nascuntur, & ita practicando seruare.

A D D I T O.

Circa tamen materia hanc oportune quæri potest, quâdo hospes vel viator ad hospitium seu diuerlorium peruenit, & valisiam seu manticam q̄ suarū rauparū & pecuniarū defert cauponi clausā & obsignatā tradit custodiendā, si postea ipse caupo illā viatori apertā restituit, & ipse viator asserat à dicta valisia res aliquas, seu pecunias sibi substractas fuisse, an in hoc casu detur viatori cōtra caupone pro estimatione rerū sibi ablatarū iuramentū in litē veritatis, & quod dictū iuramentū sit viatori dādū, & eisdē standū, probatur ex Innocētio: in c. super eo: in prin. vsq; ad nu. 3. de his quæ vi met. v. c. au. fu. Et ratio est, quia co ipso q̄ valisia resignata restituitur, dolus cauponis arguitur. probat hoc Ia. in l. in actionibus. nu. 41. in fi. vers. Ex supra scripta. ff. de in litē iurā. & Roman. ibidē post. nu. 25. vers. Tertio casu vbi de cōmuni opinione testatur & sequitur eādē sententiā Bal. in rubri. C. de positi in prin. specul. in titu. de fur. §. vni. n. 3. vers. Quid si res immissa. Parisi. in consil. 74. nem. 11. & seq. vol. 1. lul. Clar. in §. furtū. vers. Pro complemento vbi tenet contra caupones & similes fidem esse dandā iuramento hospitis: quia vt experientia docet, huiusmodi genus hominū furassissimum est, & ideo ad reprimendū eorū improbitatē arbitratur ipse in vsu forensi salutare esse saluare hanc opinionem vt magis cōmunē;

vbi etiā admonet, non esse necesse q̄ hospes aperuerit valisiam cauponi, ita vt caupo sciret quæ res essent in valisia quicquid dixerit Accursi. in glo. l. 1. §. si. in verbo: in nau. ff. nau. caupo. stabula. & nonnulli alij antiqui Doctores in l. 1. §. si lista. ff. de positi. cōtrariū sentiētes, quorū opinio est reprobatā per scribētes in dicta l. 1. §. si. ff. nau. caupo. stabul. vt testatur Ia. in dicta l. 1. in actionibus. nu. 43. Periculosū esset enim deponētī habētī res præciosas seu pecunias capsa inclusas eas exhibere, & ostendere, & quia interest secreta nostra patrimonij nō pādi l. 2. C. quâdo & quib. quart. pars deb. lib. 10. tenet & sequitur idē Ber. Diaz de Lugo. in suis regulis. regu. 186. in 3 ampliatione.

Verū aduertit & admonet Bal. in rubri. C. de positi in prin. & in l. 1. cōtitu. q̄ in delatione iuramenti hospiti seu viatori cōtra caupone deferendo debet attēdi & considerari, an is viator qui iurare debet sit vir integer, bonēq; vitæ & famæ, in quo multū iudicis arbitriū versatur q̄ approbat Abbas in c. super eo nu. 9. de is q̄ vi met. v. c. au. fiunt inquis. personarū qualitātē attēdi debere. Idē cōsulēdo respondit Alex. in consil. 103. col. 3. vol. 1. & in consil. 69. nu. 3. vol. 2. & in dicta l. 1. in actionibus nu. 18. vbi etiā Ia. nu. 21. ff. de in litē iurā. Quā etiā sententiā sequitur Parisi. consil. 74. nu. 10. & 13. vol. 1. Et ita Doctores cōmuniter tenere attestatur Mascard. de probatio. cōclusio. 832. nu. 15. vol. 2.

Quæ

Quæ omnia Doctores procedere existimant, non solum in cauponibus, sed etiam in nautis, stabularijs, mulionibus, & alijs custodibus vel depositarijs. vt tenent fere omnes Doctores supra allegati.

Et quâuis prædicta vera sint, nihilominus plures reperiuntur casus in quibus hospiti seu viatori cōtra cauponē iuramentū nō est cōcedendū.

Primus casus est, quando caupo valisiam sic obfignatam nō acceptauit, quia viator valisiam ipsam deferri fecit in cameram cuius clauēs ipse recepit, vel illam famulis dimisit custodiendā: tunc enim licet resignata seu aperta inueniatur, non debet cōtra cauponē viatori pro estimatio ne rerū sibi ablatarū dari iuramentum; quia in hoc casu ipsi cauponi culpa aliqua imputari non potest. Iuramentum enim in litem dari nō potest nisi contra dolum, vt in l. in actionibus. ff. de in litē iurā. & clauū traditio vel dimissio famulorū satis probabiles causæ videntur ad excusandū cauponem à dolo, cū quælibet causa etiā fatua excuset a dolo. l. igitur versi. Et generaliter, ibi iustis rationibus de ius vel nō iustis. ff. de liberali cau. l. clā possidere ibi. Aliqua ratione. ff. de acquir. possessio. & est glo. in l. 1. in fi. ff. de abige, & glo. in l. plā gij. in. 2. C. ad legē flauī. de plagiar. Probat etiā hunc casum Ias. in. Dicta. l. in actionibus. num. 45. & seq. versi. Tertio limita, & Bal. in. l. 1. versi. Et nota exprimo. ff. nau. cau.

po. stabu. & in l. certi iuris. num. 2. C. loca. ac in dicta rubri. C. depositi. Bernad. Diaz de Luc. in regu. 186. in prima limi. & Mascard. in conclusio. 832. num. 13. volu. 2.

Velim tamen scias, hunc casum procedere, quo ad deferendum iuramentum viatori contra cauponem pro aestimatione rerum sibi ablatarum, non autem vt idē ipsi caupones excusentur a custodia, nec à furto cōmissio in sua caupona. Nā licet res immissæ in hospitio non sint ali cui consignatæ, tamen intelliguntur eo ipso, quod de illis est facta in hospitio immissio, adeo, quod periculū spectat ad cauponem, & tenetur de furto facto ab eius familia & habitantibus cum illo. vt est glo. in l. 1. §. si. in versi. In nau. iuncto tex. ff. nau. caupo. stabu. & decidit Afflic. in de cilio. 82. Ad quod respondit Barba. in consil. 53. num. 3. vol. 1. & Bal. in l. 2. §. recepit autem. ff. nau. caupo. stabu. ubi scribit, quod si patiete caupone mittas ronzinum in stabulo, & postea recedas, & inde reuertens non inuenias ronzinum, teneatur tibi caupo, etiā si nihil illi dixeris; & hoc singulari quodā iure quod est cōstitutū cōtra nautas, caupones, & stabularios, licet secus sit in alijs personis. de quibus late Mascard. in dicta cōclusio. 832. nu. 14. Pariter quoq; si ipsemet caupo reposuerit valisiam seu fardellū hospitis seu viatoris in loco aperto seu consueto & solito, sciēte & vidēte Dño, & nō contradicē-

T 4 te quia

te, quia si valisia aperta reperitur, quæ clausa & obfignata data fuerat, iurari contra cauponem in litem nõ potest, & est ratio, quia cum eam po fuerit in loco consueto, domino non contradicente, à dolo excusatur. glos. Bald. & Doctor. in l. si negotia. ff. de nego. gest. Cyn. in l. 3. C. de episcopa. audien. Angel. cõsil. 102. Ioan. de Ana. cõsil. 71. Aretin. cõsil. 38. Hieron. Grat. cõsil. 100. num. 12. vol. 2. Boer. decisio. 218. num. 11.

Secundus casus est, quando ille qui valisia clausam deposuit in hospitio talis erat persona de qua verisimiliter non potest presumi habuisse tot & tanta bona seu pecunias quas dicit sibi substractas fuisse; quia tunc, attenditur similitudo ac qualitas personarum; in quo multum iudicis officium versatur, & casu quo iuxta qualitatem personarum arbitretur iudex iuramentum viatori esse deferendum, id facere debet præmissa iudiciali taxatione. vt in l. si quando. C. vñd e vi. & not. Doctor. in dicta. l. in actionibus. Blan. in l. si. num. 415. ff. de questionibus. Paris. cõsil. 74. num. 10. cum seq. vol. 1. & fateatur communẽ sententiam Ioan. Baptista Plot. in tracta. de in litem iuran. §. 10. num. 16.

Tertius casus est, quando caupo, qui aperuit valisiam seu fardellum vellet probare se aperuisse illam coram honestis & fide dignis personis, & per eos probare nihil fuisse re pertum in ipsa valisia quæ obfignata

data fuerat, vel probare res ibidem repertas earumq; æstimatione: quia in hoc casu minime potest contra ipsum iurari. Et est ratio, nam omnis lex vel statutum volens iuramento alicuius credi intelligitur nisi contrarium probetur. glo. in l. 2. §. si absens. ff. si ex noxali cau. aga. vbi Paul. de Castro. ad si. qui eam singulare esse fatetur Cyn. Bal. Alex. Socin. & Iaf. in l. 1. C. si aduers. liber. Angel. Imo. Paul. Roma. & Alexan. in l. qui bona §. quidam. in prin. per illum tex. ff. de lu. matrimo. Cardinal. Abb. & Doctores. in cap. continebatur. de spon. imp. Deci cõsil. 83. post prin. & Hippo. in l. 1. §. si serui. col. 1. ff. de qua. ff.

Quartus casus est, quando ille qui valisiam deposuit esset periurus vel alia infamiae nota laboraret, vt puta quia nõ posset pro alio esse testis omni exceptione maior. Nam tunc, eius iuramento pro rebus quas assereret sibi furto sublatas fuisse stare non debet; immo per veras probationes eas probare tenetur. vt tenet & consuluit Ioan. de Imo. in cõsil. 2. quem sequitur Hippol. in singula. 74. & 41 & 273. Bossi. in traç. delic. titu. de rapinis. num. 44.

Quintus casus est, quando valisia restituitur clausa & eo modo quo obfignata cauponi fuerat: quia si non apparet de signo quod fuerit aperta, contra cauponem iurari non potest; quamuis qui deposuit affirmet aperta fuisse clauẽ adulterinam, vel alio modo. vt not. Bar. in l. 1. ff. nau. caupo. stabu.

stabu. Idem Bar. & Paul. in dicto. §. si cista. specu. in titu. de fur. §. 1. vers. si. Quid si peregrinus. Ioan. de Imo. in consil. 2. & tradūt Doctor. in c. 2. quod met. cau.

Sextus casus est, quādo viator nō petit a iudice quōd sibi iuramentum deferatur, quia tunc iudex nō petēti ex officio nō debet deferre, vt tenet Bar. in l. admonendi. circa. si. & ibi Ias. l. c. 2. nu. 316. vers. Secūdo querit. ff. de iure iuran. Idem cap. in decisio. 35. num. 1. & sequitur eandē sententiam Ruin. consil. 35. num. 4. volum. 5. vbi fatetur hanc esse communem.

Septimus casus est, quādo caupo citatus non fuit ad videndū iurari quia tūc viator nec iurare debet nec eius iuramēto statur. vt tenet Angel. in l. certum. §. si quis absentem. ff. de confes. Aegid. Boss. titu. de rapi. nu. 42. Et licet Alexander de Imo. in consil. 130. vol. 1. affirmet in hoc casu nullam requiri citationem, primam tamen opinionem veriorē & communem esse contra ipsum Imolam fatetur Ioan. Plot. in tracta. de in litem iuran. §. 50. num. 7.

Octauus casus est, quando effemus in casu, quo lex vel statutum diceret, quōd si res furto substracta valeat ultra decem, tunc fur fustigetur vel alia poena corporis afflictiua coherceatur, & accusator agat criminaliter, quia in hoc casu, nō potest ipse accusator probare estimationē per iuramentum, quemadmodum fit quā-

do agitur ciuilitate ita Bart. in l. fin. post num. 4. de in litem iuran. quem sequitur Ias. in l. cum furti. num. 8. vers. vltimo loco. ff. cō. titu. Abb. in cap. 1. post num. 7. de restit. spolia. Alex. in consil. 86. vol. 1. vbi attestatur hanc esse communem opinionē. Et Ioseph. Mascari. in dicta conclusio. 832. num. 16. tom. 2. Et ratio est, quia in criminalibus nō creditur accusatori vt possit per suum iuramentum suas imperfectas probationes perficere: cum reus in criminalibus nō debeat condemnari & puniri nisi ex probationibus luce meridiana clarioribus, vt probatur in l. sciant. C. de probationib. & in l. vbi. C. ad leg. Cornel. de fal. vide quā super his lato dixi supra in cap. 23. per totum. Et videte Bernardum Diaz late de supra scripta materia disputantem in regu. 183. quā cum tribus ampliacionibus & quindecim limitationibus proponit. & Ioseph. Mascari. in cōclusionē. 832. a num. 7. vsque in finē.

Cap. 46. In quo de adulterantibus monetam, seu illam falso fabricantibus quæstio proponitur.

Monetam cudere est regalia Principis.
 Princeps solus est qui potest facere cudere monetam: & nemo potest hoc facere absq; eius auctoritate & priuilegio.
 Princeps ea quæ sibi competunt, potest alteri committere & in priuilegium dare.

V 5 Mone.

4. Monetam cudendi privilegium excessum multis locis Cathalonie.
5. Moneta vulgaris in Regno non debet refutari, & contra resistentes non leuiter est vindicandum.
6. Moneta falsa vindicta & cognitio ad dominum Regem pertinet, qui procedit in hoc Cathalonie regno contra delinquentes per processum regalie.
7. Monetam cudens sine Principis auctoritate seu illam falsa effusione efformans, sua merita exustodibus mancipatur; eiusq; bona fisco Regio addicuntur.
Et quid quado moneta esset recta & proba dicendum. ut ibi.
8. Monetam falsam fabricantes in Gallia suffocantur in aqua feruente & bulliente.
9. Monetam falsam fabricantes seu adulterantes in Cathalonis, laqueo per collum furca suspenduntur.
10. Monetam auream vel argenteam radentes, si liberi sunt, de iure ff. bestijs subijciuntur, si vero serui, ultimo puniuntur supplicio. & de iure. C. capitali supplicio plebuntur.
11. Monetam mutandi, minuendi, vel augendi ius, ad Principem spectat.
12. Socij & participes eorum qui falsam cudunt monetam eadem pena puniuntur qua principales cudentes: & torqueri possunt ut prodeant consocios.
13. Domus in qua falsa seu adulterina cuditur moneta fisco Regio adiudicanda est.
14. Et quomodo hoc intelligatur, & an domus viduarum & pupillorum excipiantur. vide ibi.
15. Monetam falsam expendens qua pena puniatur.
16. Monetam extranei Principis falsificantes quomodo puniendi sint si in illa regione nullus esset illius usus.
17. Monetam ciuitatis falsificans pene capitis plebendus est. Et de tribus huius criminis specialibus ibi.

I V R E communi & huius patrie Cathalonie reperitur cautum, cudere monetam esse vnam de Principis regalij cap. 1. quæ sint regalia in vsib. feudor. Quæ regalia in hoc Principatu est de precipuis ac de illis quæ sunt oisibus Regis affixæ. ita probat tex. in vsati. moneta. in vsaticis Barcinonæ. quo cauetur, monetam frangentes, violantes, seu falsificantes debere venire in manu & posse Regis in personis & cum omnibus bonis ad suam voluntatem faciendam. Solus ergo Princeps potest hoc iure cudendi monetam vti: & alteri hoc non licet absque eius auctoritate & privilegio. per ea quæ decedit Guido Papa. in. q. 4. 8. vbi etiam disputat, an hoc ius cudendi monetam possit consuetudine acquiri, vbi per eum videas. & per Iodo. in practica. cap. 65. in prin. circa medium. Privilegio vero & principis auctoritate bene potest quis monetam cudere, & ea est ratio, quia ea quæ cõpetunt Principi bene possunt per eum cõmitti, & in privilegium alicui dari. l. fi. C. noua vctigal. insti. non pos. & facit quod not. in glo. cap.

cap. quod transalationem. ex. de officio delega. Sicque in hoc Principatu videmus, in pluribus locis hoc privilegium fuisse concessum, in quibus minuta moneta propria & peculiaris creditur: vt in ciuitatibus Gerundie, & Vici, & in villis. Granulariorum, Podij Ceritanij, Acrimontis, & in alijs pluribus locis & partibus Cathalonie. In qua sicut mensuræ & pondera variant, ita & monete, adeo, quod fere quilibet ciuitas oppidumque, pondus, mensuram, atque pecuniam maxime minutam diuersum diuersamue habent: quæ iudicio meo potius videntur negotiationem confundere, quam singularium Principatus utilitati prospicere. Sanctius enim esset, si vno pondere, vna mensura, & vna pecunia, omnes in hoc Principatu vteremur: ne vllus sit in commercio iactura atque fraudibus afficeretur. Et aliud etiam velle resultat, quod cum pecunia omnibus generalis esset, ac Regia tantum, si qualibet parte dicti Principatus expendere. Et tunc non esset relinquenda impunita temeritas eorum, qui pecuniam regni vsuralem dummodo legitime sit materiae & iusti ponderis respiciunt. Atque ideo statuit iussitque Augustus Imperator in l. de veter. numismat. potest. C. lib. 11. solidos veterum Principum veneratione formatos ita tractari, suscipi ab omnibus, vt nihil omnino refragationis oriatur, modo vt debiti ponderis sint, & spe-

ciei probæ: scituris vniuersis qui aliter fecerint, non leuiter in se vindicandum: & intellige extraordinarie arbitrio iudicis. vt dicit Math. de Afflic. in consti. Neapol. rubri. 39. c. si quis campfor. num. 3. Proinde quia moneta de iure est Principis, falsa moneta excusa vindi- dicta & cognitio præcipue ad dominum Regem spectat, qui maxime in hoc Principatu contra vsurpantes authoritatem cudendi monetam, vel falsam fabricantes, seu auream vel argenteam radentes, aut quocunque modo adulterantes, procedit per processum regaliæ inuim dicti vsuti ci. moneta. quo & ad se causam euecat, & alios quoscunque a se inferiores iudices cognitione dictæ causæ regaliæ priuat: & sic fit, quod ipsæ huius criminis delinquentes vbicumque delinquerint puniuntur. Quisquis igitur hanc Principis authoritatē vsurpauerit, falsaque effusione nummos formauerit, flammam exustionibus mancipandum, eiusque bona fisco Regio seu Cesarco addicenda tradit. Constantinus in l. 1. & 2. C. de falsa mone. Et hanc fateatur veram conclusionem, etiam quod moneta esset recta & probæ: hoc est æqui ponderis & præcij, ita sentit glo. in l. 2. C. de fal. mone. in verbo, obnoxij. Sequitur Bart. in l. qui falsam. ff. ad legem Cornel. de fal. ubi dicit, quod licet moneta in se sit bona, si tamen non sit ab habente authoritatē dicitur falsa & adulteri-

8. nā. In Gallia vero teste Igneo in re-
petitio. §. non alius. num. 597. ff. ad
Sillaniam. falsificantes monetam Re-
gis in aqua feruente siue bulliente
luffocantur. Apud quoque Atheniē-
ses, monetam adulterantes capite
punitos monet Demostenes circa si-
oratio. in Leptinem. *Mitor*, inquit,
eos qui monetam adulterant apud *ros ca-
pitē mulctari Athenienses*. In hoc
vero Principatu Cathaloniz huius-
modi delinquentes summo afficiun-
tur supplicio, quorum executio est,
quod in alta furca laqueo per col-
lum suspenduntur. prout in Regio
concilio vidi fuisse conclusum. 29.
Octobris. 1584. contra Ioannē Leo-
nart villæ Terratiæ, & Ioannē Tor-
ro Sancti Stephani de Bas delatos
& inculpato de fabricatione falsæ
monetæ, qui fuerunt in alta furca la-
queo per collum suspensi. *in lib. sup*
10. Et hanc conclusionem non tantū
veram existimamus in fabricatibus
falsam monetam, seu rectam, sine ta-
men Principis autoritate & licen-
tia, sed etiam contra eos qui auream
seu argenteam monetam radunt, vt
eam iusti precij & pōderis minuāt:
ij enim de iure. ff. si liberi sunt, bestijs
subijciuntur, si vero serui, vltimo sup-
plicio puniuntur. ita probat rex. in. l.
quicūque. ff. ad leg. Cornel. de fal.
vbi ita ab Vlpiano preconizatur.
*Quicunque mininos aureos partim rase-
rint, partim tixerint, vel finxerint, si quidē
liberi sunt ad bestias dari: si serui supre-
mo supplicio affici debent.* Sic etiam de

iure. C. statutum est, quod si quis du-
catos aureos raserit, & sic fecerit vi-
liores in precio, capitali supplicio
puniendus est, vt in. l. vniuersos. C.
de veter. numis. potesta. lib. 11. Deni-
que in hoc Principatu Cathaloniz
semper vidi per Regias præconiza-
tiones per totum Principatum pu-
blicas, esse impostā poenam mor-
tis naturalis cōtra monetam auri &
argenti radentes, vel quocunque mo-
do minuentes, prout hodie extat ca-
pitulum. 60. in præconijs Comitum de
Miranda nunc Locumtenentis ge-
neralis pro sua Magestate in dicto
11. Principatu. Ad solum enim Princi-
pem spectat ius mutandi, minuendi,
vel augendi valorē monetæ, ita lo-
Fab. in. §. 1. quib. mod. tolli. obliga. in
fili. Cornet in consil. 135. Boer. in de
cilio. 327. num. 6. & 7. Salicet. in. l. 2
C. de fal. monet. Imol. in. cap. quan-
to. de iure iurā. & sic hoc in priu-
tis esset capitale crimen per ea que
supra iam diximus. *in lib. sup*

12. Afficit præterea prædicta cōclu-
sio & sententia eos, qui consentiunt
ei qui falsam aut adulterinam cudat
monetam; vt sunt participes & so-
cij criminis vt eadem poena punian-
tur. ita Bar. in. l. vtrum. num. 2. & 3.
ff. ad leg. Pompe. de parricid. Et est
huius criminis enormitas tā ex ossa
Principi, & indigna legibus, quod
lex, vt tales conscij & participes in-
ueniantur, voluit socios in caput so-
riorū torquendos esse: vt illos pro-
deant & manifestent. text. est in. l. 1.
in prin.

- in prin. C. de fal. monet. quod fit ratione boni publici: quia per monetam adulterinam principaliter Respublica laeditur. ita tenet Bart. in l. lege Cornelia. num. 2. ff. ad legem Cornel. de fal. & dixi late supra in cap. 5. & signanter circa monetam
13. num. 18. Et adeo ex offam habent leges monetæ adulterationem, vt fundum aut domum in qua dicta adulteratio perfecta probatur arrestandam & fisco adiudicandam esse vó luerit, si præsens dominus fuerit quâuis ignorans, quod restringit, nisi forte dictæ domus dominus ante ignorans vt primum repererit, scelus prodiderit perpetratum: tunc enim possessio vel domus ipsius, proscriptio- nis iniuriæ minime subiacebit; vel nisi dominus longissimè ab ea domo vel possessione abfuerit: quia tunc nullum debet sustinere detrimen- tum. ita in l. 1. C. de fal. mone. Ab eadem etiam releuantur confiscatione viduæ & pupilli: quos in dicta. l. 1. speciali dignos indulgentia Impera- tor credidit. ibi. in versu. Viduas autem ac pupillos.
14. Scias tamen à prædicta regula & conelusione aliquos excipiendos esse casus quibus in hoc crimine inuolui à pœna mortis naturalis excusan- tur. Et Primo hoc dicimus esse verum in expendente falsam mone- tam, qui si nummi sunt plumbei vel stannei incidit in pœnam. l. Cornel. de fal. qua lege cauetur, nequis num- mos stanneos, plumbeos emere ven-

dere dolo malo vellet. ita probat tex. in l. lege Cornelia. ff. ad leg. Cor- nel. de fal. At vbi non appareat quod essent plumbei, vel stannei, puniuntur tantum modo pœna extra ordinaria arbitrio iudicis. ita Bar. in dicta l. lege Cornelia. in prin. subdens, se propter hoc plures euasisse à pœna legis Corneliæ & Alex. refert ita Do- ctiores tenere in consil. 121. num. 3. lib. 7. vbi in facti contingentia ita consuluit. Sed Salice. in l. 2. num. 6. C. de fal. monet. in distincte tenet imponendam esse pœnam falsi ordi- nariam. & hanc opinionem seruari in practica refert Marfil. in l. qui falsam nu. 64. ff. ad leg. Cornel. de fal. Sed Iulio Claro. in. §. falsum. versu. Expēdens magis placet opinio Bar- toli. cui ad hæreo, hac ratione, quia postquam expēdentibus plumbeos vel stanneos nummos. Scienter & dolose lex certam statuit pœnam vt pœna falsi ordinaria teneantur, visum fuit velle amittere alios casus quibus moneta adulteratur falso ære, & suc- cedit regula, quod in casibus in quibus lex certā & specialem non im- ponit pœnam, tunc dicta pœna est iudicis arbitraria. l. 1. §. expilatores. ff. de effrac. & expila. cum concordan. & sic in praxi hanc opinionem vt æquiorē seruarem.

15. Secundo excusantur à dicta pœ- na mortis naturalis illi, qui adulte- rant monetam exteri cuiusdam Prin- cipis, si tamen illius monetæ in sui Principis regione nullus esset vsus: hoc

hoc enim crimen leuius ac mitius puniendum est. ita glo. l. in cap. quāto. ex. de iure iuran.

16. Tertio ab eadem poena mortis naturalis excusantur falsificantes monetam ciuitatis: hij enim poena capitis tenentur. l. i. C. de fal. mone. quā poenam non intelligunt Doctores de poena mortis naturalis, sed de porationis. vt attestatur Alex. in consil. 121. num. 1. lib. 7. & Iul. Clar. in. §. falsum in versu. Dixi. vbi alios refert esse in eadem sententia & opinione.

Denique, pro complemento velim notes in hoc crimine illa tria specialia quæ annotauit illa allegata optima glo. in dicto cap. quanto. in verbo. defraudata. de iure iuran. Primum speciale est, quod quilibet tenetur ad accusationem huius criminis. Secundum quod condemnatus non appellat. & Tertium quod puniatur ille in cuius domo falsa moneta cuditur: licet illud ignoret. de quibus vide tex. in dicta. l. i. C. de fal. mone.

Cap. 47. An fideiussor promittens præsentare reum iudici toties quoties fuerit requisitus sub certa poena, si dictus reus denūo per eundem iudicem seu eandem curiam capiatur, & aufugit, vel quocunque alio modo relaxetur à carceribus, sit liberatus à dicta fideiussione, ita vt non teneatur ulterius ad illum præsentandum.

1. **Fideiussor de representando reum toties quoties fuerit requisitus, si postea reus per dictum iudicem de nouo capitur, & aufugit, an sit liberatus?** circa hoc varie doctores loquuntur, tandem concluditur, fideiussorem liberari: siue pro eadem causa siue pro alia reus per eandem met curiam captus fuerit.

2. **Conclusio Regij Concilij.**

Doctores hanc questionem examinantes, varie circa eam loquuntur in variaque remanserunt sententia & opinione. Nam Ioannes de Imol. in l. si finita. ff. de dam. infec. existimat, fideiussorem non liberari: cum illa verba totiens quotiens, ex quo sunt apta ad infinitatem impertandum intelligantur in infinitum. vide allegata ibi per eū. Et sequitur Decius. in l. vnica. num. 2. in fi. C. de sent. quæ pro eo quod interest profer. qui allegat tex. in l. si ita stipulatus à Scyo. ff. de fideiussorib. vbi Bar. & tradit Alexan. in consil. 145. nu. 3. & 4. volum. 2. Quod etiam videtur firmare Bart. in l. si quis reum. ff. de custo. rco. vbi voluit, quod si fideiussor promissit representare aliquē ad omnem iudicis voluntatem, videtur etiam obligare se, & promittere cum præsentare post sententiam si opus fuerit. quem sequitur Petr. de Raue. in singul. 207.

Angelus vero in dicta l. si finita. tenet, fideiussorem obligatum cum

cum illa clausula toties, quoties, liberari per binam presentationem, & hoc vt infinitas euitetur: iuxta l. fideicommissa. §. si quis decem. ff. de leg. 3. Tenuit idem ipse Angel. in. l. 2. §. qui exhibendi ff. de custo. reor. & in. l. oratione. ff. de feriis, & Hippoly. de Marfil in rubri. de fideiusforib. num. 138. & Soci. in. l. vnica. num. 23. C. de sen. qua pro eo quod inter proferun. Quam opinionem videtur confirmare quod notat Specul. in titulo de arbitr. §. sequitur. versi. Quid si in compromisso penali. & Bal. post Cyn. in. l. si duo. §. si. ff. de recep. arbi. vbi dicunt, quod si dicatur in contractu, quod poena committatur totiens quotiens contra factum fuerit, quod non poterit committi nisi bis per dictam. l. fideicommissa. §. si quis decem. ff. de leg. 3.

Sed Ludouicus Roma. in dicta l. si finita. ff. de dam. iniur. affirmat dictum fideiussorem vsque ad sententiam teneri ad iterum reum representandum. per. l. grecce. §. & post litem. ff. de fideiuf. sequuntur & tenet hanc opinionem Francisc. Cremon. in singula. 11. vbi expresse ait, quod si quis promississet representare Titium toties quoties &c. intelligitur vsq; ad sententiam tantum; adeo quod lata sententia erit liberatus. per tex. in dicta l. grecce. §. & post litem. ff. de fideiuf.

Ioan. Andr. quoq; in additio. ad Specula. in titu. de accusationib. in. 3. parte. §. sequitur. versi. Item que-

ritur. profert fideiussorem liberari, quando reus capitur pro eadem causa, sed secus esse, si ob aliam causam caperetur. Qui adhuc in hoc casu, quando pro alia causa caperetur existimat fideiussorem liberari, si dum reus esset in manibus potestatis seu iudicis compareret fideiussor, & protestaretur ipsi iudici, quod ipsum haberet pro presentato: eo enim casu protestatio illum iuaret. l. Nescennius. ff. de nego. gest. & auth. si captiui. C. de epis. & clerici.

Lucas de Penna in l. si quis decurio. C. de decurionib. lib. 10. disputat eandem questionem ad partes, & tandem concludit, quod si accusatus iuste fuit positus in carceribus, fideiussores per dictam capturam non liberantur, per iura per eum ibi allegata.

Denique Bartholomeus de Capua eandem questionem scripsit in. l. 2. ff. de custo. reor. & concludit, fideiussores non liberari. Vbi primo allegat, quod fideiussores per capturam illius principalis non sunt liberati, immo quod non representando reum tenetur ad poenam: ideo quod per prædictam capturam non est inducta nouatio prioris obligationis: nisi expresse dicatur. l. si. C. de nouationibus. Cuius dictum ipse confirmo ex nouationis definitione, quæ Vlpia. proponit. in l. 1. ff. de nouationib. dum dicit, nouationem esse prioris debiti in aliam obligationem vel ciuile, vel naturale, transfusione atque

atq; translationē, hoc est, cū exprecēdētī causa ita noua cōstituitur, vt prior perimatur cōcordat. tex. in. l. 2. ff. de nouationib. vbi probatur, omnes res in nouationem transire posse dū modo sciamus nouationem ita demum fieri, si hoc agatur, vt nouetur obligatio. Ex quibus concluditur, quod si inter curiam & fideiussōres primæ obligationis non sit actum, quod per capturam accusati fieret nouatio eiusdem obligationis; ideo fideiussōres non liberari: quia ipso iure remanet obligatio.

Sed quid quid prædicti Doctores dixerint, opinionem eorum qui perdictam capturam asserunt fideiussōres prioris obligationis liberari, ita vt si reus captus postea aufugiat, vel alio quocunque modo relaxatur à carceribus, non teneantur, vltèrius ad illum repræsentandū, vèriorem esse, & in praxi magis obseruatam affirmo. Quorum sententia sic fundari potest. Nam recipiendo curia à reo accusato fideiussōres, nihil aliud facit, quàm ipsum corū custodiæ cōmittere. vt expressè habetur in. l. 2. ff. de custo. reo. Ergo si postea curia accipit ipsum vt eū in sua custodia habeat, videtur renunciare custodiæ fideiussōrum: ideo quod capiēdo etiam reum, non videtur contenta fidelussoria cautione. Et sic nimirum, si fideiussōres per dictam capturam ab eadem curia factam liberentur: qui (quamvis verè non possit dici sequutam fuisse

se. rouationem contractus manuleuæ seu fideiussionis, cum hoc inter curiam & fideiussōres non fuisset actum) possunt fiscum curiæ opè exceptionis repellere. per rex. in. l. Vallerianus. ff. de prætor. stipulationibus. vbi Vallerianus respondit, si præses qui ante in tricennium cauere iusserat, postea in longum tempus cauere præceperit, quia à prima stipulatione prorsus discedi voluerit, exceptionem primæ stipulationis obligatis pepercisse videtur. Pariter quoque dicendum est, quod licet antea stipulatum fuisset de repræsentando reum totius quotiens, &c. si postea curia accipit illum, videtur à prima stipulatione prorsus discedere, quæ stipulatio quamvis ipso iure sublata non videatur, ex quo pars non nouauit, tamen sublata erit opè exceptionis: & sic fideiussōres prioris obligationis poterunt repellere fiscum per exceptionem. Quam sententiam expressè videtur approbare Imperator argumento ducto in. l. si cum Hermes. C. de loca. & conduc. Vbi cum Hermes vèdical cetauarum in quinquennium cōtinuum pro certa mercede in singulis annis soluenda conduxisset, & pro his dedisset fideiussorem, posteaque spatium eiusdē temporis expleto, cū idem Hermes in conductione vt idoneus detineretur, fideiussor postulauit cautionem sibi reddi, ex quo vltèrius expleto dicto tempore non consenserat,

ferat, & determinat ibi Imperator inueniens factio magistratus dat excep-
 dictum fideiussorem non esse de pe-
 riculo posterioris temporis astringe-
 dum. Ex quibus in summa patet, q
 fideiubens in prima cōductione nō
 tenetur in secūda: siue sit prorogata,
 siue innouata, etiam ex consequentia
 primæ. Pariter quoq; in nostro casu;
 cum fideiussor obligatus representand
 re aliquem, toties, quoties, non ten
 neatur nisi semel obtollendam infir-
 mitatem per tex. expressum in l. qui-
 bus. ff. de verbor. obligationibus. vbi
 qui bis idem promittit, ipso iure am-
 plius quā semel non tenetur, & cū
 promissio de representando reum
 iam expleta & soluta videatur per
 capturam de persona rei per can-
 demmet curiam factam, & sic su-
 blata sit illa obligatio: quia solutione
 eius quod debetur tollitur obliga-
 tio, vt insti. in prin. quib. mod. tolli.
 obliga. ideo fideiussorem esse libe-
 ratum, & vltius non teneri ex con-
 sequentia primæ obligationis ad ite-
 rum reum representandum faten-
 dum est. Quæ adhuc corroboran-
 tur ex dispositione tex. in l. 2. §. simi-
 li modo. ff. si quis cautionib. vbi pro-
 batur, quod impedimentum super-
 ueniens factio magistratus dat excep-
 tionem reo, sic in proposito, cum cu-
 ria cepit reum non contenta fide-
 iussoria cautione, si postea reus capi-
 tus aufugit, liberatus erit fideiussor
 prope exceptionis propter impedime-
 ntum superueniens & à iudice cau-
 satum. Non enim debet ipse fideiuf-
 sor grauari ex culpa alterius. l. fanci-
 mus. C. de pœnis. ipse enim præsen-
 tatio reo ad carceres est liberatus vt
 supra dictum est. Ergo clarè & aper-
 te videtur decisum, quod quando
 fideiussor promissit præsentare reū
 iudici toties quoties. & c. est immu-
 nis & liberatus censendus, quando
 per eundem iudicem vel eandemmet
 curiam quibus facta erat promissio
 reus iterum capitur, licet postea au-
 fugiat. Et secundum hanc opinionē
 refert Matth. de Afflic. fuisse deci-
 sum in concilio Neapol. in decisio-
 ne. 136. & vidi semper ita practica-
 ri in Regio concilio Cathalonie &
 in eodem fuisse idē conclusum die.
 21. Nouēbris. 1584. in facto supplica-
 tionis oblata pro parte Margariti
 Riphos curritoris auris de quib. vi-
 deas in cōclusionē dicta die. 21. No-
 uēbris facta ad quam fit relatio.

Cap. 48. In quo magna disputatur quæstio,
 an fiscus agens hypothecaria contra donatarium, transferat in dictum dona-
 tarium onus probandi rem sibi fuisse prius donatam, quā ipsa res fisco obli-
 garetur, non obstante lege dicente, creditorem debere probare rem in bonis
 debitoris fuisse tempore contractæ obligationis: & non reum conuentum.

Et casu quo donatario conuento hoc onus incumbat, an teneatur probare
 donationem prius factam cum rei traditione, vel an sufficiat ei ad excluden-

V dam filci

dam fisci intentionem probare simpliciter donationem absq; rei traditione.

Item casu quo teneatur probare donationem prius factam cum rei traditione, an ei necessarium sit probare de reali traditione, vel sufficiat probare dictam traditionem per constitutum?

Et casu quo sufficiat probare per constitutum an teneatur probare, quod tempore constituti ipse erat praesens, vel si erat absens, quod ratificauit constitutum antequam donator contraxisset cum fisco? Et an ei sufficeret, quod notarius stipulatus fuisset pro ipso absente, pro quo sit constitutum.

Et quid, quando donatarius a fisco hypothecaria conuentus probaret ante contractum habitum cum fisco rem sibi fuisse donatam, & traditam per constitutum, & constiterit dictum constitutum fuisse factum sub conditione, qua pendente, donator eandem rem fisco obligauit, an si postea dicta conditio constituti purificata sit, trahatur retro in prauidium obligationis cum fisco contractae?

1. **F**iscus agens hypothecaria, transfert onus probandi in aduersarium, rem iam non fuisse penes debitorem tempore contractae obligationis cum fisco, quod sit speciali fisci favore. & num. 2.
2. Priuatus agens hypothecaria contra donarium, debet probare rem prius obligatam quam donatam.
3. Prioritas temporis, quibus modis probatur. Prioritas temporis in dubio iudicatur favore fisci dotis, & ecclesiae.
4. Donatio alicuius rei, traditione perfecta, ante quam bona donatis fisco obligentur, non potest retractari: nec res donata per fiscum auocari.
5. Donatio non dicitur perfecta, nisi res donata tradatur. Et quomodo intelligatur vide ibi.
6. Res donata probatur tradita, non solum quando traditio sit per realem traditionem, verum etiam quando sit per constitutum. Et vide ibi intellectum ad. l. quotiens. ff.
7. Clausula constituti verè est translatiua domini & possessionis.
8. Possessio rei transfertur per constitutum, si illud factum est praesenti. Secus vero si absenti. Quod intellige procedere, ante quam dictus absens ratificet.
9. Absens pro quo fuit factum constitutum expulsus de possessione, ante quam ratum habeat, non habet remedium recuperandae possessionis.
10. Constitutum factum absenti transfert possessionem: notario pro eo stipulante.
11. Constitutum sub conditione, ea pendente, non transfert possessionem: Et licet purificata conditione, conditio retrahatur tamen si ante euentum conditionis, res pro qua fuit factum constitutum alteri vendita sit, seu donata & tradita, illi ius quasi tunc est: quod tolli non potest, licet prima conditio constituti primi emptoris, vel donatarij purificata sit, quia non trahitur retro in prauidium secundi emptoris vel donatarij.

Titius

Titius ex aliqua causa confessus fuit se debere fisco regio certā pecuniā quantitatem quam ei solvere certa die promissit. Pro cuius securitate & tuitione specialiter, & expresse, quædam obligauit prædia, & adueniente die in qua fisco pecuniam petere potuit, dictus Titius aut defunctus est, vel effectus non

2. soluendo, unde agens fisco ad prædia sibi specialiter, & expresse obligata, inuenit quod illa per Sempronium, vt Titij donatarium possidebantur, & agens fisco contra dictum Sempronium donatarium hypothecaria actione, excipiensque Sempronius, rem sibi prius fuisse donatam, quam fisco obligaretur, fuit ideo dubitatum, an fisco probare debeat rem prius fuisse sibi hypothecatam, quam Sempronio donatam, vel an transferat hoc onus probandi in Sempronium donatarium.

- Imperatores in l. 1. C. de iure fisci. lib. 10. ita statuerunt, quod si prius quam fisci rationibus obligaretur, donatarius perfectam prædiorum donationem fuerit probatus, quod citra fraudem creditorum gestum est, non rescinditur. Per quem tex. secundum primum intellectum, eliciunt gloss. & Doctores, quod fisco agens hypothecaria transfert onus probandi in donatarium, rem iam non fuisse pec-

nes debitorem tempore contractus obligationis cum fisco: & glossæ hunc intellectum approbantes sunt in dicta. l. 1. in verbo. obligaretur. & in verbo probatus. vbi Bartol. & Ioann. de Platea. Sed contra hanc theoricam opponitur tex. in l. 1. & quæ nondum sunt. §. quod dicitur. ff. de pignorib. in quo loco patet, creditorem debere probare rem in bonis debitoris fuisse tempore contractus obligationis, & non reum conuentum. Ergo sequitur, quod fisco agens hypothecaria, vt creditor, contra donatarium debet probare, & non transferre onus probandi in ipsum donatarium. Pro tamen huius contrarij solutione dicendum est, verum esse contrarium, sed quod est speciale fauore fisci; quod dictum onus transferat in dictum donatarium. vt probatur in dicta. l. 1. & ibi per gloss. & Doctores. C. de iure fisci. libro. 10. quo tex. expresse probatur, in dubio donatarium a fisco conuentum hypothecaria debere probare donationem præcessisse.

2. Qua in re videmus fiscum a priuato differre, cum agens priuatus hypothecaria contra donatarium, debeat probare rem prius obligatam, quam donatam: quia fundans intentionem suam in tempore, debet illud tempus probare. l. de rebus. C. de donationibus. ante nup. ibi. *Creditorum mariti fidei si non prius obligatus sibi probent, eam*

conuenire minime possunt, inter priuatos enim fertur in dubio sententia contra actorem. Et tamen secus est in fisco, qui agens hypothecaria, transfert onus probandi prioritatem temporis de qua dubitatur in aduersarium: quod vt diximus singulare est in fisco. per doctrinam Barto. in dicta. l. 1. num. 2. C. de iure fisci. lib. 10. & ibi Ioan. de Plat. num. 4. vbi Barto. sic figurat casum, Ecce, quod donatarius fuit conuentus a fisco actione hypothecaria, & fiscus probat se de mense Maij contraxisse cum donatore, donatarius vero probat donationem fuisse factam eodem mense Maij, & sic non constat de prioritare, vel posterioritate temporis, quærit ideo, quis debet obtinere? & respondit, onus probandi incumbere donatario: qui si hoc probauerit, donatio tunc non rescinditur per hypothecariam.

3. Hoc tamen in loco, opportune querendum est, quæ sufficiant ad probandam hanc prioritatem? Respondeo sufficere, si dicta prioritas probetur per diem ante, vel per horam, vel momentum argu. l. inter eos. de donationib. inter virum & vxor. & l. si fundus. §. si duo. ff. de pignorib. & not. glo. in l. operis. ff. loca. nota idem per glo. in l. si. ex pluribus. §. fin. versu. Dic. ff. de solutionib. Et quod prioritas horæ attedatur, vide Bal. in l. creditor. in prin. qui potior. in pig. habeat. Socin. in consil. 67. lib. 3. Corcet. in repor-

torio in verbo. instrumentum. Ias. in l. 1. §. 2. ff. de eden. Hipp. de Marfil. singu. 319. Deci. consil. 689. Et idem est, quando vterq; pariter probat de tempore per instrumenta eadem carta conscripta: quia præualet illud quod præcedit. Nam prioritas scripturæ donat prioritatem temporis. argu. l. si seruus communis. de stipulatio. seruor. & l. si ex pluribus. §. fin. de solutionibus secundum Bald. in dicta. l. de rebus. Probatur etiam prioritas, quando vnus probat aliquid de tempore, licet non necessario concludenter: quia obtinet, alio nihil probante. secundum Cyn. in dicta. l. de rebus.

4. Et ideo si fiscus nihil probaret de tempore, succumberet. Ex quibus ergo deciditur, quod si conuentus à fisco hypothecaria, aliquo modo ex predictis, prioritatem temporis non probauerit, & sic simus in dubio, iudicandum est pro fisco de ipsa prioritare. Quam quidem decisionem scribentes in dicta. l. 1. C. de iure fisci. lib. 10. extendendam esse in dote volunt, per text. in l. 1. & ibi quoque Barto. ff. solu. matrimo. quia cum dotis causa semper & vbique præcipua sit, & intersit reipublicæ dotes mulieribus conseruari ad sobolem procreandam, in dubio de prioritare temporis pro dote iudicamus tenet Baldus in l. ad exactionem. C. de dot. promiss. Fiscus enim, & causa dotis, apparui procedunt. l. 2. vbi glossi. C. de

C. de iure fil. & per glo. in l. dotis
 C. de iure dot. & est tex. expressus
 in l. in ambiguis. ff. de reg. iur. vbi
 habetur, quod in ambiguis melius
 est pro dote respondere. vide con-
 cordantias ibi per Decium. Et etiā
 militat prædicta decisio fauore ec-
 clesie, ideo quod si duo instrumen-
 ta reperiuntur facta eodem die, præ-
 sumitur prius factum illud quod
 5. respicit fauorem ecclesie. Vbi au-
 tem non sumus in dubio, sed prius-
 quam filci rationibus quis obliga-
 retur, perfectam prædiorum dona-
 tionem fuisse factam fuerit proba-
 tum, quod citra fraudem credito-
 rum gestum est, non rescinditur. Ra-
 tio est, quia quod legitime factum
 est, ex superuenienti casu non retra-
 ctatur. tex. est in cap. factum legiti-
 me. de reg. iur. in. 6. l. patre furioso.
 ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. vbi
 habetur, quod si homo sanæ mentis
 cōtrahat matrimonium, licet postea
 fiat furiosus, non propter hoc dis-
 soluitur matrimonium iam contra-
 ctum, facit tex. in l. i. cui. ff. de testa.
 vbi si homo sanæ mentis fecerit te-
 stamentum licet fiat postea furiosus,
 non viciatur testamentum. & est
 tex. in l. i. §. sufficit. ff. de bono. pos-
 selsioni. secundum tabu. Sed restrin-
 ge hanc rationem, quando factum
 est perfectum, & legitime confir-
 matum: nam alias, si esset tantum in-
 coatum, & non perfectum, illud
 quod impedit ab initio faciendum,
 tolleret iam factum. vt in l. pro par-

te. ff. de seruit. & l. si sub vna. §. si
 quis via. ff. de verb. obligatio. cum
 alijs concordant. allegatis per Din.
 in dicta reg. factum legitime. de re-
 gul. iuris. in. 6. sed si factum sit per-
 fectum, & legitime confirmatum,
 vt quia via promissa erat iam consti-
 tuta, vel testamentum incoatum
 erat iam perfectum, & matrimo-
 nium per consensum contractum,
 & similia, tunc casus superueniens,
 qui impediret ab initio incoari non
 tollit iam factum. ita loquitur, tex.
 in l. in ambiguis. §. i. ff. de regul.
 iur. non enim est nouum, vt quæ se-
 mel constituta sunt durent, licet il-
 le casus extiterit, à quo initium ca-
 pere non potuerunt. & in hoc pro-
 posito loquitur tex. in l. i. C. de iure
 filci. in verbo. perfectam. & ibi glo.
 vbi habetur, quod si donatarius con-
 uentus hypothecaria à fisco, pro-
 bauerit rem fuisse donatam, & do-
 nationem perfectam traditione, an-
 te quam contractum fuisset cum fis-
 co, non potest donatio retractari
 quia cum illa donatio sit perfecta
 traditione, consequens est, ne reuo-
 cetur ex superuenienti casu. scilicet
 ex contractu habito cum fisco.

6. Ex quo infero, qd donatio non dici-
 tur perfecta, nisi res donata tradat-
 sed contra facit tex. in §. aliq. insti.
 de donationib. vbi dicitur, donatio-
 nes perfici, cum donator suam vo-
 luntatem scriptis, aut sine scriptis,
 manifestauerit: & ad exemplum
 venditionis, Iustinianus eas etiam

in se habere necessitatem traditionis voluit, ut etiam si non tradantur habeant plenissimum & perfectum robur: & traditionis necessitas incumbat donatori. Ergo patet, quod donatio ex sola voluntate perficitur. Huic tamen obiectioni, iuxta Bart. Ioan. de Pla. & alios respondetur, quod licet donatio solo consensu & voluntate donantis perficiatur, ante tamen traditionem, res donata potest alteri obligari: cum adhuc donans sit dominus. casus est notabilis in. l. fin. §. Lucius. ff. de donationibus. & facit tex. in. l. quotiens. ff. de rei vindicatione. Et sic patet, quod per donationem perficitur donatio, quo ad obligationem, ut donator obligetur donatario ad tradendum: & per traditionem perficitur, quod ad dominij translationem. ut hic in glo. in verbo. perfectam. Et ideo in questione nostra donatarius debet probare rem ante fuisse donatam, & traditam: alias res caderet in obligationem postea cum fisco contracta. ut in dicta. l. fi. §. Lucius. ff. de donationibus & in dicta. l. quotiens. de rei vendendi. & hic in glo. in verbo. perfectam. Quæ non solum habent locum,

7. quando donatarius probat rem donatam fuisse traditam per realem traditionem, verum etiam, quando probat dictam traditionem fuisse factam per constitutum: quia constitutum verus est modus tradendi dominium, & possessionem. l. quod meo nomine. ff. de acquir. possessione. & est

glo. approbata per Bar. & doctores in. l. ab emptione. ff. de pac. adeo, quod donatarius cui factum est constitutum præfertur secundo cui postea realis traditio facta sit. ut tenet Guilel. de Cug. in dicta. l. quotiens. quem refert & sequitur Ioan. Andr. in additio. ad Speculatorem. in titu. de emptio. & venditio in. §. sciendum. versi. Quod si res tradita non est in presentia, in addi. incipit. dubit. & idem sequitur Bal. in rubric. de contrahen. empt. in. 16. q. Et hoc modo declaratur tex. in dicta. l. quotiens. ff. de rei vendendi. ut non solum intelligatur de traditione quæ sit per realem immisionem in possessionem, verum etiam de illa quæ sit per clausulam constituti: quia dicta clausula verè est translativa dominij, & possessionis, & eosdem producit effectus quo ad acquisitionem dominij: sicut vera & realis traditio. ut in dicta. l. quod meo nomine. ff. de acquir. pos. & l. certæ. §. Iulianus ait. ff. de præcar. & in dicta. l. ab emptione. ff. de pac. & in. l. quædam mulier. ff. de rei vendendi. & in cap. cum venissent. de restitutio. spolia.

Verum hoc quod dicimus de probanda traditione rei donatæ per constitutum restringitur, quando constitutum fuit factum presenti, secus vero si absenti factum sit: quia tunc possessio non transfertur antequam ille ratificet. ut notabiliter concludit Alex. in dicta. l. quod meo nomine. num. 4. ff. de acquir. possessio. ubi limi-

vbi limitando illum tex. dicit, quod intelligitur, quando erat praesens ille, cuius nomine fit constitutum: nam tunc in illum per constitutum possessio transfertur. Quod est secus, quando quis constituit se possidere pro absente: quia illi non acquiritur possessio antequam ratum habeat. l. si communis seruus. §. 1. si. de acqui. posses. facit tex. in l. si ergo. ff. de negot. ges.

10. Et ideo dicit Antoni. de Butr. in cap. cum venissent. de re liti. spolia. quod si ille absens, pro quo fuit factum constitutum expellatur de possessione antequam ratum habeat, non competit sibi remedium recuperanda possessionis: quia ante ratificationem, possessio acquisita non fuit. & si nunc ratificaret post spoliationem, non admitteretur ratificatio: quia non esset facta congruo tempore, videlicet tempore quo constituens possideret: quia iam erat perdita possessio. arg. l. bonorum. ff. remi rata haberi. Ad quod Antoni. de Butr. in cap. cum venissent. allegat decisionem dominorum de rota in decision. 146. incipi. Itē licet amicus; & reperitur in nouis in decisio. 130. Quod sequitur Alex. in dicta. l. quod meo nomine, quia ratificatio debet fieri re integra. vt not. Bar. in l. si vxor. §. si quis plane vxor. ff. ad leg. Jul. de adul. vbi inquit, quod ab aliquo fuit facta pax profe, & adherentibus suis sub poena, & vnus ex adherentibus offensus fuit antequam ratum haberet, quod licet postea ratificet, poena non commit-

titur. arg. dicta. l. bonorum. Quare dicendum est, quod si donatarius conueniens a fisco probauerit donationem, & eius rei traditionem per constitutum debet probare, quia ipse erat praesens, vel si erat absens, quod ratificauit constitutum antequam contractum esset cum fisco: nam alias, res donata non videretur tradita, & caderet in obligationem cum fisco contractam per rationem supra dictam: quia antequam res tradatur, donans remanet dominus & sic potest eam obligare. vt tenet Bar. in l. 1. C. de iure fil. num. 4. & Ioan. de Pla. num. 3. & gloss. ibi in verbo. perfectam. & est tex. in l. fin. §. Lucius. ff. de donationibus. Nec sufficeret, quod postea quam contractum esset per donatorem cum fisco, donatarius ratificaret constitutum: quia dicta ratificatio cum re integra non fuerit facta, non potest praedjudicare obligationi cum fisco contractae. per ea quae late dicit Deci. in l. contractus. ff. de reg. iur. nota. 20. 21. & 22. Nec hoc in loco praetermittendum esse censeo, quid quando notarius stipulatus sit pro illo absente, pro quo factum fuit constitutum, an res donata ante ratificationem eius cuius nomine notarius stipulatus fuit, constituto appposito, possit interim alteri donari, vendi, seu obligari, & respondet, quod non: quia in donatione facta absenti, mediante notario, qui stipulatur, dominium acquiritur. vide Guido. Pap. in deci-

fion. 49. & Deci. in l. quo tutela. §. fin. nu. 3. ff. de reg. iur. Qui se ipsum corrigit dicens, se tenuisse contrarium in l. contractus. num. 22. dicto tit. de reg. iur. vide quoque Alex. in consil. 185. num. 7. vbi patet, quod quando notarius stipulatur tanquam publica persona pro danatario, ex dicta stipulatione queritur actio utilis; etiam sine cessione. & vide ibi allegata per eum. Idem Bar. in l. tam is m. §. filius. ff. de donatio. cau. mor. in. 2. q. quæ incipit. Quero an ista donatio. & in l. si pupillus. ff. rem pupil. fal. fore. sed videtur dubitandum, quod Bart. in dictis locis. & Alex. in citato consilio. quicquam non loquuntur de acquisitione domini, sed tantum utilis actionis sine cessione. Tamen scias, quod sicut prædicti doctores volunt, notario stipulante, acquiri actionem utilem sine cessione in consuetudinalibus, ita quoque arg. à simili siue exidentitate rationis videntur sentire, dominium per stipulationem notarii absenti acquiri posse. Sed hoc intelligas, concurrente traditione, siue vera, siue ficta: ut est illa quæ fit per clausulam constituti, de qua nos loquimur: quia sine dicta traditione siue vera, siue ficta, non transfertur dominium l. traditionibus. C. de pac. & sic sufficeret stipulatio notarii. vide hæc per quandam additionem appositam in decisio. Guido Pa. decis. 49. super verbo. sed Bartolus. Et ita dicerem esse observandum in hoc principatu

Cathalonie, insequendo generalem consuetudinem dicti principatus, per quam ex stipulatione notarii, queritur jus absenti; & ignorati. Quare si donatarius conuentus à fisco hypothecaria, probat donationem fuisse factam antequam cum fisco contractum esset, & rem fuisse traditam per constitutum, & fisco replicaret, quod constitutum fuit factum absenti, & quod non fuit translata possessio, ex eo quod donatarius absens non ratificauit constitutum, quod est opus in constituto, per ea quæ supra diximus ad hoc ut transferatur dominium, & sic quod medio tempore, hoc est antequam donatarius ratum haberet, donator contraxit cum ipso fisco, & ideo res donatas esse sibi obligatas, ac proinde ipsum esse præferendum, attamen si donatarius se defendit, & probat, quod notarius ante contractam obligationem cum fisco stipulatus fuit pro eo absente, & quod in instrumeto donationis sit clausula constituti, optime se defendit: & fisco excludit. per theoreticam supra scriptam. Ex quibus eleganter collige limitationem ad regulam propositam quam dicimus, quod constitutum transfert dominium, & possessionem, ut non procedat, quando constitutum fuit factum absenti antequam ille ratum habuisset, nisi stipulatio notarii pro dicto absente interueniret. Item & secundo limitatur, ut non habeat locum in eo cui factum sit constitutum

tum sub conditione : quia licet purificata conditione , conditio retrahatur. vt not. Oldra. in consil. 139. num. 5. tamen si ante euentum conditionis, res pro qua fuit factum constitutum alteri vendita sit, seu donata, & tradita, illi ius quasitum videtur, quod tolli non potest : licet prima conditio constituti primi emptoris, vel donattarij purificata sit : quia illa conditio non trahitur retro in preiudicium secundi emptoris, vel donattarij ; quia extremum à quo, non est habile iuxta not. per Bar. in l. si is qui pro emptore. in versic. Idem si estimabile extremum aquo. ff. de vsu capionib. alleg. l. bonorum. ff. rem rat. hab. vbi si ille actus qui ratificatur, non potest secundum veritatem fieri tempore ratificationis, illa ratificatio non trahitur retro : quia extremum à quo non est habile. vide Corn. in consil. 173. col. penul. lib. 2. & Deci. in consil. 460. in fin. Et idem probatur in l. necessario. §. quod si pendente. ff. de pericu. & commo. rei uendi. vbi si conditio venditionis extitit re perempta, conditio non retro trahitur : quia extremum à quo non est habile, & ita in proposito videtur, nam tempore purificatæ conditionis, illa clausula constituti non potuisset possessionem transferre : quia non erat apud venditorem, vel donatorem. & idem not. Bar. in l. quoties in fin. ff. denouatio. & Alex. in consil. 25. lib. 3. Hæc autem huic questioni sic applicatur, quod

si donattarius conuentus à fisco hypothecaria, ad excludendum fiscum probauerit ante contractum habitum cum fisco rem fuisse donatam, & traditam per constitutum, & consistere dictum constitutum fuisse factum sub conditione, qua pendente, donator eandem rem fisco obligauit, licet postea dicta conditio constituti purificata sit, non trahitur retro in preiudicium obligationis cum fisco contractæ : quia tempore purificatæ conditionis, illa clausula constituti non potuisset possessionem transferre, ideo, quia non erat res integra. Nam ad hoc vt conditio trahatur retro requiritur, quod res sit in eodem statu. vt notabi. tradit Bar. in l. si vxor. §. si quis vxorem. versic. Vel aliter. ff. ad leg. Iul. de adul. & Alex. in l. quod meo nomine. in prin. & in consil. 78. lib. 5. & Correc. in consil. 110. lib. 2. Ad idem facit quod not. Bar. in l. res aliena. in prin. ff. de pig. actio vbi concludit, quod ratificatio domini facta de obligatione rei suæ per alium facta eius nomine, non preiudicat illi, cui dominus ante ratificationem rem vendidit vel obligauit. Et facit quod not. Abb. post Anto. de Butr. in cap. cum venissent de restitu. spoliato.

Capi. 49. An fisco vt futuro creditori cõpetat ius reuocandi alienata in eius fraudem per criminofum ante crimen commissum.

V s Futuris

1. **F**uturi creditoribus non competit ius reuocandi prius alienata sine fraude.
2. Futuri creditores possunt reuocare alienata in eorum fraudem. Et ibi contraria soluta.
3. Futuri creditores regulariter ius non habent reuocandi prius alienata.
4. Futuri creditoribus competit ius reuocandi prius alienata, quando succedit in locum priorum creditorum.
5. Alienatio rei, si est facta ficti, imaginarij, vel simulati, dicitur nulla, & non pra iudicat creditoribus, neque presentibus, neque futuris.
6. Alienatio rei, quantumvis vera, si tamen est facta in fraudem futurorum creditorum, potest reuocari per dictos creditores actionibus reuocatorijs.
7. Actiones reuocariae non solum competunt creditoribus ex contractu, verumetiam ex maleficio: si in eorum fraudem alienatum, geclunq; sit.
8. Fiscus secuta condemnatione delinquentis habet ius reuocandi alienationem factam per delinquentem antequam delictum committeret: cum illud in animo habuisset, & per quod bona veniebant fisco applicanda.
9. Alienata post crimen commissum, & ante sententiam, condemnatoriam possunt reuocari per fiscum, quando criminosi bona ipso iure publicantur. Immo nec opus est reuocatione: cum talis alienatio nulla sit.
10. Bona in quibus casibus ipso iure publicantur, vide ibi remissiue.

Ilius habens in animo committere delictum, per quod bona lege, vel statuto, veniunt fisco applicanda, alienat dicta bona antequam delictum committat, quaestio nunc est, an fisco secuta condemnatione possit illam alienationem reuocare tanquam in eius fraudem factam. Vel aliter pono exemplum, vt tam in civilibus quam in criminalibus quaestio haec accommodari possit. Aliquis cum in animo suo concipiat accipere mutuo magnam pecuniae quantitatem, vel facere alium contractum, alienauit omnia bona sua, & post alienationem, accepit magnam illam pecuniae quantitatem mutuo, quaeritur modo, an mutuanti futuro creditori competat actiones reuocatorijs, ad reuocanda ea quae prius ille debitor qui pecuniam mutuo accepit alienauit.

Iure communi tam in fisco, quam in priuato cautum est, quod si consisterit, debitorem fisci prius quam fisco aliquid debeat bona distraxisse, possessorem dictorum bonorum non esse inquietandum: nam & si postea debitor extiterit, non ideo tamen, ea quae de domino eius excesserunt pignoris iure poterint fisco obligari. tex. est in l. si debitor. C. de priuileg. fisci. & ad litteram quoq; tex. in l. i. quis post haec, C. de bonis proscrip. Non enim in hoc aliquod fisci priuilegium consideramus, nisi cum de priori

prioritate, vel posterioritate obligationū dubitatur: vt tunc eius fauore incumbat probatio eius aduersario. vt nota. per Bar. in. l. 1. num. 5. C. de iure fisci lib. 10. & ibidem Ioan. de Platea etiam num. 5. notat Salycet. in. l. assiduis. C. qui potior. in pig. habeat. & dixi late supra in proxima quaestione. Et sic patet, futuris creditoribus non competere ius reuocandi prius alienata.

2. Quam rem ita intelligas procedere, nisi ea quæ alienantur, cū fraude futuri creditoris alienentur: nam tunc, ea omnia à dicto futuro creditore reuocabuntur: probatur per tex. in. l. 1. assumendo illum a contrario sensu C. de iure fisci. Ex quo tex. rectè colligitur, quòd cum alienatio est facta in fraudem futurorum creditorum, ipsi possunt per actiones reuocatorias dicta alienata reuocare. Et quòd dictis creditoribus in casu fraudis competat reuocatoria, est glo. valde notabilis in auth. sed iam necesse. in verbo suspicio: & in verbo. aduersus creditores. C. de donationib. ante nupti. quam gloss. ibi Bar. reputat singularem: nihilominus tamen habet consociam in. l. in fraudem creditorum testamento datæ. in verbo. residuos. in secunda solutione. ff. qui & a quibus. & tenet. hanc opinionem Ias. in. §. item si quis in fraudem. insti. de actio. num. 63. 64. & 65. idem tenet ibi Ioan. Fab. dicens hanc opinionem quæ dicit futuris creditoribus reuocatorias

competere si de fraude constet, esse multum equam & rationabilem. Tamen contra hanc opinionem facit glo. dictæ. l. 1. ibi in verbo creditorum. quæ exponit presentium tantū. & non futurorum, facit etiam tex. in. l. pen. quæ incipit Titius. ff. quæ res pig. oblig. pos. & tex. in. l. 1. ff. qui potior. in pig. habeat. Respondet tamen Ioan. Faber. in dicto. §. item si quis in fraudem. num. 4. quem ibi. sequitur Iason. num. 63 quòd in dictis locis nihil agitur de fraude: nec ibi iura allegata loquuntur in casu in quo fraus esset adhibita. Vnde cōstat, quòd cum fraus esset adhibita contra futuros creditores, ipsi competet actio reuocatoria ad reuocanda alienata in eorum fraudem. At contra hanc solutionem nimis alstringit tex. in. l. ait prætor. §. 1. ff. quæ in fraudem creditor. vbi expresse habetur, creditores præteritos reuocatoriam habere & non futuros, & quòd ita demum dictis futuris creditoribus reuocatoria competunt, si in locum priorum successerunt: quòd fit, quando prioribus creditoribus est ex eorum pecunijs satis factum.

3. Pro tamen solutione prædictorū & resolutione, constituo hanc conclusionem, Quòd regulariter futuri creditores non habent ius reuocandi prius alienata, vt in dicta. l. si debitor. C. de priuileg. fisci & in. l. si quis post hanc. §. 1. de bonis proscriptor. & in. l. ait prætor. §. 1. ff. quæ in frau.

frau. credi. & in l. si quis cum habere. eodem titu.

4. Interpretatur primo dicta conclusio, nisi futuri creditores succederent in locum priorum, ut quia ex eorum pecunijs prioribus creditoribus satisfactum est: nam tunc locus fit futuris creditoribus ad reuocandum. & ita loquitur tex. in dicta l. ait prætor in §. 1. in versi. Si autem ff. quæ in frau. cre. Si vero dimissis prioribus quos quis fraudare voluit alios postea sortitus est, cessat reuocatio. ut in dicto. §. 1. Quæ ut tibi magis clara videatur, propono exemplum. Pone quod debitor in fraudem creditorum certas res vendidit, postea dictis creditoribus soluit quod eis debet, & incipit alios creditores de nouo habere, nunquid isti alij possint reuocare prædicta alienata? & distinguitur, an istis primis creditoribus fuerit solutum de pecunia secundorum, quia tunc eis secundis competit hæc actio ad reuocanda alienata. Aut eis fuit solutum de alia pecunia, & tunc non possent reuocare. tex. est expressus in l. si quis cum haberet. ff. quæ in frau. credi.

5. Secundo interpretatur dicta conclusio nisi alienatio esset facta fictè imaginariè vel simulatè: nam cum talis alienatio sit nulla non transfert dominium, & per consequens non præiudicat creditoribus, neq; præsentibus, neq; futuris, immo possunt illa bona reuocare: quia non intelligitur esse eius rei alienatio. l. nuda. ff.

de contrahen. emptio. & l. emptor. & ibi per Bart. ff. de aqua pluuiæ arcent. & l. imaginaria. ff. de reg. iur. videte Bal. in rubri. C. de reuocand. his quæ in frau. credi. num. 5. vbi notabilem in hoc proposito quæstionem proponit sic dicens. Pone, cum concepissem in animo meo exercere artem cambij mittendo pecuniam ultra mare, & timèdo de periculis maris emancipauì filium meum, & fecerè donaui sibi omnia bona mea, dehinc incepti exercere artem cambij, & in mari oēs pecunias & vniuersa bona mobilia perdidi, nunquid illi mercatores qui sunt effecti creditores propter artem cambij possint agere reuocatoria contra filiū emancipatum cui omnia bona prius dona ueram? & concludit, quod prædicta præsumuntur non solum facta in fraudem: sed etiam simulatè: quæ simulatio nullis creditoribus nocet per ea quæ supra dixi. Et probat ibi Bald. quia dolus dedit causam contractui. & quod malo more gestum est, debet rescindi: nec est æquum in lucro morari filium, & creditores damnum sentire. ut in l. ait prætor §. hæc actio. ff. quæ in frau. credi.

6. Ex quibus & tertio inferimus, prædictam conclusionem habere locum, licet alienatio vera esset, dum tamen in fraudem futurorum creditorum facta fuisset: quia tunc si constare potest de fraude aduersus prædictos futuros creditores, & apparere potest ex coniecturis de quibus infra dicam,

dicam competunt illis reuocatoria
actiones, sed si per nullas præsump-
tiones potest apparere, quod debi-
tor alienans habuerit animum frau-
dandi futuros creditores tunc dictis
futuris creditoribus reuocatoria nõ
competent. vt de vtroq; membro est
tex. in l. sed si maritus. in fin. ff. qui
& a quib.

7. Quarto deniq; interpretatur cõ-
clusio, vt non solum locum habeat
in alienatis & gestis in fraudẽ cre-
ditorum ex contractu vel quasi vt
ex tota præcedenti narratione appa-
ret, verum etiam in alienatis in frau-
dem creditorum ex maleficio vel
quasi. Nam quemadmodum actiones
reuocatoria competunt creditoribus
ex contractu, ita etiã competunt
creditoribus ex maleficio, si in corũ
fraudem alienatũ, vel aliquid gestũ
est, probat glo. in §. ite si quis in frau-
dem. in verbo creditorum, insti. de
actioni. vbi verbum illud creditorũ.
exponitur pro omni eo cui aliquid
debetur, faciunt tex. in l. creditorũ.
& in l. creditores. & in l. si cui. ff. de
verb. significatio. & in §. penult. in
auth. de fideiussorib. in quibus iuri-
bus patet, creditorum appellatione,
non eos tantum qui pecuniam cre-
diderint sed omnes quibus ex aliqua
causa debetur accipiendus esse.

Sunt tamen qui dicunt, credito-
ribus ex delicto actiones reuocato-
rias non competere: quos refert las.
in §. item si quis in fraudem nem. 33
ideo quia ad hoc vt dictæ actiones

competant duo exiguntur, fraus, &
damnum, taliter, quod ex alienatio-
ne debitoris, creditores patiantur
damnum: & sic quod fiat diminu-
tio patrimonij. l. qui autem. in prin.
ff. quæ in frau. credi. sed propter alie-
nationem debitoris nulla diminutio
patrimonij cõtingit creditori ex de-
licto; ergo sibi non competunt istæ
actiones reuocatoria. Respondeo
tamen secundam huius argumenti
propositionem non obflare. Falsum
enim est asserere, nullam per aliena-
tionem debitoris contingere dimi-
nutionem patrimonij creditori ex
delicto: cum actio ex delicto esset
iam sibi acquisita, vt est tex. in l. qui
autem. in prin. ff. quæ in frau. credi.
& in l. 1. §. proinde, vbi. Et puto. ff.
si quid in frau. patro. ibi. *Actionem
enim de bonis dimittit.* Et sic actiones
reuocatoria etiam creditoribus ex
delicto competunt.

8. Ex quibus quidem clarã & aper-
tam habes decisionem, quod quan-
do aliquis habet decisionem, quod
quando aliquis habet in animo com-
mittere delictum per quod bona le-
ge vel statuto veniunt fisco applica-
da, si ideo illa alienat ante quam de-
lictum committat, poterit fisco se-
quuta condemnatione illam aliena-
tionem reuocare, tanquam in eius
fraudem factam. Hanc questio-
nem latissime explicat Ioan. Fab.
in §. item si quis in fraudem
nem. 3. & insequentibus de institu-
tione. & eandem habetis examina-
tam per

tam per

tam per Bar. in. l. post contractum, num. 1. ff. de donatio. & Bal. in auth. sed iam necesse. C. de donationib. ante nup. Ratio est, quoniam infraudem fisci & suspitione poenae illud videtur factum: & sic reuocatur, vt in. l. si aliquis in. 2. respon. ff. de donatio. cau. mort. ibi. Quamuis ceterae donationes si sine suspitione poenae factae sint valeant. & in. l. in fraudem. ff. de iure fisci. in prin. ibi. Infraudem fisci non solum per donationem sed quocumque modo res alienatae reuocantur: probatur etiam per. l. quaesitum prima huius nominis. ff. qui & a quib. vbi eleganter quaeritur, an is qui magellatis crimine reus factus est manu mittere possit? Et Imperator Antoni Calphurnio rescripsit, ex eo tempore quo quis propter facinorum suorum cogitationem iam de poena sua certus esse poterat, multo plus cogitatione & conscientia delictorum, quam damnatione ius danda libertatis cum amississe. Et ideo si de fraude apparet verè, vel praesumptiue, valet quidem alienatio: sed a fisco postea per actiones reuocatorias reuocatur. Et haec est vera & communis opinio quam refert Iul. Clar. in sua prac. §. si q. 78. versi. Solet. vbi tenet, quod eo casu fiscus emptori precium restituere tenetur. Fraus enim in delinquente probatur & praesumitur ex causis & coniecturis de quibus infra in cap. sequenti mentionem faciemus. & vide Bar. in dicta. l. post contractum. ff. de do-

nationib. Et hoc verum est in donatione inter vivos: quia in donatione causa mortis non est opus probare nec praesumere fraudem: quae etiam facta ante crimen commissum, & non cogitatione criminis, secuto crimine, & etiam condemnatione rescinditur, vt est expressus. tex. in. l. si aliquis ff. de dona. cau. mor. ibi. Remouetur donatio vt imperfecta, & ponit ibi. rationem glo. quia extrema confirmatio deficit. Quare si praedicta sunt vera ante crimen commissum, multo maiori ratione procedere debent, quando bona quae ipso iure publicata sunt, per criminofum post crimen commissum & ante sententiam eodem natoriam alienata fuerunt. Ratio est, quia bona iam non dicuntur esse criminofa post crimen commissum cuius ratione ipso iure publicantur. vt probatur in. l. commissi. ff. de publica. & vectigalib. ibi. Nam quod commissum est statim desinit esse eius qui crimen commisit: & sic ad alium illa transferre non potuit. vulgata. l. nemo plus iuris. ff. de reg. iur. videte scribentes in. l. Imperatores. ff. de iure fisci. & in cap. cum secundum. de haereti. lib. 6. Et sic vbi bona delinquentis ex eo crimine ipso iure & facto publicantur, tunc alienatio ab eo facta post crimen commissum est ipso iure nulla: nec in hoc erit opus aliqua reuocatione: quia cum nulla sit, non transfert dominium, & per consequens non praedicit neque eius rei

rei alienatio esse intelligitur. l. nulla. ff. de contrahen. emp. Et in quibus casibus bona ipso iure publicentur vide Petrum Duchyas. in reg. 150. vbi in fin. refert. 250. casus in quibus bona ipso iure confiscantur, & secundum superscriptam opinionem & sententiam in consulendo & iudicando transirem.

Cap. 50. In quo agitur de casibus & coiecturis quibus in materia reuocandæ alienationis in fraudem creditorum facta fraus præsumatur; vt declaratio sit præcedentis capituli, & filcus sciat modos quibus reuocationem alienationis in eius fraudem per criminofum factæ prætereendere possit.

1. **F**raus præsumitur in alienatione, quando contractus in continenti post alienationem sunt etiam alio non probato.
2. Fraus præsumitur in alienatione quando est facta alienatio omnium bonorum.
3. Fraus præsumitur in alienatione, quando debitor alienat in coniunctam personam.
4. Fraus præsumitur in alienatione, quando debitor qui alienauit reperitur post alienationem ipsa bona possidere.
5. Fraus præsumitur in alienatione, quando alienatio sit clam, & clam dicitur fieri multis modis, vt ibi remissiuè.
6. Fraus præsumitur in alienatione, quando quis vocatus ad iudicium vendidit bona, vel si esset spes, quod de proximo citaretur.

7. Fraus præsumitur eo ipso quod emitur per interpositam personam.
8. Fraus præsumitur contra illos, qui patrimonium suum intrincant.
9. Fraus præsumitur in alienatione, quando sit alienatio rerum magis preciosarum.
10. Fraus præsumitur in alienatione, quando debitor scit se habere creditorem, & bona sua non sufficere: quia tunc alienando fraudem facere videtur.

Vm in præcedenti capite de reuocanda alienatione in fraudem futurorum creditorum facta diximus, mihi opportunum visum fuit hoc in capite explicandos esse modos quibus in hac materia contra creditores fraus præsumatur. Et incohando materiam dico, Primo reperiri cautum, fraudem committi, quando contractus in continenti post alienationem sunt etiam alio non probato. tex. est in l. si ventri. §. fin. ff. de priuileg. credi. & in l. lecta. versicu.

Dicebam. ff. de reb. cred. si cert. pe. & de certi. condic. & tenet ita las. in §. item si quis in fraudem num. 63. insti. de actionib. Secundo præsumitur fraus, quando esset facta alienatio omnium bonorum probatur per tex. in l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. cred. vbi qui libertis suis seu filiis naturalibus vniuersas res suas tradidit, quamuis consilium fraudandi habuisse non proponatur, tamen, quia creditores habere

habere se scit, & vniuersa bona sua alienauit, intelligendum est, fraudatorum creditorum consilium habuisse. Et quamuis ille tex. loquatur & procedat in alienatione facta titulo lucratiuo, scilicet donationis, prout ita intelligit ibi glo. 1. tamen habet etiam locum & procedit in alienatione facta titulo emptionis: & sic titulo oneroso. vt est glo. in l. qui testamentum. in verbo. modum. & ibi Bar. ff. de probatio. idem tenet Bart. in l. post contractum capitale crimen. num. 2. ff. de donationib. Intelligit tamen ista Ias. quando venditio esset facta pro valde minori precio quam valeret ipsa bona: alias secus. vide Addi. ad Bar. in dicta. l. post contractum. super verbo. idem in venditione. & in eam. l. Immola. nu. 1. Ad quod etiam accedat quod voluit Bar. in dicta. l. post contractum. num. 17. vbi tenet, quod datio in solutum facta à debitore ita demum reuocatur à fisco tanquam in eius fraudem facta pro valde pluri quam esset debitum, alias secus: & ratio est secundum eum ibi, quia paucitas precij facit presumi fraudem. allegat. l. per diuersas. Camanda. De quo not. per canonis. in cap. ad nostram. ex. de emptio. & vendi. & in cap. illo vos. ex. de pignori. Et an quando alienatio est facta titulo oneroso creditor teneatur precium reficere emptori, vide Additio ad Bart. in l. post contractum. ff. de donationib. in verbo. item in venditione, & Bart.

recedit

in l. si debitor. ff. de his quæ in frau. credi. loan. Immo. in dicta. l. post contractum. num. 1. & glo. in §. item si quis in fraudem. in verbo. in fraudem. in §. de actionib.

3. Tertio presumitur fraus aliter non probata, quando debitor alienaret in coniunctam personam. l. data. C. de donatio. & est tex. notab. in l. penul. in prin. ff. de bon. liber. Dicit tamen notabiliter Bar. in l. post contractum. num. 3. quod sola proximitas non sufficeret ad faciendum presumi fraudem, nisi etiam alia causa præcederet. Quod etiam ibidem extendit in venditione, licet ad reuocandam venditionem requiratur quod emptor sit particeps fraudis, vt in l. ait prætor. §. si quis particeps. ff. de his quæ in frau. credi. sed propter coniunctionem personarum presumitur contra emptorem, qui debet scire arg. l. Octau. ff. vnde cognat. & l. de tutela. ff. de in integr. resti.

4. Quarto presumitur fraus, quando debitor qui alienauit reperitur post alienationem ipsa bona possidere. tex. est not. in l. licet. §. superuacuum ff. quib. mod. pig. vel hypothe. sol. & l. si is qui. ff. de acquir. heredi. & l. si quis. in fin. C. de naturalib. liber. Verum dicit Barto. in dicta. l. post contractum capitale crimen. num. 4. quod quando alienans reperitur post alienationem ipsa bona possidere, lex magis videtur velle quod sit alienatio simulata & imaginaria, quam quod sit vera & facta in fraudem.

fraudem. Et est differentia, nam si est simulata & imaginaria, ipsa quidem nulla est. l. emptor. ff. de aqua plu. arcen. l. nuda. ff. de cōtrahe. empti. l. imaginaria. ff. de reg. iur. & l. qui sub imagine. C. de distrac. pign. & tunc non requiruntur actiones reuocatoria: quia de bonis non exiuit. Sed si est vera & facta in fraudē, tunc sunt necessariae actiones reuocatoria. Istud tamen limitat Bald. in l. illud. C. de sacro sanēt. eccle. quando cum ipsa possessione concurrerent aliqua coniectura, siue aliqua causa. vt ibi not. per cum. Nam sola continuatio possessionis non sufficit ad probandam simulationem, & maximē, quando simulatio allegatur per contrahentem. secundum Bal. & Salycet in l. emptione. C. plus valere quod agit. quā quod simul. concipi. & secundum Aret. consil. 65. num. 3.

5. Quinto, praesumitur fraus, quando alienatio fieret clam. l. fin. de ritu nup. l. non existimo cum similib. ff. de administra. tuto. Dicit tamē Bar. in dicta. l. post contractum. num. 7. quod hoc procedit, quando alienatio est facta clam titulo lucratiuo, vt puta, donationis: & credit, quod in venditione opus est probare emptorem fuisse participem fraudis, per. l. ait prator. §. si quis participes. ff. de his quae in frau. credi. Verum Ioan. de Imo. in dicta. l. post contractum. num. 3. dicit forte hoc casu in dubio praesumendum esse

contra emptorem, ex quo clandestine emit. per dictam l. fin. ff. de ritu nuptia. Idem sequitur Iason per iura allegata in §. item si quis in fraudē. nu. 44. insti. de actionib. vbi etiam. num. 45. aduertit esse notandum, quod semper vbi requiritur iudicis decretum, vel superioris autoritas, tali decreto vel autoritate non interuenientibus, dicitur fieri clam. allegat tex. notabil. in l. 1. C. de praedijs decurio. lib. 10. & ibi. Barto. & glo. in l. 2. in verbo occulte, & ibi Bar. C. de his qui ex pub. ratio. mut. pecu. acceper. cō. lib. 10. & glo. valde nota. in cap. cum inhibitiō. in verbo clandestina. ex. de clādes. desponsa. Ad hoc etiam Ias. reputat esse singularem. glo. in l. 1. in verbo mala fide. C. de fide instr. & iure hactē fil. lib. 10. quae dicit, quod vbi non contrahitur cum solemnitatibus aut ordinibus requisitis à iure ciuili vel municipali, dicuntur contrahentes esse in mala fide. Notate etiam hic, quod clā dicitur fieri multis modis. videte Felin. in cap. consultuit num. 22. ex. de offic. & potesta. iudi. delega.

6. Sexto praesumitur fraus, quando vocatus ad iudicium vendidit bona: vel si esset spes, quod de proximo citaretur. Nam ista est coniectura quod in fraudem vendiderit. ita tenet Felin. in capit. consultationibus. num. 1. per illum tex. ibi. *Antequam litteris ipsius notitiam habuerit* & Bal. in l. quoties. nu. 7. C. de rei uend. vbi dicit, quod talis emptio

X esset